

მ (ო) ხ რ ო გ ე ბ ი

სპარსულიდან თარგმნა ნანა ჩხეიძემ

სიმათლე გითხრათ, თვალს არ ვუჯერებდი. აღარ ვიცოდი რა მეფიქრა. სად „ალი გაბი“ და სად ეს რჩეული საზოგადოება? „ალი გაბი“ — ოფიცრების, დიდებულებისა და მინისტრების წრეში? ამ ღამაზე, მორთულ-მოკაზმულ, ამპარტავან მანდილოსანთა შორის?

არა, არა! ეს რომ „ალი გაბი“ ყოფილიყო, ამდენი შიშველი მკლავებისა და სავსე მკერდის დანახვაზე აღტაცებას ვერ დაფარავდა, მამაკაცების გაცნობას შეეცდებოდა, ქალებს ერთი ნაბიჯით არ მოშორდებოდა.

მაგრამ არა, არ შევმცდარვარ. სწორედ „ალი გაბი“ გახლდათ ოფიცრთა კლუბის ერთ-ერთ დიდებულ სალონში და ვისკის მიირთმევდა.

„ალი გაბის“ ძალიან თავისუფლად ეჭირა თავი. გახამებული პერანგი და შავი ფრაკი მის ბრიყვულ გამომეტყველებას და ნაყვავილარ პირისახეს რამდენადმე დარბაისლურ იერს აძლევდა.

ერთი რამ იყო ცხადი: ჩემ გარდა მისი იქ ყოფნა სასწაულად არავის ეჩვენებოდა. ალბათ იმიტომ, რომ „ალი გაბის“ წარსული არავინ იცოდა.

დავინახე თუ არა ალი, მხიარულ გუნებაზე დავდექი, მასთან მისვლა და გამოლაპარაკებაც დავაპირე, მაგრამ ვიდრე მივიდოდი, ვიფიქრე, მოდი, აქვე ჯერ ამ კაცის ასავალ-დასავალს გამოვიკითხავ-მეთქი. „ალი გაბის“ თურმე უკვე მაჰმუდ ნეგარანგი ერქვა.

ბატონი მუჰამედ ნეგარანგი დიდი სოვდაგარიყო, — მითხრეს.

თეირანში ახლახან ჩამოვიდა, მაგრამ უკვე საკმაოდ ცნობილი პიროვნება არისო. წინათ რას საქმიანობდა — არავინ იცოდა, მაგრამ ამჟამად რომ იგი ნაღდ ანგარიშზე ვაჭრობდა და თან ახალი მარკის ძვირფასი ავტომანქანის მფლობელი გახლდათ, სრულიად საკმარისი იყო იმისათვის, რომ მისი წარსულით არავინ დაინტერესებულყო.

„ალი გაბი“ საუბრობდა, ღიმილით რომ მივუახლოვდი. ერთბაშად

თვალი თვალში გამიყარა და მიცნო. თითქოს მიხვდა, რისთვისაც ვიყავ მისული. სასწრაფოდ წამოდგა და ვისკით სავსე სირჩა ასწია. სიტყვის თქმაც ვერ მოვასწარი, რომ სიცილით ხელი ხელზე მომიჭირა და მითხრა:

— ვაჰ, ვაჰ, ეს რა ბედნიერი საღამოა. — შემდეგ თავის გარშემო მყოფთ მიუბრუნდა:

— იცნობდეთ, ბატონი კაპიტანი...

შევეცადე უხერხული მდგომარეობიდან გამომეყვანა და სიტყვა შევაშველე:

— კაპიტანი აჰმად ეჰსან-ზადე...

მან სწრაფად აიტაცა ჩემი ნათქვამი:

— დიახ, დიახ, ბატონებო... მისი აღმატებულება კაპიტანი ეჰსანი ერთ-ერთი ღირსეული და მამაცი ოფიცერია მთელ საზღვაო ფლოტში...

საბრალლო მაჰმუდ ნეგარანგი!... თეირანელი დიდვაჭარი თავისმა აბდა-უბდა ლაპარაკმა ისე გაართო, ვერც კი შენიშნა, რომ აღარავინ უსმენდა. ის კი განაგრძობდა:

— როგორც ხედავთ, მან შაჰრივარის უსიამოვნო შემთხვევის დროს ხელიც კი შესწირა ირანის სახელსა და დიდებას...

ერთი-ორმა კაცმა თავი გადააქნია და მძიმედ ამოიხვნეშა. ვიღაცამ კი, მხოლოდ სულელს რომ მოატყუებდა, იმგვარი მწუხარებისაგან გაბზარული ხმით დასძინა:

— აფსუს, აფსუს!... ასეთ სასიქადულო, სანიმუშო ახალგაზრდებს სასიკვდილოდ იმეტებენ და კაცი არ კითხულობს, რისთვის?

გამახსენდა შაჰრივარის მძიმე დღეები. ამ დამცინავმა თანაგრძნობამ ცეცხლი წამიკიდა. თავი ვერ შევიკავე და მოქილიკე თანამგრძნობელს მკვახედ მივახალე:

— არაფერია, ნუ წუხნართ მათ გამო! ისინი სისხლის ზღვაში ჩაიხრჩვნენ, რათა ცოცხლად დარჩენილთა სირცხვილის თანამოზიარენი არ გამხდარიყვნენ!

ყველა დადუმდა. ვერც ბატონმა ნეგარანგმა იპოვა სათქმელი. ბოლოს გონს მოეგო და შიმომთავაზა, ჩვენთან დაბრძანდით, შემოგვიერთდითო. მე კი წყნარად ვუთხარი:

— ორი-სამი წელი იქნება ერთმანეთი არ გვინახავს, გავიდეთ, ცოტა ხანს დავსხდეთ სადმე მყუდროდ და ვისაუბროთ.

სიცილით ვიგუდებოდი. უცბად „ალი გაბის“ მიწისფერი დაედო და ძლივძლივობით ამოღერდა:

— თუკი ეს ბატონები წინააღმდეგი არ იქნებიან...

მე ხელი მოვკიდე და ღიმილით ვთქვი:

— ბატონები ალბათ მოგვიტევენ.

მოშორებით მდებარე ოთახში შევიყვანე. დავსვი. მეც იქვე ჩამოვჯექი და ხელი მხარზე დავკარი:

— ალი, აქ რას აკეთებ? სად შენი აბადანის ქოხი და სად ეს დარბაზები?!

დავინახე, როგორ წაიღო ხელი ჯიბისაკენ და ასიგნაციების შეკვრა ამოაცურა.

— თქვენო აღმატებულებავ! შენი ყურმოჭრილი მონა ვიქნები. მოდი, ეს გამომართვი, თავს ნუ მომჭრი. ვითომც არ გინახივარ! — „ალი გაბი“

ძალზე დაბნეული იყო. მოხდენილად შეკერილ ფრაკში იგი, რატომღაც, კიდევ უფრო სასაცილო მომეჩვენა.

ჩემს მეხსიერებაში გაცოცხლდა „ალი გაბი“... ჭვარტლიან ოთახში ძველ ხალიჩაზე ფეხმორთხმული. ნავთის ღამპის მკრთალ შუქზე ჭუჭყიან ფინჯანში არაყს გვისხამდა და გვიმასპინძლდებოდა; რამდენიმე რეალს თუ მივცემდით, მაშინ ხომ ჩვენს გასართობად მაიმუნივით იგრიხებოდა და იმანჭებოდა.

ერთხანს ვაკვირდებოდი, მაგრამ მის გარეგნობას ვერავითარ ცვლილებას ვერ ვამჩნევდი. ისევ ის მზით გარუჯული, ჩასუქებული პირისახე და მორგვივით ტანი. მხოლოდ უტიფარ და ხარბ თვალებში ერთგვარი კმაყოფილება და დაღლილობა ჩასდგომოდა; ალბათ ამიტომ რაღაც სიბრალული ვიგრძენი მისდამი. ვანიშნე, ფული შეინახე-მეთქი.

— ბატონო ნეგარანგ! მაგ ფულზე ჩემი თითების ანაბეჭდს ვხედავ. ალბათ იცით, ნაჩუქარს აღარ იბრუნებენ!!..

„ალი გაბის“ ყურები სისხლისფრად შეელემა. აცახცახებული თითებით ფული ჯიბეში ჩაიდო და ხმის კანკალით მითხრა:

— მაშინ, თქვენო უდიდებულესობავ, თქვით, ჩემგან რა გნებავთ? თუ გინდა, სამხედრო მინისტრს ვთხოვ, დაგაჯილდოვონ. თუ გინდა, რამე კარგ სამსახურს გიშოვი. მითხარი რაც გინდა. თავს არ დავიზოგავ, ყველაფერს გავაკეთებ...

— ალი! მე რა უმწეო გგონივარ: რა უნდა გთხოვო ან შენ ან სხვას? მე კანცელარიაში ვმუშაობ და თავს კარგად ვგრძნობ. არც არავითარი სურვილი არა მაქვს სხვაგან ვმსახურობდე. მაგრამ ამ საღამოს, შენ რომ დაგინახე, სიმართლე გითხრა, ძალიან გამეხარდა. შენი ამბავი მინდოდა გამეგო, როგორ ცხოვრობდი, რას აკეთებდი ეს ორი წელი?!

იგი ჩაფიქრდა. ვიგრძენი, ჩემმა სიტყვებმა ცოტა დაამშვიდეს. ბოლოს თავი ასწია და თქვა:

— კარგი! გეტყვი ჩემს ამბავს, მაგრამ იცოდე, ყველაფერი ჩვენ შორის უნდა დარჩეს.

— კი მაგრამ რის გეშინია? — შევეკითხე ბოლოს.

— კაცმა რომ თქვას, არაფრის. ისეთი არაფერი ჩამიდენია, რომ ვისიმე მეშინოდეს... და კიდევ რომ ჩამედინა, ახლა იმდენი ფული მაქვს, შვიდი თაობის ცოდვებს გამოისყიდის.

— ჰოდა აბა, რაღა საჭიროა ასე ლაპარაკი?

— იქნებ არც კი დაიჯერო, მაგრამ იცი რა, არ მინდა ხალხი სასოწარკვეთილებას მიეცეს!

— რაო, რაო, რა თქვი? ხალხი... სასოწარკვეთილებას მიეცესო? ხა, ხა, ხა... ხალხისთვის როდის აქეთ ზრუნავ?

— შენ იცინი და ხალხი... სახელით, რწმენითა და სირცხვილით ცხოვრობს. როცა გაიგებს, რომ ჩემნაირმა კაცმა წარმატებას მიაღწია, აქვს საკუთარი სახლი, ბაღი და მანქანა, შეუძლია გამოსცეს გაზეთი, შეუძლია მეჯლისის დეპუტატიც კი გახდეს... იცი, ხალხს თავისი ცხოვრება აღარ დააკმაყოფილებს.

მისმა უტიფარმა ლაპარაკმა ბრაზი წამიკიდა, მაგრამ თავი შევიკავე და ვუთხარი:

— ეი, ბიძიკო! ფული და დიდება შენ გაკვირვებს, თორემ ხალხს შენისთანა ბევრი უნახავს და ბევრჯერ მწარედაც დაუცინია მათ-თვის.

მან თავი დამიქნია და ღიმილით მიპასუხა:

— მართალია, მაგრამ ეგ შურით მოსდით.

მივხვდი, კამათს აზრი არ ექნებოდა და ვუთხარი:

— ალი, იცი, რას გეტყვი, მოდი, ფილოსოფიას თავი დაანებე და შენი თავგადასავალი მიაშბე.

— კეთილი. შენთან რა მაქვს სატრაბახო? ჩემს თავგადასავალს კი, რაკი ასე გულით გინდა, წვრილად მოგიყვები.

„ალი გაბიმ“ ჩაახველა და დაიწყო:

— როგორც მოგეხსენება, შაჰრივარამდე აბადანში ვცხოვრობდი. საროსკიპო მქონდა. ჩემი საქმეც, ასე იყო თუ ისე, წინ მიდიოდა. რა ჯურის ხალხს არ შემახვედრა ალაჰმა. როცა მთვრალ ოფიცრებსა და ჯარისკაცებს გადავეყრებოდი და მუშტი-კრივი გაჩაღდებოდა, იქაურობას გავეცლებოდი ხოლმე, ვიდრე თავადვე არ დაშოშმინდებოდნენ. მაშინ, აბადანში, დიდი ოინბაზისა და ხუმარას სახელი მქონდა.

ერთი სიტყვით, ასე მიდიოდა ჩემი ცხოვრება იმ ღამემდე... შაჰრივარის ის ღამე ხომ ჩემზე უკეთ გახსოვს. არც მე დამვიწყებია, ორშაბათი დღე იყო. იმ საღამოს არც ერთი ჯარისკაცი და მეზღვაური არ მოსულა ჩემთან. ორმა თუ სამმა ქალაქელმა ახალგაზრდამ შემოიარა რამდენიმე საათით მეძავებთან — „ირან ხალესთან“ და „მოლუქ ბაბოლისთან“, — ეს იყო და ეს. გვიანობამდე ვფხიზლობდი. შაჰრივარის ცხელი, ნოტიო ჰაერი სულს მიხუთავდა. ნიავიც კი არ იძვროდა. საწოლი სხვენზე მედგა, მთლად შიშველი ვიწექი და სიცხისაგან ვბორგავდი. დროდადრო თიხის სურას მოვიყუდებდი და წყალს ვეწაფებოდი.

ერთი-ორი საათის შემდეგ დაღლილობამ თავისი გაიტანა და ჩამთვლიმა. ერთბაშად რაღაცამ გამომალვიძა.

შავი ცა თვალისმომჭრელმა სინათლემ გააპო და წამსვე ძლიერი გრუნხუნი გაისმა. თვითმფრინავის მოტორის გუგუნმა არემარე გააყრუა. წამოდგომაც ვერ მოვახერხე, რომ დავმალულიყავი. შიშმა ამიტანა. თავი ბალიშში ჩავრგე და ღმერთო, მიშველე-მეთქი, გავიძახოდი... თვალწინ სიკვდილი მედგა.

— ეი, ეი, ვერ ხედავ, რა ხდება? გერმანელებმა ქალაქი ცეცხლის ალში გახვიეს!

თავი ავწიე და „ირან ხალე“ დავინახე. თმაში ჩაეჭიდა ჩემთვის ხელი და მკლავზე მკბენდა:

— ალი, ალი! შე ასეთო და ისეთო! ცოცხალი ხარ? ძირს ჩამოდი, აქ დაგინახავენ და ტყვიით დაგცხრილან.

ლეიბი და საბანი ეზოში ვისროლე და კიბეზე დავეშვი. ტყვიამფრქვევების ზუზუნმა გამაყრუა. კედლები ზანზარებდა. შიშით გული მეპარებოდა.

დაბლა ოთახში სინათლე ენთო. „მოლუქ ბაბოლი“ თითქმის გაშიშ-

ვლებულიყო, თმა გაეშალა, ხელში არყის ბოთლი ეჭირა და გიჟივით ცეკვავდა; თან ხმამაღლა მღეროდა:

„ალაჰო, ცეცხლსაც დაუწვავს ყაზარმა,
სამი კაცის გარდა თუნდ ყველა ამოწყვეტილა.
ერთია ჩემი საყვარელი, ერთი მისი მეტოქე,
ერთიც ის, ვისაც ვებრალეობდი და ჩემი
სიბრალულით ტიროდა“.

ზღუბლზე რომ დამინახა, „მოლუქმა“ სიცილით მითხრა:

— ოი, ალი, ალი, მიწა დაგაყარე! რა გატირებს ამხელა ღიპის პატრონს?!

მაშინლა ვიგრძენი, თურმე ცრემლები ღაპადუპით მდიოდა.

გალურჯებული „ირან-ხალე“ კუთხეში მიყუჟულიყო, გვიყურებდა და არაფერს ამბობდა. ყოველ გასროლაზე თითებით ყურებს იცობდა. შეზარხოშებული „მოლუქი“ კი კვლავ მღეროდა. მერე როკვით მომიახლოვდა, ნახევრად დაცლილი ბოთლი პირთან მომიტანა და მითხრა:

— დალიე, დალიე! ჩვენ რა გვაბადია? რისა უნდა გვეშინოდეს?

ერთბაშად აბრეშუმის ჭუჭყიანი პერანგი შემოიგლიჯა, სადღაც შორს ისროლა და გადამეხვია.

— მოდი. მოდი, ნუ გეშინია!...

არ ვიცი, რა ეშმაკის ძალა ამოძრავებდა. იატაკზე გავგორდით. „ირან-ხალე“ წამოდგა, წიხლი ჩაგვცხო, მოგვაფურთხა და გავიდა. ის იყო და ის. მას შემდეგ იგი აღარ გამოჩენილა.

როცა ინათა, აურზაურმა იკლო. მზის ჩასვლისას სახლიდან გამოვედი. კედელ-კედელ მივდიოდი. ადამიანის ჭაჭანება არ იყო; თითქოს ყველგან სიკვდილს დაესადგურებინა.

გარეგნულად ქალაქი ისევ ისე გამოიყურებოდა. მოასფალტებულ პროსპექტებს, სახლებსა და მაღაზიებს ჩვეული იერი შერჩენოდა. მხოლოდ ისპაჰანელების, ინდოელებისა და სომხების ხმას ვერ გაიგონებდი. არსად ჩანდა ქურთების, არაბებისა და ლურების ჭრელ-ჭრელი ტანსაცმელი.

ყოველ გზაჯვარედინზე ტყვიამფრქვევმოძარჯვებული თითო ინდოელი ჯარისკაცი იდგა. მივხვდი, რაც მომხდარიყო წუხელ: ჩვენი უცხოელი მეგობრები დოლითა და საზით მოსულიყვნენ ჩვენს მოსანახულებლად.

ინგლისელების ჯავშნოსნები ქშენითა და ხმაურით გარს უვლიდნენ დაცარიელებულ ქუჩებს. ამ დროს ცაზე თვითმფრინავი გამოჩნდა და რაღაც ქალაქები ჩამოყარა. ერთი-ორი მეც ავიღე, ვიფიქრე, ვინმეს წავაკითხებმეთქი. ორი-სამი დღის შემდეგ მივხვდი, რომ ამ ქალაქებში ბრიტანეთის იმპერია თავის გულისწყრომას გამოთქვამდა ირანელების მიმართ.

„ალი გაბიმ“ სული მოითქვა, სიგარეტს მოუკიდა, კვამლი გამოუშვა. თვალს არ მაშორებდა. ჩემი შინაგანი მღელვარება რომ შენიშნა, მაცდურად გაიცინა და მომიბოდიშა:

— კაცმა რომ თქვას, რად უნდა შეგაწყინოთ თავი! დანარჩენი თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ.

— არა, არა. განაგრძე!

მან ერთი ჩაახველა. ვიწრო, დანაოჭებული შუბლი მოისრისა და განაგრძო:

— ჰო, სახლში დაბინდებამდე დავბრუნდი. დილით კი ისევ გამოვედი. აქა-იქ ინდოელები და სომხები მხედებოდნენ. არც ერთი ირანელი და არაბი არ შემხვედრია. ნელი ნაბიჯით მივუახლოვდი მდინარის ნაპირას მდგარ იუსტიციის სამინისტროს ძველ შენობას. სეირის საყურებლად მოსულ ერთ-ორ ნაცნობსაც მოვკარი თვალი.

შევჩერდი. ნავსადგურში გემი „ფალანგი“ იდგა. გემზე ავედი. „ფალანგიდან“ მხოლოდ გატეხილი იალქანი და დაზიანებული ხიდი ჩანდა. იქვე ზარბაზნის ყელი დავინახე წყლიდან ამოშვერილი. ამბობდნენ, ცოცხალი არავინ გადარჩენილაო. სრულიად მოულოდნელი, ძლიერი თავდასხმა ყოფილა, ზოგი მძინარე დაღუპულა, ზოგიც მტერს შეკვდომია; ვერც ისინი გაექცნენ სიკვდილს, სანაპიროზე სამხედრო წვრთნას რომ გადიოდნენო.

იქ ახლა ნავთობის სარეწაოს მუშები და მტვირთავები ტრიალებდნენ: გვამები გაჰქონდათ და სისხლიან სანაპიროს ასუფთავებდნენ.

შენს თავსა ვფიცავ, ცრემლი მახრჩობდა და ჩემთვის ვამბობდი:

„ალაჰ, რისთვის იყო საჭირო ასეთი მსხვერპლი?!“

იქაურობას გავეცალე. ნებისყოფა მოვიკრიფე, თავს ვძლიე, აღარ ვტიროდი. მას შემდეგ, ყოველთვის, როცა იმ უდროოდ დაღუპულ უცნობ ახალგაზრდებს ვიხსენებდი, გულზე ცეცხლი მეკიდებოდა და ვამბობდი:

„ო, ღმერთო, ალბათ, ასეთი იყო მათი ბედი...“ ხოლო როცა ნავთობის კომპანიის ტექნიკური სასწავლებლის ახლოს რამდენიმე ახალგაზრდა სომეხი გოგო დავინახე, ინგლისელები რომ მოასეირნებდნენ ხელკავით, სიმართლე გითხრა, გული დამეწვა...

რამდენიმე კვირა უსაქმოდ გავატარე. მერე ინგლისელმა და ინდოელმა ჯარისკაცებმა მომაგნეს. მაშინ ჩემს დაწესებულებაში არც ერთი ქალი აღარ იყო. „ირან-ხალე“, როგორც მოგახსენეთ, იმ ღამეს წავიდა და აღარ დაბრუნებულა. „მოდუქი“ კი ისე საშინლად შემზიზღდა, მე თვითონ გავაგდე. აღარც სხვა ქალები მიძებნია. გამოგიტყდებით და, ჩემი საქმიანობისა მრცხვენოდა კიდევ...

მაგრამ „მეგობრები“ საშველს არ მაძლევდნენ. თუმცა მათზე მეტად მე ვწუხდი, თავი ხომ უნდა მერჩინა როგორღაც... როცა კაცს ძალა არ შესწევს პატიოსანი გზით იცხოვროს...

ერთ დღეს ჩემს თავს ვუთხარი: „კი მაგრამ, მე რატომ უნდა ვიგლოვო შაჰრივარის სისხლისღვრა? უბედურება, ეტყობა, მოსახდენი იყო და მოხდა“. თქვენ ეგებ ფიქრობთ, რომ ხალხს იმ რამდენიმე დღის შიშისა და სიმწარის შემდეგ ძველი მტრები სასურველ, საყვარელ სტუმრებად ექცნენ? იქნებ ფიქრობთ, მათ არ იცოდნენ, რას სჩადიოდნენ? უწყის ალაჰმა, მათ ყველაფერი თქვენზე უკეთ იცოდნენ. ჭკვიანური და წინდახედული პოლიტიკის წყალობით სახლები და ავტომატები შეიძინეს. მე კი რა შევიძინე — არაფერი. მივხვდი, ალლო მღალატობდა, გამჭრიახობა მაკლდა.

„ალი გაბიმ“ თავი ასწია და შემომხედა. უნდოდა გაეგო, მისმა ნათქვამმა როგორი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. მე არაფერი შევიმჩნიე და სიცილით ვუთხარი:

— მერე, მერე, განაგრძე...

— მე ვხედავდი, რომ ფულის შოვნისათვის ადამიანი არაფერს თაკი-

ლობდა. ისეთებმაც კი, ზედ რომ არ მიაფურთხებს კაცი, მკვდარ ვირთხებს რომ ჰგვანან, ყველაფერი იკადრეს და მიზანს მიაღწიეს.

აი, მაშინ კი გავიფიქრე: მე რაღა დავაშავე, რატომ უნდა დავიჩაგრომეთქი? ჰოდა, აღარ დამიყოვნებია, ჩემებურად დავტრიალდი.

თხუთმეტი წლისა ვიყავი, როცა ბიძაჩემმა მამისეული სახლიდან გამომავდო და უსახლკაროდ დამტოვა. მას შემდეგ რა აღარ გადამხდა თავს. არაფერს ვერიდებოდი და არც არაფრისა მრცხვენოდა. ღმერთი მწყალობდა, ყველგან ხელს მიმართავდა. სხვებს არ ჩამოვრჩენილვარ.

უპირველეს ყოვლისა, აბადანის სახლი მოვაწესრიგე: ოთახები შევათეთრე, სახურავზე ინგლისური დროშები ავაფრიალე. ვიშოვე ირანული და უცხოური სასმელები და ახალი თანამოსაქმეების ძებნას შევუდექი.

.ძველის ნაცვლად ახალი, იაფფასიანი საწოლები დავდგი. გავიდა ხანი, ჩემს დაწესებულებაში მხოლოდ ინგლისელებს ვუშვებდი. თუ გასამრჯელო არ მეცოტავებოდა, ერთგული ძალღივით ვემსახურებოდი ყველას, თუ არადა თავს არ ვიწუხებდი.

ორი თვის შემდეგ ჩემმა სახლმა შორს გაითქვა სახელი. შემოსავალმაც იმატა.

მალე დავრწმუნდი, ამ ქალაქში აღარ ღირს დარჩენა, დიდი ქალაქისკენ უნდა გავუტიო-მეთქი. ცხოვრება ისედაც ხანმოკლეა. ამდენი დამცირება რატომ უნდა ვითმინო-მეთქი. რითი ვარ სხვაზე ნაკლები? ვიღაც ღატაკები, მთელი დღე ბაზარში რომ ყრიან, თავის თავს ჰაჯი მოინ-ოთ-თაჯარ ბუშირზე მალლა აყენებენ, მაშინ როცა უსირცხვილობაში მათ ტოლს არ ვუდებ, ქონებით კი ისინი მე რას გამეჯიბრებიან-მეთქი.

ეს იყო მიზეზი, რომ ერთ მშვენიერ დღეს ჩემი დაწესებულება სხვას მივყიდე და კაი ძალი ფული ავიღე.

ჩემდა საბედნიეროდ, იმ დროს ბაზარზე ხურმას დიდი გასავალი ჰქონდა. ერთ შირაზელს შევუამხანაგდი. ხორუმშაჰრელი მებაღეებისაგან ვყიდულობდი ხურმას და მერე ბაზარზე ჩვენ თვითონ ვყიდდით. ისევ ვყიდულობდით და ისევ ვყიდდით, ვიდრე ხურმის სეზონი არ დამთავრდა.

ამასობაში ერთი უცნაური ამბავი მოხდა. მე და ჩემმა ამხანაგმა ვერც კი მოვასწარით ფულის გაყოფა, რომ მოულოდნელად რამდენიმე ინგლისელი ჯარისკაცი გამოგვეცხადა არაბი თარჯიმნის თანხლებით და ჩემი ამხანაგი დააპატიმრეს. მას ბრალს სდებდნენ. პროგერმანულ პროპაგანდას ეწეოდით. ბევრი ვეცადე, როგორმე გამეთავისუფლებინა ჩემი თანამოსაქმე, მაგრამ ვერაფერი გავაწყე. ორი დღის შემდეგ იგი ინდოეთში გადაასახლეს. ბოლოს შემეშინდა ჩემთვისაც არ ეტაცათ ხელი, მიდი მერე და უყარე კაკალი, დაუმტკიცე, რომ მამა აბრამის ბატკანი ხარ. მაინც არაფერი გიშველის და ერთ მშვენიერ დღეს ციხეში ამოყოფ თავს.

მიუხედავად იმისა, რომ მე და ჩემი ამხანაგი დღედაღამ ერთად ვიყავით, ერთად გვეძინა, ერთად ვჭამდით და ვსვამდით, მისი წარსულისა არაფერი ვიცოდი. ამ ამბის შემდეგ იძულებული გავხდი გუდა-ნაბადი ამეკრა და აჭვანში გადავსულიყავი საცხოვრებლად. იქ ვყიდულობდი ბრინჯს, შაქარს, ფართალს, ერთი სიტყვით, ყველაფერს, რაც კი ხელთ მომხვდებოდა. ვყიდულობდი და ვყიდდი. ვიდრე სული არ მოვითქვი. მალე ხუთი

სატვირთო მანქანაც ვიგდე ხელთ. ავტომანქანები ინგლისელებს მივეცი იჯარით. რამდენიმე თვე ჩემს ავტომანქანებს ხორემშაპრის, ბედნერისა და ფეჰლერის შარაგზეზე საქონელი გადაჰქონდათ საბჭოთა კავშირისათვის.

მოგეხსენებათ, ტრანსპორტის საკითხი საკმაოდ რთულია. ხალხი და მისი მომარაგება ღვთის ანაბარად იყო მიგდებული. ყველაფერი შოფრების ხელთ იყო. ამიტომაც სულ მალე ირანში მძიმე კრიზისი დაიწყო. მისი კვალი ქალაქს, როგორც ხედავთ, დღესაც ატყვია.

ასეთმა ცხოვრებამ რამდენიმე თვეში მომქანცა.

არც ჭამა იყო ჩემთვის, არც ძილი. და მაინც ვინ ვიყავი მე? ერთი მოიჯარადრე, შოფერი, უსახლკარო.

ბოლოს მომბეზრდა ეს ძალღური ცხოვრება. ავტომანქანები გავყიდე, გვარიც გამოვიცვალე და გავხდი „ალა მაჰმუდ ნეგარანგი“. თეირანში, ნილის ქარვასლაში სავაჭრო სახლი გავხსენი. იმ საბრალო ამხანაგის პატივსაცემად, ახლაც რომ ალბათ ინდოეთშია და ხორემშაპრის ხურმის მოგება-წაგებას ანგარიშობს. ჩემს სავაჭრო ქაღალდებზე მსხვილი ასოებით დავაწერე: „მაჰმუდ ნეგარანგი და მისი კომპანიონი“.

იმ დღიდან, ალაჰის წყალობით, ჩემს ბედს ძალღი არ დაჰყევს. შაქარი, მინა თუ რკინა ჩემს ხელთ არის. ერთი სიტყვით, დღეს მე ვარ თეირანის ბაზრის ბატონ-პატრონი, ყველას ჩემს ნებაზე ვატრიალებ, ყველას ჩემს საკრავზე ვაცეკვებ. მაქვს საკუთარი მანქანა, სახლი, ბაღი; გარდა ამისა, მყავს თვრამეტი წლის ლამაზი ცოლი, კეთილშობილი ოჯახის შვილი. იგი მე მალმერთებს. სამ-ოთხ თვეში ალბათ ოქროსკულულებიანი მემკვიდრეც გვეყოლება.

როცა ამას ამბობდა, თვალები უელავდა. თავისი ტლანქი, მძიმე ხელი მხარზე დამადო და მითხრა:

— დიახ, ასეა, ბატონო კაპიტანო... აჰმედ! დღეს ჩემს ხელთ არის არა მარტო თეირანის ბაზარი, მრავალი სხვა ქალაქის სოვდაგარიც წვერით მყავს ჩაბლუჯული. თუმცა მაჰმუდ ნეგარანგისთანებს აქაური დიდკაცები ძალღადაც არ აგდებენ, — მაინც ელაქუცებიან; რა დიდი ძალა აქვს ფულს! თქვენ წარმოიდგინეთ, მეც კი მიკვირს, ამდენის მნახველს.

ერთბაშად ბატონმა ნეგარანგმა ისე გადაიხარხარა, ღიბი აუთახთანდა. შემდეგ აღმასის თვლებით მოჭედილი ოქროს საათი ამოიღო, დახედა და თქვა:

— ო, უკვე გვიან არის, ცოლი მელოდება, მაგრამ რადგან ამდენხანს მისმინე, ბარემ ბოლომდე გეტყვი, არ გაწყენს იცოდე. ჩემი მიზანი — ეს ასიგნაციებია. ამ ასიგნაციებზე შენ შენი თითების კვალს ხედავ, ზოგიერთისთვის კი ფული ყველაფერზე ძვირფასია. ჰო, რას ვამბობდი?... ჰო, შარშან, ერთხანს, ძალზე გაძვირდა წამლები და თითქმის აღარ იშოვებოდა. ხალხი მეტწილად შიშით ხდებოდა ავად. ამასობაში ყური მოვკარი, უცხოური საქონლის შესყიდვის სამმართველო ოცდაორ ყუთ გერმანულ მედიკამენტს ყიდისო. ამ ყუთებს ხელიდან როგორ გავუშვებდი, მაგრამ ერთმა არამზადამ ჯანმრთელობის დაცვის მინისტრი შეაგულიანა, წამლები ერთი ღარიბი საავადმყოფოსათვის გადაეცათ, სადაც, თქვენ წარმოიდგინეთ, სპირტიც კი არ ჰქონდათ, ხოლო ჭრილობებს ცხენის ძუით კერავდნენ. ბევრი ვიყვირე, ეს რა ოინბაზობაა, აუქციონში მე გავიმარჯვე და წამლებიც მე მეკუთვნის-მეთქი, მაგრამ ამაოდ გავისარჯე.

ჩემდა საბედნიეროდ, ამასობაში. მინისტრი გამოიცვალა. თქვენს თავს ვფიცავ, ჩემო ბატონო, ახალმა მინისტრმა ათი ათასი თუმნის ფასად საკუთარი ხელით დაწერა და გამოაქვეყნა, სამინისტროს ეს მედიკამენტები არ ესაჭიროება და ყოველ მსურველს შეუძლია შეისყიდოსო. მეც აღარ დავაყოვნე და ოცდამეცამეტე წუთს დავეპატრონე.

თვალის ასახვევად ერთ-ერთ ახლად დაარსებულ საავადმყოფოს გადავეცი ცოტაოდენი ქინაქინა და ასპირინი; სამაგიეროდ, ჩემი სახელი ქუხდა პრესაში, რადიოში, ტელევიზიაში...

მეორე ოთახიდან მუსიკის ჰანგები იღვრებოდა. მე კი ვიჯექი და ვფიქრობდი: ჩვენგან სულ რამდენიმე ნაბიჯის დაშორებით, მდიდრულად მორთულ სალონებში ღამაზმანები ცეკვავენ, სურნელოვან ყვავილებს ჰგვანან... „ალი გაბისტანა“ ტუტუცები კი კუთხეში მიმსხდარან და ხალხის გულუბრყვილობაზე გესლიანად ქირქილებენ.

ერთხანს ვდუმდით. „ალი გაბი“ დადლილიყო. ვინანე კიდევ, რამდენი ვალაპარაკე-მეთქი. ბოლოს იგი მძიმედ წამოდგა და მითხრა:

— მაპატიე, უნდა წავიდე.

მეც წამოვდექი:

— ჰო, წავიდეთ, დროა!

ერთბაშად რაღაც გამახსენდა და ვკითხე:

— ჰო, მართლა, ერთი ისიც მითხარი, დეპუტატობას როგორღა აპირებ?

— ოჰ, რა დიდი საქმე ეგ არის... შენ რა, გაზეთებს არ კითხულობ?

— ვკითხულობ, როგორ არა, ოღონდ მაშინ, როცა საქმე არა მაქვს.

„ალი გაბიმ“ ჭრუტა, კატის თვალები გაკვირვებით დააჭყიტა და მითხრა:

— არა, მართლა?... ძალიან შემცდარხარ! გაზეთი ხომ დემოკრატიის მეოთხე ბურჟია. კეთილი... გაზეთებს რომ კითხულობდე, ბატონი მაჰმუდ ნეგარანგის პატრიოტულ წამოწყებაზე მრავალ სტატიას წაიკითხავდი. მან ერთი ხანია დააარსა საწარმო: „ნახშირი ღატაკებს“ და კვირაში სამ დღეს ნახშირის მტვერს უსასყიდლოდ აძლევს ქალაქის სამხრეთ ნაწილში მცხოვრებ ბოგანოებს.

ჩვენ მივაბიჯებდით ელექტრონით გაჩახჩახებულ დარბაზებში. „ალი გაბი“ სალამის ნიშნად ნაცნობებს თავს მძიმედ უკრავდა და საუბარს განაგრძობდა:

— დიახ, ჩემო ბატონო... ეს კიდევ არაფერია. უკვე ერთი თვეა, რაც სამასამდე უქნარა ჩემს ხარჯზე იკვებება პატარა სასადილოში და მერ-წმუნეთ, ყოველდღიურად თხუთმეტ სირ ოპიუმს ეწევა მომავალი დეპუტატის პატივსაცემად.

კიბეზე დავეშვიტ. ჩვენს ახლოს არავინ იყო. მკლავში მაგრად ჩავავლე ხელი და ვუთხარი:

— კი მაგრამ, კაცო, სინდისი რა უყავი? შენ ხომ „ანისა“ და „ბანის“ გარჩევა გიჭირს? სხვა რომ არა იყოს რა, დეპუტატმა კითხვა მაინც უნდა იცოდეს...

„ალი გაბიმ“ ერთბაშად ისე გადაიხარხარა, გახამებულ პერანგზე დილი ასწყდა.

— შენ, კაცო, რომელ ქვეყანაში ხარ?! რა ხანია მე და ჩემმა ცოლმა დაწყებითი კურსის მესამე წიგნი დავასრულეთ. ხუმრობა იქით იყოს და ჩემი სტატიები კვირაში სამჯერ იბეჭდება გაზეთებში!

— კი მაგრამ, მაგ გაზეთებს შენ გარდა თუ ყიდულობს ვინმე?

— კარგი ერთი, თუ ძმა ხარ. ერთ-ერთი ეს გაზეთი ათასი ცალი გამოდის და ათასივე იყიდება.

ამ უსირცხვილო ადამიანის ნაამბობმა თავგზა ამიბნია. აღარ ვიცოდი, ყველაფერი ეს ცხადი იყო თუ სიზმარი. ჩემს თავს ვეკითხებოდი, ასეთ სულელურ და არეულ-დარეულ ქვეყანაში, სადაც ძალდი პატრონს ვერ სცნობს, განა შეიძლება ადამიანმა იცხოვროს, იარსებოს-მეთქი?

გარეთ გამოვედით, კლუბის შესასვლელთან. მძლოლმა ძვირფასი მანქანა გააჩერა, თვითონ მოხერხებულად გადმოხტა და „ბატონ ნეგარანგს“ კარი გაუღო.

ბ-ნმა ნეგარანგმა გამომშვიდობების ნიშნად ხელი მაგრად ჩამომართვა, რამდენიმე ბაზრული სიტყვა მესროლა და მანქანაში გამოიჭიმა. უცბად ბატონმა ნეგარანგმა თავი გამოყო მანქანიდან და საარჩევნო ბიულეტენების მთელი დასტა გამომიწოდა.

— გთხოვ, შენს მეგობრებს დაურიგო! უთხარი, ხმის მიცემის დროს არ დამივიწყონ!

რამაზანის დასასრული

ყასემი მძიმედ, აუჩქარებლად დაეშვა კიბეზე და ბნელ დერეფანში შევიდა. მძიმე, ნოტიო ჰაერი ოფლიან სახეზე მოელამუნა. ტალანის ბოლოს წყლის ონკანი იყო, სიცოცხლის წყაროდ რომ მოვლენოდა იქაურობას. ყასემი ონკანთან ჩამოჯდა. ტანი საოცრად დამძიმებული ჰქონდა, თავბრუ ესხმოდა. ერთი ღრმად ამოისუნთქა, სახელოები დაიკაპიწა, ხელები დაიბანა და პირისახეზე წყალი შეისხა. ცივი წყალი შუბლიდან, ნიკაპიდან, ლოყებიდან რომ ჩამოედვარა, დასტურ დიდი სიამოვნება იგრძნო, მაგრამ ეს არ იკმარა, ცალი ხელით მტვრისა, ჭუჭყისა და ოფლისაგან გახამებული პერანგის გახსნილი საყელო მოიღედა, მეორე ხელით კი მკერდი, კისერი და მხრები დაიზილა. ონკანი ღია დარჩენოდათ, წყალი მოჩქეფდა და ორმოში იკარგებოდა.

ერთბაშად სახლის პატრონის ცოლის, ხანუმ მაჰ სოლთანის გაანჩხლებული ხმა მოისმა.

— ეს ვინ არის, წყალი უთავბოლოდ რომ მოუშვია?

ყასემმა არაფერი უპასუხა. სახეზე კვლავ შეისხა წყალი, ერთი ღრმად ჩაისუნთქა, წყალი პირში ჩაიგუბა, გამოივლო და გადმოედვარა. მეორე ონკანი დაკეტა და მძიმე ნაბიჯით წამოვიდა. ჯიბიდან დაჭმუჭნილი, მტვრი-

ანი, იეზიდური, უჯრედებიანი ცხვირსახოცი ამოიღო და ხელ-პირი შეიმშრალა.

ხანუმ მაჭ-სოლთანი კი თავისას განაგრძობდა:

— ღმერთო ჩემო, ეს რა უყურადღებო ხალხია, ერთი თვის მერე აქ წყალი ალბათ აღარც იქნება!..

ყასემმა ორი საფეხური აიარა და, ვიდრე ეზოში შევიდოდა, ჩაახველა. ქალბატონის გაანჩხლებისათვის ყურადღება არ მიუქცევია. მალე თავის ოთახს მიაღწია, სამზარეულოსა და საპირფარეშოსაგან ერთი ვიწრო დერეფანი რომ ყოფდა.

ოთახში ბნელოდა. მხოლოდ შესასვლელთან ორიოდ მტკაველზე სინათლის წვრილი ზოლი შემოცურებულებოდა.

დაბალ ოთხფეხა სკამზე საკერავი მანქანა იდგა, მანქანასთან თალათი იჯდა წელში მოხრილი და მუშაობდა. ჭერზე ბავშვის ჰამაკი ეკიდა. ბავშვი ტირიდა. თოკის ერთი ბოლო ჰამაკს ჰქონდა გამობმული, ხოლო მეორე თალათს მიემაფეხის წვერზე და ჰამაკს არწევდა.

ყასემი კართან შეჩერდა. მარცხენა ხელით დოინჯი მოიყარა, მარჯვენათი კარის წირთხლს მიეყრდნო. უხმოდ იდგა, გაუნძრევლად და ცოლის საქმიანობას თვალს ადევნებდა. სწრაფად ტრიალებდა ნემსი, რახრახებდა მანქანა, მიტკლის ნაჭრები ნემსს არ გაჰქონდა, საკერავი იფხუნწებოდა და რაღაც უცნაური ფორმა ეძლეოდა. თუმცა ყასემი ძალზე დაღლილი და დარდიანი იყო, ცოლის მადლიანი მუშაობა მაინც სიამოვნებას ჰგვრიდა. თალათმა იგრძნო, ვიღაც მიყურებსო და თავაუღებლივ იკითხა:

— ყასემ, შენ ხარ? მოხვედი?

ყასემმა არაფერი უპასუხა. ბოლოს, თითქოს მოთმინების ფიალა აეცსო, ჰკითხა:

— ნუთუ ვერ მორჩი საქმეს?

თალათმა თავი ასწია და დაღლილი თვალებით ახედა ქმარს. ყასემის ნაღვლიანი გამომეტყველება კარგს არაფერს მოასწავებდა.

„ეჰ, როგორც ჩანს, ისევ ვერ იშოვა სამუშაო“, — გაივლო გულში თალათმა. წუთით მოხუჭა ამოდამებული თვალები. ერთი ღრმად ამოისუნთქა და უპასუხა:

— თითქმის მოვრჩი. ეს ბოლო პერანგია.

— რამდენი შეკერე?

— ათი ცალი. ბავშვმა არ მაცალა...

— იჩქარე, მალე მზეც ჩავა. ღმერთმა ნუ ქნას, რომ დუქანი დაიკეტოს...

— შენ იქნებ ცოტახანს ბავშვი შეიქცეოდ... დამტანჯა მთელი დღე...

ყასემმა ზღურბლს გადმოაბიჯა, ერთი ნახტომით ბავშვთან გაჩნდა. ბიჭი თოთხმეტი თვისა იყო, კბილები ეჭრებოდა, ცალკე ღრძილების ქავილი და ცალკე სულის შემხუთველი სიცხე აწუხებდა, ამიტომაც ჭირვეულობდა. ყასემმა შვილის ხელში აყვანა დააპირა, მაგრამ ნახა, რომ ბავშვი სველი იყო, და გაჯავრებულმა ჰკითხა ცოლს:

— კი მაგრამ, დღეს არ გამოგიცვლია?

— საღამოსათვის გადავდე, დილაშდე ხომ ვერ გამოვუცვლი საგებს.

ყასემი ზანდუკზე ჩამოჯდა და ჰამაკი დაარწია, ბავშვი ჭუჭყუნებდა. ყასემს ძალიან უყვარდა შვილი. სახელად იაჰია დაარქვა. მოჰარამის პირველ ათ დღეს მამამ იაჰიას ათი სანთელი დაუნთო, ღმერთს შესთხოვა, გამიზარდეთ ბავშვი. ყასემს უკვე სამი შვილი გამოსცლოდა ხელიდან. ვერც ერთმა ვერ იცოცხლა ორ წლამდე. კუჭის აშლილობამ, ყივანახველამ თუ წითელა ბატონებმა იმსხვერპლეს სამივე. ამიტომაც იყო ყასემი ასერიგად შეშინებული, შვილზე ფიქრი არ ასვენებდა ერთთავად და ხშირად საყვედურობდა თალათს, ბავშვს სველ საგებელს რად არ უცვლიო. როცა მოეჩვენებოდა, ბავშვი შეუძლოდ არისო, ცოლს ექიმთან გზავნიდა, რამე წამალი გამოაწერინეო.

ყასემი ბნელ კუთხეში იჯდა და საცოდავად მოკაკავულ თალათს უყურებდა. ქალს ძველი, დაკერებული ჩადრი მხრებზე ჩამოცურებოდა, შავი, სწორი, ოფლისაგან გაწეხილი თმა შუბლზე ჩამოყროდა. გამხდარი ხელით საოცარი სისწრაფით ატრიალებდა მანქანის სახელურს და წელში ისე მოხრილიყო, თითქოს უსაშველო ტვირთი რამ აწვა მხრებზე, და ამ ტვირთის სიმძიმე, აჰა, მიწასთან გაასწორებსო. თვითონ ყასემსაც ძალზე დამძიმებული ჰქონდა გული.

უმუშევარი იყო. ბოლო დროს სატელეფონო კომპანიაში მუშაობდა მონტიორად, იქიდანაც ორი თვისა და რამდენიმე დღის წინ დაითხოვეს. დღეში 35 რეალს უხდიდნენ. ორი წლის წინ, ზამთრის მიწურულში, ხეტიალისა და წვალეების შემდეგ, როგორც იქნა 50 თუმანს მოუყარა თავი, ეს ფული ყასემმა კადრების განყოფილების უფროსის რწმუნებულს მისცა, მან კი სამსახურში მოაწყო; ოღონდ მოაწყო იმ პირობით, რომ პირველი ხელფასიდანაც 50 თუმანს დაუკავებდა.

ყასემი საქმეს მუყაითად მოეკიდა. უსიტყვოდ იტანდა ყოველგვარ სიძნელეს, თავის გულისტკივილს არავის უზიარებდა. ყველაფერს უძლებდა, რომ ადგილი შეენარჩუნებინა. პირველ დღეს, როდესაც ხელწერილი დაადებინეს, მან საბუთს ულაპარაკოდ დაარტყა ბეჭედი და თან თითის ანაბეჭდიც დაურთო. თავს არ ზოგავდა, დღე და ღამეს ასწორებდა. მხოლოდ პროფკავშირის გაგონება არ სურდა. თავის ამხანაგ მუშებსაც ხშირად ეუბნებოდა: „კი მაგრამ, ეს პროფკავშირი რაღაა? მისგან რა ხეირი გვაქვს?“ ხოლო როდესაც მეტიხმეტად ჩააცვივდებოდნენ, პროფკავშირის წევრი გახდით, პირდაპირ მიახლიდა ხოლმე:

— კარგით ერთი, დამანებეთ თავი!..

ყასემს დიდი მოთმინება ჰქონდა. ცდილობდა სანიმუშო მუშა ყოფილიყო, ძვირის სათქმელად საბაბი არავისთვის მიეცა. გულში ფიქრობდა: ბოლოს და ბოლოს, უფროსები ბრმები ხომ არ არიან, ჩემს თავგადაკლულ შრომას როგორ არ დაინახავენო... მაგრამ მშვივრებისა და ღატაკების ბრბო განუწყვეტლად ირეოდა კომპანიის კართან, და, ყასემის მსგავსად, ერთი თვის ხელფასს კომპანიის უფროსს და მის თანაშემწეებს გულმოდგინედ სთავაზობდა. უფროსები, რასაკვირველია, ბრმები არ იყვნენ და არც მხედველობიდან ეპარებოდათ არაფერი, მაგრამ დროთა განმავლობაში, ამა თუ იმ მიზეზით რამდენიმე კაცს მაინც დაითხოვდნენ ხოლმე სამსახურიდან და ადგილებიც თავისუფლდებოდა.

ყასემი სამსახურიდან რომ დაითხოვეს, ხმა არ ამოუღია. იცოდა,

მარტოდმარტო იყო და შემწე არ ჰყავდა; ის პროფკავშირელი ამხანაგები კი რას დაეხმარებოდნენ? ალბათ დასცინოდნენ კიდევ. ვინ იცის, ყასემი იქნებ იმთავითვე შეცდა, რომ პროფკავშირი არად ჩააგდო, მაგრამ ახლა რაღას უშველიდა საქმეს, ბოლოს და ბოლოს, მიჯაჭვული ხომ არ იყო ამ სამსახურზე?

ყასემი სადამოს დაბრუნდა შინ. განსაკუთრებულ დაღლილობას არ გრძნობდა, მაგრამ დარდი უღრღნიდა გულს. არ უნდოდა თავისი მარცხი ერთბაშად გაემხილა თალათისათვის. ნავახშმევს, როცა დასაძინებლად ემზადებოდნენ, ყასემმა სიბნელეში ვითომ ხუმრობით თქვა:

— იცი, თალათ, სამსახურიდან დამითხოვეს! — და მაშინვე დასძინა: — ხვალ ძალიან ადრე მომიწევს სამუშაოს საძებნელად წასვლა.

იმ დღიდან მოყოლებული, ყასემი ყოველ დღით თეირანის ქუჩებში დაეხეტებოდა და სამუშაოს ეძებდა. სადამოს ქანცგაწყვეტილი და მშიერ-მწყურვალ მილასლასებდა შინ. სამუშაოს შოვნა კი ძალზე ჭირდა. არც სახელმწიფო ქარხნები, არც კერძო მეპატრონეები ახალ მუშახელს არ საჭიროებდნენ. მალე ყასემი დარწმუნდა, რომ მისი ხელობის კაცი სამუშაოს იოლად ვერ იშოვნოდა. ბოლოს და ბოლოს, არ იყო აუცილებელი მაინცდამაინც სადმე დიდ საწარმოში მოწყობილიყო, დღიური სამუშაოც არ იქნებოდა ურიგო.

ამიტომ დღით ადრიან გამოდიოდა შინიდან და ქალაქის სამხრეთ მოედნისაკენ მიეშურებოდა. შემდეგ მდინარე ქერუჯის სანაპიროს დაუყვებოდა, მშენებელთა ბირჟასაც შეუვლიდა შამირანის კარიბჭესთან. ზოგჯერ ბედი გაუღიმებდა და მართლაც გამოუჩნდებოდა რაიმე სამუშაო. ხან კი იმ პროსპექტზე, სადაც მუნიციპალიტეტი ასფალტს აგებდა, ყასემი ბარსა და წერაქვს წაახმარდა ხოლმე მუშებს.

მაგრამ გასამრჯელო ძალიან ცოტა ჰქონდა, და, რაც მთავარია, არც ამგვარი სამუშაოთი იყო უზრუნველყოფილი. ერთი-ორჯერ, როცა სამგზავრო ავტობუსები გარაჟში უნდა დაბრუნებულიყვნენ, ყასემი ნასერისა და სეფაჰის პროსპექტზეც გავიდა. დიდ ორომტრიალსა და ალიაქოთში მგზავრების ჩემოდნები აიკიდა და ურიკამდე თუ ტაქსამდე მიიტანა. ამ გზით რამდენიმე რეალი კი იშოვა, მაგრამ გარაჟის მტვირთავებმა რომ დაინახეს, კინწისკვრით გააგდეს, ჩხუბსა და გაწევ-გამოწევაში პერანგი შემოაგლიჯეს და ცხვრიდან სისხლი ადინეს.

ყასემს ამდენ დავიდარაბად და შეურაცხყოფად არ უღირდა ეს რამდენიმე რეალი. არც მთლად გამოუვალი მდგომარეობა ჰქონდა. თალათი შინ მუშაობდა. დიდი ჩარსუს ახლოს მდებარე ერთი მაღაზიისათვის პერანგებს კერავდა, უბრალო, მიტკლის პერანგებს, უმთავრესად თეირანის ახლომანლო სოფლის გლეხობა რომ ყიდულობდა. თალათიც კმაყოფილი იყო. ყოველ სადამოს, მაღაზიის მეპატრონის, ჰაჯი აბელფათების უფროსი ვაჟის უსთა მოჰამედ ალის მიერ ერთ თარგზე აჭრილი პერანგები მოჰქონდა მანქანაზე შესაკერად, საღილეებსაც ჭრიდა და ისევ მაღაზიას აბარებდა. თითოეულ პერანგში ორ რეალნახევარს აძლევდნენ. თალათი დღეში ათ-თორმეტ პერანგს კერავდა. მართალია ნემსსა და ძაფს თვითონ ყიდულობდა, და მისი დღიური შემოსავალი 20 რეალს არ აღემატებოდა, მაგრამ

ამისთვისაც ღმერთს მადლობას სწირავდა, მეტადრე როცა ყასეში უმუშევარი იყო.

უეცრად მანქანის რახრახი შეწყდა. დაქანცულმა თალათმა ერთი დამთქნარა და დაღლილი, დაწითლებული თვალები მოისრისა. მერე დარჩენილ ორ-სამ პერანგს ჰაიჰარად გაუკეთა საღილეები.

საქმეს მორჩა, მაგრამ შიმშილმა, დაღლილობამ და სიცხემ სძლია, შუბლზე ცივმა ოფლმა დაასხა, თვალთ დაუბნელდა, მუცელში საშინელი ტკივილი იგრძნო, სიმწრისაგან მოიკუნტა და თავი საკერავ მანქანაზე ჩამოდო. ყასეში ცოლს დაჰყურებდა და მის თვალებში ბრაზნარევი თანაგრძნობა იხატებოდა.

— სულ ერთი და იგივე მეორდება, ერთი და იგივე. ვინ გითხრა, მარხვა შეინახეო? მით უმეტეს, როცა ძუძუმწოვარი ბავშვი გყავს?...

თალათმა თავაულებლივ, მისუსტებული ხმით უპასუხა:

— აბა რა ვქნა, მეზობლები რას იტყვიან?

— რაც უნდათ, ის თქვან... სხვისი გულისთვის თავს ხომ არ მოიკლავ? — თალათმა ნელა ასწია თავი და ქმრის დასამშვიდებლად გაიღიმა.

— ამდენი მოვითმინე და ცოტასაც კიდევ მოვითმენ... ვინ იცის, იქნებ იქ, ალაჰთან მაინც დამიფასდეს მოთმინება.

ეს ღიმილი საცნაურს ხდიდა, რა უიღბლო იყო მისი ცხოვრება. ყასეში აადელვა ცოლის სიტყვებმა და მწარედ უთხრა:

— როგორ არა, იქ ერთი ფირუზის სასახლე აუგიათ შენთვის.

მაგრამ თვითონვე იგრძნო, რომ უკბილოდ იხუმრა. ცოლთან მივიდა: თავზე ხელი გადაუსვა და უთხრა:

— ადე, ცოტა წყალი შეისხი პირზე.

ყასემმა მანქანა და ტაბურეტი კუთხეში მიდგა. თალათმა პერანგები შეკრა და წამოდგა. ბავშვს საცვლები გამოუცვალა, აიყვანა და ქმარს მიაწოდა. მერე ხელები დაიბანა, ყუთის ძირას მდგარი თუნგიდან ერთი-ორი მუჭა ცივი წყალი პირისახეზე შეისხა, წყალი პირშიც განოივლო.

თითქოს სული ხელახლა შთაბერესო, დაღლილობა და შიმშილი გაუნელდა. ქმარს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ერთი, ჩადრი მომაწოდე!

ყასემმა მიაწოდა ჩადრი და ბავშვიანად ოთახიდან გავიდა. თალათმა პერანგების შეკვრა ჩადრქვეშ ამოიღო, ოთახი დაკეტა და აჩქარებული ნაბიჯით ქმარს დაედევნა. ბაზრისაკენ გასწიეს. ჰაერში ოფლის უსიამოვნო სუნი ტრიალებდა. ირგვლივ გულის გამაწვრილებელი ყაყანი ისმოდა. ცოლ-ქმარმა სავაჭრო რიგებს ჩაუარა და ჰაჯი აბელფათების მაღაზიას მიაღწია. მაღაზია ერთ გრძელ ტალანში იყო მოთავსებული. დახლზე ყველა ჯურის საქონელი გამოეფინათ: პერანგები, შარვლები, ტლანქად ნახელავი ჭურჭელი, ფინჯნები, ლამბაქები, იაპონური ჩაიდნები, ქვაბები, ტაფები და თვით ჰაჯის ქარხნის ნაწარმი ალუმინის თეფშებიც კი.

მტვრიანი ფანჯრიდან მაღაზიის სიღრმეში ძლივს ატანდა დღის შუქი. იქ დიდი და მცირე ზომის თითბრის „სამოვრების“ მწკრივი მოჩანდა. მარჯვენა მხარეს, გრძელ მაგიდაზე, იაფფასიანი, უგემოვნოდ მოხატული ხალიჩები იყო გაშლილი. მაგიდებს უკან ქანდაკებასავით გაუნძრევლად იჯდა ჰაჯი-ალა. წვერი იწით ჰქონდა შეღებილი და პირისახეზე ჟანგისფერი დასდებოდა. აღა დროდადრო მყიდველებს უჭვრეტდა აღმაცერად. ჰაჯის

ვაჟი, ალა ჯავადი, ოცდაათიოდე წლის ახალგაზრდა კაცი, დახლთან იდგა და ჯმუხი, ერთმანეთზე გადაბმული წარბებითა და ეშმაკური ღიმილით, დაგვიანებულ მუშტრებს უთვალთვალებდა. შეგირდებიც იქვე ტრიალებდნენ. უსთა მოჰამედ ალი კი მყიდველებს საქონელს სთავაზობდა. თალათმა პერანგების შეკვრა დახლზე დადო, უსთა მოჰამედ ალი თალათს მიესალმა და სათითაოდ გადათვალა პერანგები.

— კარგი, ჩემო დაო, შენთან აღარაფერი დარჩენილა?

— არა, ათი მქონდა და მოვიტანე.

— ძალიან კარგი.

უსთა მოჰამედ ალი ალა ჯავადს მიუბრუნდა და უთხრა:

— ერთი იქ ჩაინიშნე, ოცდახუთი რეალი — ათი პერანგის საფასური.

ალა ჯავადმა ჰაჯი ალას წინ გადაშლილი რვეული აიღო და ჩაინიშნა. მერე ორი ძველი თუმნიანი და ხუთი რეალი რკინის ზანდუკიდან ამოიღო და უსთა მოჰამედ ალის მისცა. ამ უკანასკნელმა ფული თალათს მიაწოდა და თავისი საქმე განაგრძო. თალათმა ფული ცხვირსახოცში გამოკრა და დაელოდა, უსთა მოჰამედ ალი თარგებს როდის მომცემსო.

მოჰამედ ალის კი ქალი აღარ ახსოვდა და ვერც მის იქ ყოფნას ამჩნევდა.

საშინლად ცხელოდა. თალათს პირი უშრებოდა, საოცარმა სისუსტემ ხელ-ფეხი შეუკრა.

„ნეტავ რაშია საქმე... რატომ აყოვნებს, ხომ იცის, რომ ვმარხულობ!“.

ბოლოს ვეღარ მოითმინა და შეშინებული ხმით მიმართა:

— უსთა!

კაცმა თავი ასწია და გაკვირვებულმა შეხედა.

— რაო, ჩემო დაო, შენ კიდევ აქა ხარ?

— თარგები რომ არ მოგიციათ?...

— თარგები?... ჰო, რამდენიმე დღე, ერთი-ორი კვირა უნდა მოითმინო. ვაჭრობა შეფერხდა. ხომ ხედავ ამ დახვავებულ საქონელს? — უსთა მოჰამედმა მარჯვენა თაროსკენ გაახედა. — ჯერ ის უნდა გაიყიდოს. მეტი რა გზაა?

თალათს გული შეეკუმშა. ყელში რაღაც გაეხირა. ერთი ორი წამი უაზროდ იდგა და ჰაჯის და მის ვაჟიშვილს შეჰყურებდა. მერე ქმრისკენ მიბრუნდა, ბავშვით ხელში მაღაზიის წინ რომ ელოდა და სუნთქვაშეკრულმა უთხრა:

— წავიდეთ, ყასემ!

ქმარს არც კი დაელოდა, სწრაფად გასწია. ყველა მიიჩქაროდა, ყველა ცდილობდა გახსნილებამდე მიესწრო მეჩეთში ან სახლში. ყასემს სიარული უჭირდა, მაგრამ ცოლს მაინც დაეწია და ხელი წაავლო.

— რა იყო, რა მოხდა?

ქმრის შეხებამ თითქოს მთლად წაართვა ძალა თალათს, მოიხედა, რაღაცის თქმა დააპირა, მაგრამ ვეღარ შესძლო, თვალთ დაუბნელდა და ჩაიკეცა.

თავზარდაცემული ყასემი ეკითხებოდა:

— რა იყო, თალათ, მითხარი, რა მოხდა?

თალათს ლაპარაკის თავი არ ჰქონდა. გრძნობადაკარგული ეგდო მიწაზე. ირგვლივ ხალხმა წრე შეკრა. ყასემმა ერთი-ორი კაცის დახმარებით თალათი ბაზრის კედელთან მიაწვინა.

— არაფერია, ყველაფერი მარხვის ბრალია...

ამასობაში ბავშვი საშინლად გაჭირვებულდა და ჩხავილი მორთო.

მოთმინებადაკარგულმა ყასემმა ბავშვი დედამისს დაუსვა ფერხით და ხალხს შეევედრა:

— იქნებ სადმე წყალი მიშოვოთ...

მალე ყინულივით ცივი წყალი მოიტანეს. ყასემმა ფიალა გამოართვა და წყალი თალათს აპკურა. ცოტა ხნის მერე თალათს ცივმა ჟრუანტელმა დაუარა და თვალი გაახილა. მიიხედ-მოიხედა, ამოიოხრა და ჩადრის ყურით პირისახე დაიფარა. მიწისფერი დასდებოდა. საფეთქლებზე და შუბლზე ოფლის მსხვილი წვეთები აჩნდა. ყასემმა წყლის ფიალა ტუჩთან მიუტანა. თალათი ორი-სამი წუთი არ განძრეულა. ხან ფიალაში მოცურავე ყინულს უყურებდა, ხან ბაზრის თალს. არა, მარხვას ვერ გატეხდა, ათი წუთი კიდევ როგორმე უნდა გაეძლო უწყლოდ. მთელი დღის შიმშილისა და წყურვილის მერე ეს არც ისე ძნელი იყო. თალათის არსებაში წინააღმდეგობის საოცარმა ძალამ იფეთქა. მოუნდა, რომ მარხვა ბოლომდე გაეტანა, მერე რა, რომ პირი უშრებოდა და წყალი თითქმის ბაგესთან ჰქონდა მიტანილი! ჰოდა, ერთბაშად ქმარს მიუბრუნდა, ფიალა გამარჯვებული ღიმილით დაუბრუნა. ბავშვს ხელი მოჰკიდა და წამოდგა.

— წავიდეთ, ახლა უკვე არა მიშავს...

— კი მაგრამ, არ იტყვი, რა მოხდა?

— რა უნდა მომხდარიყო? მითხრეს, ერთი-ორი კვირა სამუშაო არ გექნებაო.

ყასემს მთლად წაერთვა ძალა, სახე მოეღრუბლა. თვალები თავისდაუნებურად დაეხუჭა.

ცოტა ხნის შემდეგ, ძლივს გასაგონად, თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— მაშ, ორივენი დავრჩით ღვთის ანაბარა?...

კაკიტან სოლოვიოვის საქმე

სამხედრო იურისტის ნაამბობი

მოთხრობა

რუსულიდან თარგმნა სოლომონ ღემურხანაშვილმა

კირიშების რაიონში დაბანაკებული საჯარო მოხელისკენ მივეშურებოდი. საქმე ყელთამდე მქონდა, იმ დაჯარიმებული მეომრებისთვის, ვინც ბრძოლაში თავი გამოიჩინეს, სასჯელი უნდა მომეხსნა. ზოგი მათგანი უკვე დაღუპული იყო, ზოგი ლაზარეთში იწვა, ხოლო მსუბუქად დაჭრილებს მწყობრგარეშე სამსახურში ვუპირებდით გამწესებას. კირიშებამდე მანქანით ვიმგზავრე, იქიდან კი სამარხილე გზა მელოდა. კომენდანტმა მარხილი გამომიყო, შიგ წამწამებშეჭირხლული ზორბა ქურანა ტაიჭი იყო შებმული. მარხილს ძალზე მაღალი, პირქუში მეეტლე მიერეკებოდა, სქელ, აყროლებულ ტყაპუჭში გამოწყობილი. დღემდე ვერ მივმხვდარვარ, სად და როგორ იშოვნა მას ასეთი მდიდრული ტყაპუჭი. მის პატრონს რას დააკლებდა ყინვა და ის ქარბუქი, ზამთრის დადგომისთანავე განუწყვეტლივ რომ მძვინვარებს აქ?! ჩემი რომანოვული ქურქი, მუხლებსაც რომ ვერ მიფარავდა, საბრალოდ გამოიყურებოდა მისი დიდებული ტყაპუჭის გვერდით. მარხილი ძველი, ჩაობებული თივით იყო სავსე და ფეხები შიგ ღრმად ჩავფალი, გვერდებზედაც შემოვიფინე თივა, ისე რომ გვარიანად მოვეწყე. გარდა ამისა, ჩემი მეეტლის ფართო ბეჭების იმედიც მქონდა და როგორც კი მარხილში მძიმედ ჩაეშვა, თუმცაღა, ერთი პირობა, ნატყვიარმა ფეხმა უმტყუნა და წაიბორძიკა, მივჩოჩდი და მისი ზურგის უკან მოვიკალათე.

ფრონტის მეეტლეები, როგორც წესი, ჭულდია მოსაუბრენი არიან.

გზა მეტად მოსაწყენია, უდაბური, მაშ რატომ არ უნდა გაესაუბრონ თანამგზავრს? ეგეც არ იყოს, მეეტლეები ფრონტისთვის აღარ ვარგან. ხანში შესული ხალხია და ცხოვრებაში ბევრი რამის მომსწრენი. რაც კი რამ ხდება, ყველაფერზე საკუთარი მოსაზრება აქვთ, იციან, რაზე ელაპარაკონ და რა ასწავლონ უბირ ახალგაზრდებს, მაგრამ ჩემი მეეტლე ფრიად

სიტყვაძუნწი კაცი აღმოჩნდა. მან ხმის ამოუღებლად მოისმინა კომენდანტის ბრძანება, რომ მე საჯარიმო ასეულში წავეყვანე და ასეთ დროს პასუხად „არის“ რომაა დაკანონებული, — ისიც კი არ წამოსცდენია. უხმოდ აალაჯა მარხილზე, მოიკრიბა სადავეები, დაძრა მარხილი და მე ვერა და ვერ ველირსე მისი ხმის გავონებას. აწეული საყელო და წარბებამდე ჩამოფხატული ყურებიანი თბილი ქუდი პირისახეს უფარავდა, მაგრამ თვალებსა და კანდაჭიმულ ღაწვებზე მაინც ემჩნეოდა, რომ ის ჯერ კიდევ ახალგაზრდა იყო და ამ ბებრულ თანამდებობაზე, როგორც ჩანს, დროებით დაენიშნათ, აქაოდა დაჭრილიაო. ღიათაფლისფერი ცეცხლოვანი თვალებით ჯიქურ იმზირებოდა, უტიფრად და გამომწვევად. ადამიანები, ვისაც ასეთი გამოხედვა აქვთ, უფროსობას ვერ ეგუებიან, ხოლო მეგობრებს ისინი, ცოტა არ იყოს, თილისმურად უყვართ.

ვინ იცის, გავიფიქრე გუნებაში, იქნებ ეს მეეტლე ჩემი ყოფილი კლიენტთაგანიც იყოს. შევეცადე გამეხსენებინა ისინი, ვინც ბრძანების დაუმორჩილებლობის გამო, ანდა მეთაურების შეურაცხყოფისთვის ტრიბუნალისთვის გადამიცია, მეხსიერებაში უამრავი ადამიანი ამოტივტივდა, მაგრამ მათ შორის მეეტლე არ ყოფილა.

თუმცა ეს რა სისულელეა, გავიფიქრე, არსად არ თქმულა, რომ ადამიანი, ვისაც ასეთი მტკიცე, გაბედული და იქედნური გამოხედვა აქვს, უსათუოდ უნდა განუდგეს გარშემო მყოფთ.

მიუხედავად იმისა, რომ მეეტლის ფართო ზურგს ვიყავე ამოფარებული, თოვლსა და ქარბუქში მგზავრობამ მთლად გამთოშა. შეუპოვრად გადადიოდა მარხილი ბორცვიდან ბორცვზე და ირგვლივ კი არაფერი იცვლებოდა: ისევ ის თოვლიანი შემღვრეული წყვილია, ცხენის შარდის ყვითელი ლაქები, გაყინული ჩონჩხორიკები, თივის ბლუჯები და ერთი მტკაველი ცა, საიდანაც ღრუბელმოფარებული მზე ცრიატობდა.

რამდენჯერმე ვკითხე მეეტლეს, კიდევ ბევრი სავალი ხომ არ დაგვრჩა-მეთქი, მაგრამ მას ან ამ ქარბუქში ვერ მივაწვდინე ხმა, ანდა თავისი პირქუში ხასიათის გამო თავს ისე მაჩვენებდა, ვითომ არ მესმისო. ამ ერთფეროვნებას, ცოტა არ იყოს, ახალისებდა ალაგ-ალაგ, გზის პირებზე, თითქოს მიწიდან ამოზრდილი დამსხვრეული მანქანები და გათოშილი ცხენების გვამები, უკანა ფეხებზე ჩონჩხორიკი რომ შეჰყინოდათ.

— გზას ხომ არ ბომბავენ? — მივაყვირე მეეტლის გაქვავებულ ზურგს, მაგრამ პასუხი არც მაშინ მიმიღია. წავხდი კაცი, მისი სიჩუმისა და ძვალ-რბილში გამჯდარი სიცივის გამო. მთლად რომ არ წარმეკვეთოდა სასო, შევეცადე მეფიქრა რაიმე კარგზე, კეთილზე, მაგრამ საუბედუროდ, არც ფრონტის ვითარება, არც ჩემი პირადი ცხოვრება — წერილებს აღარ მწერდა ქალი, მე რომ მიყვარდა — ასეთი საამური ფიქრის გასაქანს არ მაძლევდა. ამიტომ მომინდა გამომეფხიზლებინა ჩემი პირქუში თანამგზავრი და ჩამეთრია მეგობრულ საუბარში. ეგებ მასაც რაიმე უჭირს ცხოვრებაში და თუ ვერაფრით დავეხმარები, იმის გასაქანს მაინც მივცემ, რომ გულიდან ვარამი ამოაფრქვიოს, ესეც ხომ შეეება?

— კიდევ დიდი გზა დაგვრჩა? — დავუძახე.

მეეტლე არ გამოშვასუხა.

მაშინ მე ნელა ვკარი მუშტი გვერდში და უფრო ხმამაღლა დავუყვირე:

— ჰეი, ბიძია, გამოიღვიძე! დიდხანს უნდა ვიწვალეთ კიდევ?

— არც ისე დიდხანს! — გაისმა ცივი, გამყინავი ხმა.

მისმა ხმამ გამოაცა თავისი ინტელიგენტურობითა და უჩვეულო ხვერდოვნობით. ეჭვი აღარ მეპარებოდა, რომ ოდესღაც გაგონილი მქონდა ეს მკვეთრი, დახვეწილი ხმა, ზარივით რომ რეკდა.

— გეთაყვა, — მივმართე მეეტლეს, — შემობრუნდი, ერთი შეგხედო! მგონი, ერთმანეთს სადღაც შევხვედრივართ?!

— რა თქმა უნდა, შევხვედრივართ, — ხმა სამართებელივით ბასრი და საზარელი გაუხდა, — მე სოლოვიოვი ვარ.

ისეთი საშუალო მქონდა, ადამიანებში სიძულვილს უფრო ვთესავდი, ვიდრე სიყვარულს. ერთხელ და ორჯერ არ მომისმენია წყევლა და მუქარა, ერთხელ და ორჯერ არ ამომიკითხავს ადამიანების თვალებში ისეთი რამ, რაც ყოველგვარ სიტყვიერ მუქარაზე უფრო საშინელია, მაგრამ ვერასოდეს ვერ დავივიწყებ კაპიტან სოლოვიოვის ელვარე, თითქოს ხაშიშით აღგზნებულ თვალებს, როცა მას სამხედრო ტრიბუნალის განაჩენს ვუკითხავდი: მიესაჯოს ათი წლით თავისუფლების აღკვეთა ეჭვიანობის ნიადაგზე ჩადენილი მკვლელობისათვის. მისი თვალები სიძულვილითა და ზიზღით ისე გიზგიზებდნენ, რომ მას შემდეგ დიდხანს ვგრძნობდი ბეჭებში უცნაურ სიცივეს, თითქოს ზურგში ლულა მქონდა მობჯენილი. რაღა თქმა უნდა, ციხე მას საჯარიმო ასეულით შეუცვალეს, ხოლო შემდეგ რა მოხდა, ამას კაპიტნის ფეხი მეტყველებდა, ახლა რომ ძლივს ხრიდა.

სოლოვიოვის იდუმალი მზერა შიშის ქრუანტელს მგვრიდა. აბა, წარმოიდგინეთ, რა განზრახვა შეიძლება ჰქონოდა მსჯავრდადებულს მოსამართლის მიმართ. მაგრამ თამამად შემიძლია გითხრათ, რომ არც ერთი მკვლეელი, ისიც კი, ვისთვისაც დახვრეტა მიმისჯია, ასეთნაირად არ მიყურებდა. სოლოვიოვმა კარგად იცოდა, რომ ეჭვიანობა სასჯელს კი არ ამსუბუქებს, პირიქით, ამძიმებს და მაინც მან ყველაფერი გულწრფელად აღიარა მაშინ. ადამიანს ბუნებით აქვს თანდაყოლილი, რომ სამაგიეროს მიზღვა მკვლელისთვის სამართლიანი საქმეა. მაშ რაღად ვძულდი სოლოვიოვს? კაცი იფიქრებდა, რომ სასამართლომ საბედისწერო შეცდომა ჩაიდინა, რომ მას არასოდეს არ მოუკლავს ტონია კალაშნიკოვა, წარსულ ზამთარს ლადოვის ყინულოვან გზაზე დაღუპვას რომ გადაარჩინა. მაგრამ სასამართლოს იოტისოდენა შეცდომაც არ დაუშვია. რამდენიმე მოწმის თვალწინ სოლოვიოვმა პარაბელუმი იშიშვლა და ტყვია ტყვიაზე დაახალა ტონიას. თუმცა ექვსივე ტყვია მოხვდა, ტონია მაშინვე არ გარდაცვლილა, მან მოასწრო შეენდო სოლოვიოვისთვის, გაემყდარებინა თავისი სიყვარული და ეკოცნა. იგი ლაზარეთში წაიყვანეს, სოლოვიოვს კი ხელები ქამრით შეუკრეს, რადგან ჩექმის ყელიდან სათადარიგო სავაზნე ამოიღო და თავის მოკვლა დააპირა. მაგრამ სასამართლოზე იგი მშვიდად და ქედმაღლურადაც კი იქცეოდა. არც სიბრაღულს ამჟღავნებდა თავისი მსხვერპლის გამო და არც იმის სურვილი გააჩნდა, როგორმე

ემართლებინა თავი, მხოლოდ პირისახეზე ზიზღნარევი სიმშვიდე ეფინა. უკანასკნელ სიტყვაზე ცივი უარი თქვა. სასამართლოს მდივანმა სულელურად გაიციინა და მითხრა: ბედი გექნებათ, თუ სოლოვიოვი საჯარიმო ბატალიონიდან აღარ დაბრუნდაო.

გამბედაობით არავის ჩამოვუვარდები, მაგრამ ვაღიარებ, მდივნის ნათქვამი არ მესიამოვნა. ადამიანი, საყვარელ ქალიშვილს მხოლოდ ეჭვისთვის რომ ჰკლავს, რა თქმა უნდა, თავზე ხელს არ გადაუსვამს იმას, ვინც კინაღამ საიქიოში არ გაისტუმრა. და აი, ახლა ისეთ ადგილას ვიყავით, შურისძიებისთვის უკეთესს რომ ვერ ინატრებ. ტყეკაფში შევედით. ჩამოხნულდა. გარშემო სულიერის ჭაჭანება არ იყო. თავს კი ვერაფრით ვერ დავიცავდი. სოლოვიოვის დაძაბული თვალი უსათუოდ შეამჩნევდა, რომ ჩემს ქამარზე დაკიდებული საომარი იარაღის ბუდეში მხოლოდ ცხვირსახოცი და ერთი კოლოფი შოკოლადი იდო. იგი ჩემზე მაღალი და ზორბაა, ან მე რა სახსენებელი ვარ, სამოც კილოს ძლივს ვიწონი. ვთქვათ და მომკლა, კვალს როგორ წაშლის? — ვფიქრობდი ჩემთვის. იმას ხომ ვერ იტყვის, მარხილიდან ისე გადავარდა, ვერ შევამჩნიეო. მე ძებნას დამიწყებენ და, ადრე თუ გვიან, მიპოვნიან. ნუთუ იმდენი არ ესმის სოლოვიოვს, რომ ამჯერად საჯარიმო ასეულს აღარ აკმარებენ? ტყვია და მორჩა! მაგრამ ის ალბათ იმედოვნებს, რომ დახვრეტას საჯარიმო ასეულით შეუცვლიან და ისევ ექნება სიცოცხლის შანსი. ჩვენ ჯერ არავინ დაგვიხვრეტია, აი, უბედურება სწორედ ეს არის. სოლოვიოვმა რაკი კანონი არ იცის, ეს შეიძლება ჩემთვის დამღუპველი აღმოჩნდეს. მაგრამ როგორ გავაგებინო?...

თუმცა სოლოვიოვს შეუძლია გერმანელ მზვერავებს დააბრალოს ჩემი სიკვდილი, ასეთი შემთხვევა ბევრი ყოფილა. სწორედ ერთი კვირის წინათ მათ ჩვენი მეკავშირე მოტოციკლისტი მოჰკლეს. ჩემდა უნებურად გავერთე და დავიწყე თავსამტვრევი სიუჟეტების მოფიქრება, რის მიხედვითაც მე მშვიდობიანად უნდა გავმგზავრებულიყავ საიქიოში, ხოლო სოლოვიოვი წყლიდან მშრალი ამოსულიყო. მე უმცირესი წვრილმანებიც კი გავითვალისწინე და, როგორც უმაღლესდამთავრებულმა იურისტმა, დარწმუნებით შემიძლია ვთქვა, რომ ვერც ერთი სამამულო შერლოკ ჰოლმსი ვერ შეძლებდა ჭეშმარიტების მიგნებას. ჩემი მეგობარი იურისტები ტყუილად როდი ხუმრობდნენ, შენს არსებაში პატივმოყვარეობით შეპყრობილი მწერალი დაიღუპაო. მე მზად ვიყავ შემეთავაზებინა სოლოვიოვისთვის შესანიშნავად ჩამოყალიბებული ბოროტმოქმედების გეგმა.

ზედ ჩვენს თავზე მსტვენავი და თანაც მობუყბუყე ხმა გაისმა. იგი უეცრად კაშკაშა სინათლედ იქცა და მარცხნივ, ტყის სიღრმეში დაიგრგვინა, ხის ტოტებს ლაწალუწი აუყენა, გზას ვარდისფერი სინათლის ზოლი გადაეწვლო.

— რა არის? — წამოვიძახე მე.

— ნაღმი, — ჩაიბურტყუნა მეეტლემ.

— აქ ნაღმებსაც ისვრიან?

— ნაღმებსაც ისვრიან, — მის ხმაში დაცინვა ვიგრძენი.

„თუ ასეა, სოლოვიოვს უფრო გაუადვილდება მიზანს მიაღწიოს“, — გავიფიქრე და უცებ თავში ერთბაშად გაწყდა რაღაც. განა ისეთ კაცს, როგორც სოლოვიოვია, სჭირდება სიფრთხილე და წინდახედულება? ის

ხომ წუთიერი გადაწყვეტილებითა და შინაგანი ბიძგით მოქმედებს და მერე შედეგზე აღარ ფიქრობს? მან ხომ ტონიას სიტყვის თქმაც კი არ აცალა თავის გასამართლებლად და არც თვითონ დასცდენია სამდურავი, როცა თივის ზვინთან წაასწრო ვილაც სერჟანტთან? ისინი არც ეხვეოდნენ ერთმანეთს, არც ჰკოცნიდნენ, უბრალოდ საუბრობდნენ, მათ შორიანლოს მოფერი მანქანას საბურავებს უცვლიდა, მოწყალების დები კი ჭაობზე შტოშს კრეფდნენ. სოლოვიოვს ეჭვი ჰქონდა, რომ ტონიასა და სერჟანტს შორის რაღაც იყო, თივის ზვინთან მათმა ერთად ყოფნამ კი ამ საშინელ ეჭვში დაარწმუნა. სერჟანტი რომ სოლოვიოვის დანახვაზე არ გაქცეულიყო, ალბათ მასაც ზედ მიაყოლებდა.

როცა სოლოვიოვს ხელები ქამრით შეუკრეს, მაშინვე დაწყნარდა და მშვიდად მოითხოვა: ხელები შემიხსენითო. იარადი ართმეული ჰქონდა, თანაც პათიოსნება დაიფიცა, რომ ცუდს არაფერს იქმდა. დაუჯერეს და ხელები შეუხსნეს. იგი ლაზარეთში გაიქცა. ტონია უკვე საოპერაციო მაგიდაზე იწვა. ქირურგი გამოვიდა. სოლოვიოვს შეხედა და თქვა: „ექვტუს“. სოლოვიოვმა მაშინვე სამხედრო პროკურატურისაკენ გასწია, გამომძიებელი მოძებნა და თითქმის სიტყვასიტყვით გაიმეორა ხოზეს უკანასკნელი ფრაზა ოპერა „კარმენიდან“: „მე მკვლელი ვარ. დამაპატიმრეთ“. გამომძიებელს გაეცინა: ზედმეტი გადაგიკრავსო. სოლოვიოვი კი გრძელ სკამზე ჩამოჯდა და ატირდა. თითქოს ამით უკვე განიწმინდა თავისი ცოდვებისაგან, საღამოს უკვე მოიპოვა ქედმაღლური, ზიზღნარევი სიმშვიდე, ძიების დამთავრებამდე რომ ინარჩუნებდა.

სოლოვიოვი ბუნებით თავზე ხელაღებული კაცი იყო. სანამ ეს უბედურება შეემთხვეოდა, აეროდრომზე მომსახურე ასეულს მეთაურობდა. დღე არ გავიდოდა, აეროდრომი არ დაებომბათ. ყველანი თავშესაფარში მიძვრობდნენ, სოლოვიოვი კი გარეთ რჩებოდა. კეფაზე ქუდმოგდებული არხეინად იდგა აფეთქებული ნაღმების ახლოს და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, დედის სულს უტრიალებდა გერმანელებს. გეგონებოდათ შელოცვილიაო. ტალახი და თოვლი ზედ ეშხაპუნებოდა, ნაღმის ნამსხვრევები მაზარას უგლეჯდნენ, მაგრამ თვითონ უვნებლად რჩებოდა, სხეული არც კი გაჰკაწვრია. მისმა სიმამაცემ საჭაერო ძალების მეთაურთა ყურამდეც მიაღწია. სოლოვიოვმა კი თავისი საქციელი ასე ახსნა: მებრძოლების გულისთვის ვაკეთებ ასე, რომ „ცინგლიანი ჰანსებისა“ (ასე ეძახდნენ ჩვენში გერმანელ მფრინავებს) არ ეშინოდეთო. წინა ხაზზე ხიშტების ნაკლებობის გამო მის ასეულში ხანდაზმულები და გამოჯანმრთელების გზაზე დამდგარი დაჭრილები მსახურობდნენ, ერთი სიტყვით, ჯანდაგი მეომრები. დაბომბვას ვილა ჩივის, აეროდრომს შორსმსროლელ ზარბაზნებსაც უშენდნენ და ახლა უკვე აღარ აძლევდა თავის ხალხს ნებას თავშესაფარში შემძვრალიყვნენ. სხვანაირად ისინი ვერ შესძლებდნენ, რომ აეროდრომი საბრძოლო მზადყოფნაში ჰქონოდათ. ეტყობა, სარდლობა დარწმუნდა, რომ სოლოვიოვი სწორად იქცეოდა, რადგან იგი თავისას ისევ განაგრძობდა. ისეთი სულისკვეთებით ზრდიდა მეომრებს, — ფრონტისთვის გამოუსადეგარნიც კი ფრონტზე მიიწევდნენ და „წყნარ“ აეროდრომზე სამსახურს წინა ხაზზე ყოფნას ამჯობინებდნენ.

იმათი ნაამბობის მიხედვით, ვინც თავის თვალთ უყურებდა, ასევე უშიშრად იქცეოდა იგი ლადოგაზედაც, სადაც შარშან ზამთარს ევაკუაციის დასახმარებლად გაგზავნეს. გერმანელები ბომბებსა და ტყვიამფრქვევებს უშენდნენ ყინულოვან გზას, ესროდნენ სურსათ-სანოვავით დატვირთულ მანქანებსა და სანიტარულ ტრანსპორტს, საველე ლაზარეთებსა და სამზარეულოებს, უმწეო, შიმშილით მიმკვდარებულ ადამიანებს, ალყადარტყმულ ლენინგრადიდან რომ გადაჰყავდათ. სოლოვიოვმა თავისი მამაცობით იქაც გამოიჩინა თავი. წითელი ვარსკვლავითა და ტონია კალაშნიკოვით დაბრუნდა უკან, ცხრამეტი წლის ლენინგრადელი ტელეფონისტი ქალიშვილით, უკანასკნელ დღეში რომ იყო. მან ის ძველ, ყუმბარისგან მოთხრილ ორმოში იპოვნა, — კონტუზიანი, მხარში დაჭრილი, თითქმის შიშველი, — აფეთქების ტალღას ტანსაცმელი შემოეფლითა და გაყინულიყო. რა იცოდა მაშინ, რომ იგი მისი ბედისწერა შეიქნებოდა. ხელებზე ესვენა ქალიშვილის ბუმბულივით მსუბუქი ტანი, დაჰყურებდა პატარა, ჩამომჭკნარ მკერდს, ცარიელ, დაჭმუჭნულ პარკუჭებს რომ ჰგავდა. დაჰყურებდა გამხდარ პირისახეს. ფერმკრთალ, ნაზ ბაგეებს, ჩავარდნილ, დახუჭულ თვალებს და მის სულში რაღაც შეიძრა. სოლოვიოვმა, ვინც მხოლოდ მსუბუქ, სწრაფწარმავალ გრძნობებს იყო აყოლილი, ერთბაშად შეიყვარა რაღაც თავდავიწყებითა და მამაკაცური, თითქოს მამობრივი სიყვარულით, თუმცა თვითონ ჯერ ოცდაათისაც არ იყო.

მან ტონია ლაზარეთში დააწვინა და მის გადასარჩენად რჩეულ-რჩეული ექიმები შეჰყარა, თვით ფრონტის მთავარ თერაპევტსაც კი გაასინჯა. სოლოვიოვს ისევე არ ეშინოდა ადამიანებისა, როგორც ფრიცების ფუგასებისა. მიუხედავად მყარი სამხედრო წესისა, უბრალო ჩინის პატრონი — კაპიტანი ახერხებდა თავის ნებაზე დაეყოლებინა უფრო დიდი წოდებისა და ჩინის ადამიანები. ლაზარეთში ყოფნისას ტონიას კუთვნილი დიეტური საჭმელების გარდა არ აკლდა არც ახალი ბოსტნეული და არც ხილი, რისი შოვნაც მხოლოდ გენერლების სასადილოში თუ შეიძლებოდა. ხოლო როცა დიეტა დაუმთავრდა, სოლოვიოვი ლაზარეთში ეზიდებოდა არამარტო მისთვის, როგორც მეთაურისთვის განკუთვნილ ულუფას, არამედ კარაქს, შინაურ ძეხვს, ქონს და ყველაფერს ამას სამმაგ ფასში ყიდულობდა, ან თამბაქოზე, არაყსა და პირად ნივთებზე ცვლიდა ფრონტისპირა სოფლებში. ჩვენ, ვოლხოველებს, საკმაოდ ბევრი გვინახავს შიმშილისაგან მისავათებულნი, ლაზარეთში მისვლამდე ცარიელა ძვალი და ტყავი რომ ყოფილან და ლაზარეთის შემდეგაც მთლად ვეღარ გამოჯანსაღებულან. თითქმის ყველას კვალად რჩებოდა ავადმყოფური უხალისობა და გულგრილობა. ტონიას კი ამის მსგავსი არაფერი დამართნია, ლაზარეთიდან მხიარული, გაფურჩქნული ქალიშვილი გამოვიდა, მოხდენილი და მკვრივი, ვერც კი დაიჯერებდით, თუ ის ალყაშემორტყმულ ლენინგრადში იყო მოხვედრილი. სოლოვიოვმა იგი აღმრიცხველად მოაწყო ხე-ტყის დამზადების კანტორაში, აეროდრომიდან არცთუ ისე შორს რომ მდებარეობდა. ტონია ხშირად მოდიოდა არმიის მეორე ეშელონის სამყოფელ დაბაში. იქ კლუბი იყო და საღამოობით ცეკვავდნენ.

მაღე რომელიღაც ციმბირულ ქალაქში აღმოაჩინეს დედამისი, ყინულოვან გზაზე დაბომბვის დროს რომ დაიკარგა. დედა გასაჭირში იყო, მაგრამ თავისთან, ფრონტისპირა ხაზზე, მისი გამოძახება ტონიას არ შე-

ეძლო, დედასთან წასვლას კი რა აზრი ჰქონდა, თვითონაც გაჭირვებაში ჩავარდებოდა. სოლოვიოვმა აქაც უშველა, — ტონიას დედას ფულადი ატესტატი გაუგზავნა თავისი ხელფასიდან. სოლოვიოვის მშობლები, სამხედრო ექიმები, თვითონაც ფრონტზე იყვნენ და შვილის დახმარება არ სჭირდებოდათ.

კაპიტანის სიყვარულის ამბავი ყველამ იცოდა, მაგრამ ისიც იცოდნენ, რომ ტონიასა და მას შორის სიახლოვე არ იყო. რაღა თქმა უნდა, ტონიას თავისებურად უყვარდა იგი, ან როგორ შეიძლებოდა არ ჰყვარებოდა ის ადამიანი, ვინც ამდენი ამაგი დასდო, მაგრამ ლაპარაკი არ უნდა, სოლოვიოვს სხვანაირი სიყვარული სჭირდებოდა. კაპიტანი იმათ რიცხვს არ ეკუთვნოდა, ვინც სიყვარულს მოწყალებასავით გამოითხოვდა. იგი მოთმინებით ელოდა, როდის გამოიღვიძებდა ტონიას გული სხვანაირი სიყვარულისთვის. ამ დროს კი იგი საკმაო ხნით ლენინგრადის ფრონტზე მიავლინეს. მალე ჩვენს დაბაში გამოჩნდა გამოსაჯანსაღებლად აქ გამოგზავნილი დაჭრილი სერჟანტი. უკან გამწესების მოლოდინში სერჟანტი მთელ დღეს ნაწილში ატარებდა, ხოლო დანარჩენ დროს კლუბში. სწორედ აქ გაიცნეს მათ ერთმანეთი და აჰა, გაიღვიძა ტონიას გულმა, მაგრამ სოლოვიოვისთვის როდი გამოიღვიძა. მე პირადად არ ვიცნობდი სოლოვიოვს, და მაინც ტანში გამაჟრჟოლა, როცა მითხრეს, ტონია სერჟანტთან ერთობაო. მეტისმეტად ლამაზი და მიმზიდველი იყო კაპიტანი სოლოვიოვი თავისი რაინდული საქციელით მის მიერ გადარჩენილი ქალიშვილის მიმართ. მე ერთხელ დამანახვეს ტონია. იგი სანდომიანი იყო, მაგრამ საშუალო სილამაზისა. როცა მის მრგვალ, გულგრილ პირისახეს უყურებდით, ძნელი იყო ჩასწვდომოდით იმ მიმზიდველ ძალას, ასე რომ დაიმორჩილა მეტად რთული და დიდბუნებოვანი ადამიანი, როგორიც სოლოვიოვი იყო.

ტონიას საქციელს არავინ უთანაგრძნობდა, მას აშკარად ჰკიცხავდნენ როგორც თავისი თანამშრომლები, ასევე ჩვენი დაბის ქალიშვილები, რომ აღარაფერი ვთქვათ სამხედროებზე. არ ვიცი, მიაღწია თუ არა სოლოვიოვის ყურამდე ამ სამწუხარო ამბავმა, მაგრამ ერთი რამ ცხადი იყო: მივლინებიდან დაბრუნებული ტონიას მიმართ ისევ ისეთივე იყო. იმასაც ჰყვებოდნენ, რომ ერთხელ კაპიტანი კლუბში მისულიყო ცეკვაზე და კარის ზღურბლიდან დიდხანს უყურა თურმე სერჟანტის მკლავებში მოქცეულ თავდავიწყებით მოცეკვავე ტონიას და ჩუმად გასულა გარეთ. ესაუბრა თუ არა ტონიას, შეეცადა თუ არა გაეგო სიმართლე, ამაზე არავინ არაფერი იცის. ადვილი შესაძლებელია, — თავმოყვარეობამ არ მისცანება გაემყდავნებინა თავისი ეჭვი ვიღაც სერჟანტის მიმართ და ამიტომაც ყველაფერი, რაც კი წინ უძღოდა იმ საბედისწერო ნაბიჯს, გარშემომყოფთათვის საიდუმლოდ დარჩა. ტონია კი ძველებურად იქცეოდა, კლუბშიც და კლუბის გარეთაც ხვდებოდა სერჟანტს, ხოლო სოლოვიოვის გულში რა ტრიალებდა, ამას იგი არავისთან ამჟღავნებდა.

ბოლოს კი უკაცრიელი, სამყურა ბალახით მოფენილი მიდამო, შემოდგომა. თივის ზვინი, თავზარდამცემი გასროლა და — სოლოვიოვმა თავისი სიყვარული დაცხრილა.

იმ გვიან საღამოს ტყე-ტყე მიმავალ გზაზე, უეცარი აღმოჩენის უსიამოვნებით შეხებობილს, მე თითქოს ნაწყვეტ-ნაწყვეტ მახსენდებოდა სოლოვიოვის უბედური თავგადასავალი, ოღონდ ჩემი თავისთვის გასამხნევებელს შიგ ვერაფერს ვპოულობდი: ჩემი თანამგზავრი უეცრად მოვარდნილი გრძნობის ამყოლი კაცი იყო.

თითქოს რაღაც შეიცვალა ირგვლივ: ქარბუქი ჩაწყნარდა და გაშლილ, მუქ, კამკამა ცაზე ამობრწყინდა სავსე, ელვარე მთვარე. ზოგჯერ ის მაღალი ნაძვების კენწეროებს ეფარებოდა და მაშინ ტყე უკუნ სიბნელეში იძირებოდა, მერე ხელახლა ნათდებოდა კაშკაშა შუქით. გზის გასწვრივ თოვლიან ბორცვებზე მისრიალებდა ცხენის, მარხილისა და მეეტლის დიდი, მკაფიო ჩრდილი. მე თივაზე ვიწექი და ჩემი ჩრდილი არა ჩანდა, თითქოს სოლოვიოვს უკვე გადავეგდე მარხილიდან.

და უცებ გადავწყვიტე, ყველაფერზე კარგი ის იქნება, ჩემს სახიფათო თანამგზავრს თუ ავალაპარაკებ-მეთქი. გაცილებით ძნელია ადამიანის ხელყოფა მაშინ, როცა მასთან სიტყვიერი ურთიერთობა გაქვს.

— თქვენ ბრძოლებში იყავით? — მივმართე უშველებელ შავ ლოდს.

— ეს რა ბრძოლებია! — თითქოს სარდაფიდან ამოიძახაო.

— მაგრამ თქვენ ხომ დაჭრილი ხართ?

— მოენის მოსაყვანად ვიყავი.

— მოიხელთეთ ვინმე?

— ფელდფებელი წამოვიყვანეთ.

— როგორ დაიჭერით?

— ფრიცმა დაიღრიალა, სროლა აგვიტეხეს, მე დამჭრეს, — ამ მოგონებამ ოდნავ გამოაცოცხლა, — ჩემმა თანამებრძოლმა ხელად ჩაბლუჯა ფრიცი და მოუსვა... მერე ჩვენებმა სროლით გადაუჭრეს გზა ფრიცებს და, როგორც იყო, გამომიყვანეს.

— რატომ არ აღძარით შუამდგომლობა სასჯელის მოსახსნელად?

— ადრეა...

— სულაც არ არის ადრე! თქვენ ნასამართლეობასაც მოგიხსნიან.

— რანაირად? — წარმოთქვა დაბნეულმა და ჩემკენ შემობრუნდა.

მას, ეტყობა, სცხელოდა, ბრაზით გადაიწია მაღალი, სულშემხუთავი საყელო. ჩემკენ მოექცინა გამხდარი, ბოშური, მზითა და ქარით ჩამუქებული ახალგაზრდული სახე და მაშინ, როცა უკვე საშიშს აღარაფერს ვგრძნობდი ამ გაწამებული ადამიანისაგან და მხოლოდ თანაგრძნობით ვიყავ გამსჭვალული, სიამოვნებით ვამცნე, სწორედ ასეთი საქმეების გასარჩევად მოვდივარ-მეთქი საჯარიმო ასეულში.

— ჩინს თუ აღმიდგენენ? — ჩუმად იკითხა სოლოვიოვმა.

რა დამახასიათებელი იყო ეს კითხვა მისთვის! სხვებმა ოღონდ საჯარიმო ნაწილს დაადწიონ თავი და ჩინს რას დაუდევნ. ჩინის დაკარგვა სოლოვიოვისთვის გაცილებით უფრო მტკივნეული იყო, ვიდრე დაჯარიმებულის ხვედრი. მისთვის, როგორც კადრის ოფიცრისთვის, აუტანელი იყო რიგითი ჯარისკაცობა, „შენობით“ მომართვა, ყვირილისა და ლანძღვის მოთმენა, დამამცირებელი ბრძანება, თუნდაც დღევანდელი ბრძანების მსგავსი, ან უფრო უარესის შესრულება. იგი რომ მეთაურის წოდებით გაეგზავნათ საჯარიმო კი არა, სიკვდილმისჯილთა ასეულში, წარბ-

საც არ შეიხრიდა, მაგრამ ტრიბუნალმა დაამცირა და ამას ის ვერ აპატიებდა.

მან ძნელი შეკითხვა მომცა. ტრიბუნალს შეუძლია ჩინის აყრა, მაგრამ აღდგენის უფლება მას არა აქვს. და მიუხედავად ამისა, მე გადავწყვიტე განზრახ დამეშვა შეცდომა და დამებრუნებინა სოლოვიოვისთვის ჩინი. ეჭვი არ მეპარებოდა, რომ ეს საქმე გამოვიდოდა. ხელმეორედ ხომ არ ახდიდნენ პატივს ადამიანს, ვინც თავისი დანაშაული გმირობითა და საკუთარი სისხლით გამოისყიდა? უფრო წინ წავალ და გეტყვით, რომ მოსკოვმა ჰუმანურობა და ადმინისტრაციული თავდაჭერილობა გამოიჩინა — საბრალდებულო დასკვნიდან მთლად ამოიღეს პუნქტი ჩამოქვეითების გამო, ხოლო მე გამომეცხადა საყვედური პირად საქმეში შეუტანლად.

— დიან, — ვთქვი მე, — თქვენ აღგიდგენენ ჩინს.

ღია ფერის თვალები გაუბრწყინდა სოლოვიოვს, მერე ფიცხად წამოიწია, ცხენს შეუძახა და მათრახი გადაუჭირა. ცხენმა გაიწია, მარხილმა დაიჭრია და წინ გავარდა. ახლა მთვარე ისე ხშირ-ხშირად ეფარებოდა ხის კენწეროებს და ისე ხშირ-ხშირად გამოანათებდა ხოლმე ისევ, გეგონებოდათ, უხმაურო ტყვიამფრქვევიდან ცარიელ ვაზნებს გვიშენენო.

ტყეს რომ გავცილდით, ისევ გავაბით საუბარი. სოლოვიოვს უკვე მოესწრო სიხარულის განცდა, დამშვიდებულიყო, უბრალო, თბილი და მიმნდობი გამხდარიყო.

— აი, თქვენ, ამხანაგო მაიორო, ჩემზე მეტი პერანგი გაგიცვეთიათ და თუ მეტყვით, რა არის ქალი?

შევამჩნიე, რომ მთელი მგზავრობის მანძილზე მან პირველად მიწოდა მაიორი. ხელახლა რომ შეიგრძნო თავისი თავი ჩემს თანატოლად, იგი ხალისით მომმართავდა სათანადო წესით. მანამ ჯარისკაცად რაცხდა თავს, ერთხელაც არ მოუმართავს ასე.

— შენი კითხვა ძალზე ზოგადია... — შევნიშნე მე.

— რაში დასჭირდა ასეთი საშინელი ტყუილი?... „მე შენ წინაშე უცოდველი ვარ, ფიქრშიც კი არ მიღალატნია შენთვის“. ექიმი კი გამოვიდა საოპერაციოდან და მითხრა: „თქვენ მარტო დედა კი არა, ბავშვიც დაღუპეთ, იგი ფეხმძიმედაა, მესამე თვეშია“. რისთვის იყო საჭირო ასეთი სულმდაბლური ტყუილი?...

აი, რა ყოფილა! სოლოვიოვს თურმე ყველაფერი სცოდნია... საქმეში სამედიცინო აქტი არ მონაწილეობდა. ისედაც მძიმე იყო დანაშაული, ზედმეტი თავის მტვრევა რაღა საჭირო იყო! მით უმეტეს, რომ სერჟანტი ჯიუტად უარყოფდა ტონიასთან კავშირს, სულ ერთსა და იმავეს დუდლუნებდა; რაც მან თქვა, სულ ეს იყო, დასამატებელი არაფერი მაქვსო.

სოლოვიოვმა არ იცოდა, რომ კანონის თანახმად ქალის ორსულობა უფრო ამძიმებდა მის დანაშაულს.

ტონიამ უღმერთოდ უღალატა, „სულმდაბლად“ მოიქცა და ამიტომ სოლოვიოვი თავს იმართლებდა და თვლიდა, რომ ადამიანებს, ვისაც მისი განსჯის უფლება მიეთვისებინათ, უნდა გაეგოთ, რა ჯოჯოხეთი ტრია-

ლებდა მის გულში. ვიღაც გარყვნილმა გოგომ, ლამის დედოფლის პირობები რომ შეუქმნა სოლოვიოვმა, შეურაცხყო, ტალახში ამოსვარა მისი სახელი. როცა ის გამომძიებელთან ატირდა, ტონიას კი არა, საკუთარ თავს დასტიროდა, სასამართლო კი უხეშად და გულგრილად მოექცა, ჩვეულებრივი მკვლელობით გაასამართლა, ზერელედ და შეუბრალებლად. მან ისიც კი იცოდა თურმე, რომ საყვარელი არსება მკერდის ქვეშ სხვის შვილს დაატარებდა. ახლა უკვე ვხვდებოდით, თუ რად მიყურებდა სოლოვიოვი ზიზღნარევი სიძულვილით.

მის შეკითხვაზე უბრალო, გაცვეთილი პასუხი გავეცე, ქალის სული მიუწვდომელია-მეთქი.

— მართლაც რომ მიუწვდომელია! — მწარედ ჩაიციხა მან, — ვიღაც ბატზე გამცვალა.

მერე გაჩუმდა და, ვიდრე გზა არ გავლიეთ, ხმა აღარ ამოუღია. ეტყობა, ისევ გაუხსენა სულის იარამი.

საჯარიმო ასეულში ყველა საქმე სწრაფად მოვათავე და უკან გამოსაბრუნებლად გავემზადე. ასეულის მეთაურმა, პატარა, ცხვირპაჭუა ჭორფლიანმა ლეიტენანტმა რეაბილიტირებულთა გაცილება აღნიშნა. ერთი-ორი ჭიქა რომ გადაჭკრა, წუწუნს მოჰყვა: ეს რანაირი სამსახური მაქვსო, ბრძოლაში ჯარისკაცს ვგზავნი და ოფიცრად მიბრუნდებაო. აგერ სოლოვიოვი ისევ კაპიტანი გახდა, მე კი ლეიტენანტი ვიყავი და, მგონი, ლეიტენანტადვე მოვკვდეო. სუფრასთან მსხდომთ არ ეცინებოდათ. ჭორფლიან ლეიტენანტს ტყუილად როდი ეძახდნენ ზურგს უკან რკინის ვასიას.

— ახლა რა ვქნათ, ამხანაგო კაპიტანო, — მივმართე სოლოვიოვს, — წამიყვანთ უკან, თუ ეს თქვენს ჩინს უკვე აღარ შეეფერება?

— თქვენ, ამხანაგო მაიორო, თუნდაც ქვეყნის კიდემდე წაგიყვანთ!

იგი სვამდა და არ ითრობოდა, ისეთი ძლიერი იყო მისი ფარული აღტაცება. შავგვრემან სახეზე ტალღებად გადასდიოდა მქრქალი სიფერ-მკრთალე, ნესტოები უთრთოდა. ერთი სიტყვით, მის სულში ნამდვილი სიცოცხლე სჩქეფდა!

რკინის ვასიას და სოლოვიოვის ყოფილ თანამებრძოლებს გულთბილად დავემშვიდობეთ და უკან გამოვუდექით გზას.

— იცით, — მითხრა სოლოვიოვმა, როცა ჩვენთვის უკვე ნაცნობ, ნავალ გზაზე გავედით და მარხილი უხმაუროდ გასრიალდა ბორბლების ნაკვალევზე, — მე ხომ პირველად გავიკეთებ ოფიცრის სამხრეულებს.

დიახ, სამხრეულები მაშინ შემოიღეს, როცა სოლოვიოვი უკვე საჯარიმო ასეულში გაამწესეს. სიტყვა „ოფიცერმაც“ კი, აქამდე რომ ნახევრად ლეგალურად ხმარობდნენ სამხედრო ბელეტრისტიკასა და საზეიმო გამოსვლებში, სულ ახლახან მოიპოვა არსებობის უფლება. ამიტომ წარმოთქვა სოლოვიოვმა ასე გემრიელად: „ოფიცრის სამხრეულები“.

ცოტა ხნის შემდეგ მან თქვა:

— აეროდრომზე აღარ დავბრუნდები. მეყო! ფეხოსანში წავალ. მომწყინდა ფრიცებისაგან თავის დაცვა, ახლა მე თვითონ უნდა ვასროლინო კუდიო ქვა.

ყველაფერი ეს კარგი და ბუნებრივი იყო, ოღონდ მისმა სიმღერამ გამიფუჭა გუნება. ღვინოზე შეუჩვეველს ჩამეძინა და, როცა ხანმოკლე და

უგემური ძილიდან გამოვედი, ტყეკაფზე მივქროდით და სოლოვიოვი, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაჰკიოდა:

პრერიების სურნელოვანო ყვავილო,

შენ ჩემთვის სალამურზე საამური ხარ!

სასიამოვნო ხმა ჰქონდა, სმენასაც არა უშავდა რა, მაგრამ ნეტავ სხვა რამე ემღერა: რუსული სიმღერა, ან ძველებური რომანსი, ან შტრაუსი ბოლოს და ბოლოს, რაკი ოპერეტისაკენ გაუწია გულმა. მაგრამ „როზმარი“ მე ყოველთვის უხამსობის ნიმუშად მეჩვენებოდა, ხოლო მისი მთავარი არია, გრგვინვით ანამღერები, — თავისი უგემოვნობით, ქარაფშუტობითა და სისულელით, პირდაპირ გულს მირევდა. ამ არიაში იყო რაღაც საზიზღარი თვითკმაყოფილება. სევდიან გუნებაზე მყოფი, ან კარგი მოგონებით გატაცებული ადამიანი მას ვერ წაიმღერებდა. ეტყობა, ის ესიტყვებოდა სოლოვიოვის შინაგან განწყობილებას. პირველად გახდა ჩემთვის სოლოვიოვი უსიამოვნო. დალახვროს ეშმაკმა! აი, ეს კაცი ზის, ახალგაზრდა, ლამაზი, მომავალზე გმირული ფიქრებითა და იმედებით აღსავსე, საწყალი ტონია კი ვერც სიცოცხლით გაძდა, ვერც სიყვარულით და ვერც თავის მზარდ, ცოცხალ არსებას ანახვა სინათლე, იგი ახლა ვოლხოვის ჭაობიან მიწაში ღებება. კაცმა რომ თქვას, ვინ მისცა სოლოვიოვს სიცოცხლის მინიჭების ან წართმევის ღვთაებრივი უფლება? მან გადაარჩინა ტონია და ხელმწიფესავით მიიტაცა უფლება ებატონა მასზე, მის სიცოცხლესა და სიკვდილზე. განა ეს ყველაფერი უაზრობა და სისულელე არ არის?...

შენი თვალები ცასავით ღურჯი

სისხლს უდუღებს მამაც კოვბოის!

— მართლაც რომ კოვბოი ხარ! — ჩემთვის ვფიქრობდი გაბრაზებული და განზრახ ვივიწყებდი, რომ კოვბოი პრერიების ანცი რაინდი კი არ არის, როგორც მასზე ფიქრობენ ყმაწვილები, არამედ ძროხების მწყემსი.

გადაარჩინა, შეიყვარა, არ გაუმართლა სიყვარულმა და მოკლა! და ყველაფერი ეს ისე უბრალოდ ჩაიდინა...

მაგრამ როდესაც კირიშებში ვშორდებოდი სოლოვიოვს, ხელახლა განვეწყე მისდამი კეთილი გრძნობით. რაც არ უნდა იყოს, ის ჩემი ნათლულია, ეს გულადი, მშფოთვარე, დიდი და სასიკეთო საქმეების ჩამდენი კაცი! დიას, მან უმძიმესი დანაშაული ჩაიდინა და დამსახურებულადაც დაისაჯა, მაგრამ მან სისხლით გამოისყიდა თავისი დანაშაული და მაშ მე, იურისტი, რატომ უნდა ვძრახავდე და მძულდეს? იგი მხოლოდ ვაჟკაცობის გამო როდი მიისწრაფის წინა ხაზზე, მას სინდისი უბიძგებს იქით, სადაც მეტი სიკვდილია. ნებით თუ უნებლიეთ ის მერეც განაგრძობს თავისი დანაშაულის გამოსყიდვას ცხოვრების წინაშე, რისი წმიდათაწმიდა კანონებიც ხელჰყო.

სოლოვიოვი კი გულწრფელად იყო აღელვებული და გულაჩუყებული.

— ვინ იცის, კიდევ შევხვდებით როდისმე ერთმანეთს, ამხანაგო მაიორო, მაგრამ თქვენი გულისთვის... თქვენთვის... — ველარ დააბოლოვა, ხელი ჩაიქნია და პირი იბრუნა...

და აი, ბოლოს მეც შინა ვარ. ეს რამდენიმე ხანია რაც ჩემი, უცოლო კაცის სამყოფელი, — მე მეკავა ერთი ოთახი, ყუმბარით ნახევრად დანგრეულ განმარტოებით მდგარ ყოფილი ვაჭრის სახლზე რომ იყო მიშენებული, — თავისი სიმყუდროვით თანდათან მიზიდავდა. ერთხელ ჩემმა უფროსმა შემოიხედა შიგ და თავზარი დასცა ჩემი ოთახის უბადრუკობამ. სახლი ზედ რკინიგზასთან იდგა, რკინიგზას კი გამუდმებით ბომბავდნენ გერმანელები, ამიტომ აზრი აღარ ჰქონდა მინების ჩასმას. სულ ერთი იყო, აფეთქების ტალღა მაინც ჩაამსხვრევდა.

ავდექი და ფანერით დავჭედე ფანჯრები. ეგეც არ იყოს, სულ მალე უფრო წყნარ რაიონში მოგვიწევდა გადასვლა და ოთახი რიდასთვის მომეწყო. არავითარი ავეჯი არ გამაჩნდა გარდა საკეცი სკამლოგინისა, ტაბურეტისა და ორი ყუთისა, ლუდის ბოთლები რომ ეწყო შიგ. ღუმელი ერთ-თავად ხრჩოლავდა, მაგრამ ოთახს ვერ ათბობდა, ან ამ ფარღალალა ოთახს რა გაათბობდა? მე არც ვსვამდი, არც ვეწეოდი, არც წვეულებას ვმართავდი და მაინც ოთახი საშინლად იყო დანაგვიანებული. რა ხარახურა აღარ ეყარა: ძველი გაზეთები, კონსერვის ქილები, ცარიელი ასანთის კოლოფები, პაპიროსის ნამწვები და დაცარიელებული ბოთლებიც კი. უფროსმა გამომლანძღა. მაწანწალასავით ცხოვრობო, მითხრა და სერჟანტი გამომიგზავნა. იგი დაჭრილი იყო, თუ ამას დაჭრა ჰქვია, ნაღმის ნამსხვრევი მხარს რომ გაგიკაწრავს! ეს გოლიათი აღნაგობის სერჟანტი მეტად საზრიანი და მეოჯახე კაცი აღმოჩნდა. ყველა ნაჩვრეტი ამოგმანა, იატაკი მორეცხა, მინები ჩასვა, ღუმელი მოაწესრიგა და საიდანღაც მოათრია ძველებური მაგიდა. ამასაც არ დაჯერდა, ზედ სავარძელიც მოაყოლა, ტყავადაკრული. ძველებური, მაგრამ ძალზე მოსახერხებელი. ნათურებს ფერადი ქაღალდების შუქფარები გაუკეთა. ერთი სიტყვით, ჩემი ოთახი ისე მოაწყო, რომ თვით ბურჟუასაც კი შეშურდებოდა. ახლა, როცა ჩემი ბინა გამახსენდებოდა, ერთი სული მქონდა, დროზე მივსულიყავი იქ, ფეხთ გამეხადა, სუბი შემეხვრიბა, მერე ჩავმჯდარიყავ სავარძელში და „სამი მუშკეტერი“ მეკითხა. სერჟანტს კიდევ ერთი უჩვეულო ღირსება გააჩნდა. — სიტყვაძვირი იყო. კეთილშობილი ათოსის მსახურის, სახელოვანი გრიშოს მსგავსად მასაც პირზე კლიტე ედო. მაგრამ თუ მე ლაპარაკის საღერღელი ამეშლებოდა, სერჟანტი მორჩილად ჩაებმებოდა საუბარში. არა, ის კაცი კი არა, ოქრო იყო და მე ძალიან ვწუხდი, რომ მას მალე უნდა დავშორებოდი, სამუდამოდ უნდა დამეკარგა.

სერჟანტმა არ იცოდა, მე როდის დავბრუნდებოდი, არ გამიფრთხილებია, მაგრამ თითქოს გუმანით მიხვდაო, როცა შინ მოვბრუნდი, ღუმელი მხიარულად ღუღუნებდა, ზედ მუხუდოს შეჭამანდი თუხთუხებდა და საამო სურნელებას აფრქვევდა. ახლად გაშლილი საწოლის წინ ფლოსტები ეწყო. სერჟანტმა უხმოდ მომცა სამხედრო სალამი, აიღო ჩემი თეჯის ჩექმები, ქურჭი, ტოლალეები და გარეთ გავიდა.

მალე დაბრუნდა. გარეცხილი ტოლალეები გასაშრობად გაფინა, თეჯის ჩექმები კი ღუმელს მიუფიცხა. ჩუმად საქმიანობდა, მე თვალს ვადევნებდი მის დინჯ, ვაჟკაცურ მოძრაობას და ვერ მივმხვდარიყავი, რატომ ვერ დაიმკვიდრა ამ კაცმა ჩემს გულში თანაგრძნობა.

მსუქანი, ჩამრგვალებული ჭაბუკი იყო, ფეხებიც სქელი ჰქონდა, კისერი მსხვილი და გრძელი, ხოლო თავი ტანთან შედარებით პატარა. მისი აღნა-

გობა, მისი სიარული ვილაცას მაგონებდა და ვერაფრით ვერა ვხვდებოდი, ვის.

სერჟანტმა ღუმელიდან გადაიღო მღუღარე ქვაბი, თეფშებზე გადმოასხა ღორის ხორცი და ხახვით შეზავებული სურნელოვანი შეჭამანდი და მაგიდაზე დადგა. წიწაკის სიცხარემ ცხვირი ამიწვა, ხოლო შიმშილმა პირი ნერწყვით ამივსო. სერჟანტი ჩინებული მზარეული იყო, პირდაპირ გაოცდებოდი კაცი, რანაირად ახერხებდა ჩვენი ღატაკი და ერთფეროვანი სურსათიდან ასეთი გემრიელი კერძის გაკეთებას.

მიუხედავად ცუდი გარეგნობისა, მაინც მოხდენილი კაცის შთაბეჭდილებას სტოვებდა იგი. ამ ფერდაწმენდილი, ნაზკანიანი ჭაბუკის შემხედვარე მყისვე მიხვდებოდი, რომ ის ნამდვილი გლეხური ჯიშისა იყო, თავისი თვისებებით ასე რომ გვხიბლავს. და ეს კიდევ შეიმჩნეოდა აშკარად მის დახვეწილ მოძრაობაში. მაგრამ ვის მაგონებდა იგი და რატომ ვერ განვეწყე კეთილად ამ მშვიდი და უწყინარი ჭაბუკისადმი?

— ომამდე სად მუშაობდი? — ვკითხე მას.

— რძის ქარხანაში.

უნებლიეთ გამეცინა ძალზე შესაფერისი სამსახური ჰქონია ამ რძესავით გადაქათქათებული პირისახის კაცს.

— თქვენ ხომ არ გგონიათ, ამხანაგო მაიორო, რომ ნაღებს მივირთმევდი? — სევდიანად ჩაილაპარაკა მან.

მისმა გამჭრიახობამ გამოაცა და ოდნავ შეეკრთი.

— არა... უბრალოდ ისეთი ნაპატივები გარეგნობა გაქვს... ნეტავ რით? ეგებ ძველი მარაგი მოგდევს? ჩვენი კერძი ეგრე ვერ გახეირებს.

— ჯანი მომდგამს ეგეთი, — ამიხსნა სერჟანტმა, — ლენინგრადიდან მიცვალებულივით გამომასვენეს, სამი კვირის შემდეგ კი ისევ ძველებურად გავხდი, ხორცი შევისხი, ექიმები გაკვირვებას იყვნენ. ქერის ქაშით და მუხუდოს პიურეთი მთლად გამოვჯანსაღდი. სხვა ისე ნთქავს, შეხედვა შეგეზარება, მაგრამ მაინც ცარიელა ძვალი და ტყავია, ყველაფერი მუცლის ჭიას ხმარდება, ჩემი ორგანიზმი კი ყველანაირ საჭმელს თავის სასარგებლოდ ითვისებს.

მომეწონა, ასე დაწვრილებით რომ ამიხსნა ყველაფერი. ეტყობოდა, სერჟანტი პატივს სცემდა თავისი მაგარი ორგანიზმის სახარბიელო თვისებებს. მაგრამ ამ დროს გამახსენდა, რომ ჩვენს ფრონტზე, სადაც მეტწილად შიმშილობაა, გაყინულ ბლინდაჟებში სხედან გამხდარი, განაწამები ადამიანები და მათ ორგანიზმს სულაც არა აქვს ასეთი სახარბიელო თვისებები, და მხარში უბრალოდ დაჭრილმა, დენშრიკურ ცხოვრებას ტკიპასავით ჩაკრულმა ჭაბუკმა ისევ ზიზლი აღმიძრა.

— მისმინე, რატომ ფრონტზე არა ხარ, შენ ხომ სრულიად ჯანსაღი ბრძანდები?

— არა მგზავნიან...

— ეგებ დაავიწყდი. შეგეხსენებინა თავი.

— რატომ? — გულწრფელად გაუკვირდა სერჟანტს.

— თუმცა რატომ, აქ უფრო არა სჯობს, სიმყუდროვე, დღეგამოშვე-

ბით კინო, ქალები! — ვთქვი მე და ჩემთვისვე მოულოდნელად სიბრაზე მომაწვა ყელში.

მან ამოიოხრა.

— მაგის დარდი სულაც არა მაქვს, — სერჟანტი გაჩუმდა, მაგრამ მერე თითქოს იგრძნო, რომ კიდევ რაღაც უნდა ეთქვა ჩემთვის და მე ამას ველოდი, — მე, ამხანაგო მაიორო, ომში პირველი დღეებიდანვე ჩავები. ხუთი ჭრილობა მაქვს, აქედან ორი მძიმე. ომი კი მხოლოდ ახლა იწყება. რატომ ვირჩარო, აქ, თქვენი თქმისა არ იყოს, სიწყნარეც არის და სიმადრეც, არც ტყვიები ზუზუნებენ, რატომ არ უნდა დავისვენო?! ფრონტი არსად არ გამექცევა და ვერც მე გავექცევი მას სადმე. ბერლინამდე ჯერ დიდი გზაა!...

უცბად იგი თავისი ბატისებური ბაჯბაჯით ღუმელისკენ წავიდა, განზე გასწია თექის ჩექმები, ნატისუსალი რომ დაეყენებინათ. „ბატი, ნამდვილი ბატი, აი, ვის მაგონებდა!“ — გავიფიქრე მე და გამახსენდა სოლოვიოვის ნათქვამი, ვიღაც ბატზე გამცვალაო.

— ყური მიგდე, სერჟანტო, შენ აქ დიდი ხანია ისვენებ?

— არც ისე დიდი ხანია.

— ზაფხულში აქ იყავი?

— კი. მაშინ მძიმე ჭრილობა მქონდა, — იგი უცებ შეიჭმუხნა, — აი, ახლაც გამიხსენა.

— მერე შენ იცი, რომ სოლოვიოვი რეაბილიტირებულია? — ისე ვუთხარი მე, რომ მის ვინაობაზე ეჭვიც აღარ მეპარებოდა.

— ეს როგორ გავიგო?

— აპატიეს და წოდებაც დაუბრუნეს. მალე იგი აქ გაჩნდება.

— ალბათ დაიშსახურა...

— მითხარი, სერჟანტო, ოღონდ სიმართლე მითხარი, რა დამოკიდებულება გქონდა ტონიასთან?

— ეგ ყველამ იცის, — ჩუმად მიპასუხა მან, არც გააკვირვა შეკითხვამ; — გვიყვარდა ერთმანეთი.

— მერე სოლოვიოვი?

— ტონიაზე დიდი ამაგი ჰქონდა. მეტი არაფერი, რა მისი შესაფერისი იყო?

— ეშინოდა?..

მან მხრები აიჩეჩა.

— ეცოდებოდა... ეცოდებოდა და მის თავმოყვარეობას უფრთხილდებოდა.

არ ვიცი რატომ, მაგრამ მე იმ წუთშივე მთლად ვირწმუნე მისი ნათქვამი.

არა, არ სჭირდებოდა ტონიას დიდებული კაპიტანი სოლოვიოვი თავისი ბრწყინვალეობითა, ფიცხი ხასიათით, წიგნური რომანტიზმით, გამიზნული, ქვეყნის საჩვენებელი ერთგულებით, მის ჩუმ გულკეთილობაზე კი არა, მის თავმოყვარეობაზე რომ იყო დაფუძნებული. ის მისგან არაფერს არ მოითხოვდა, მაგრამ თავის საკუთრებად თვლიდა და აკი დაამტკიცა კიდევც ეს პისტოლეტით. სოლოვიოვი გულშიც ვერ გაივლებდა ფიქრს, რომ ტონიას შეიძლებოდა ჰქონოდა თავისი ბედი და შეიძლებოდა სხვა შეპყვარებოდა. ის კი ადგა და შეიყვარა უბრალო, გულალალი ჭაბუკი, საიმედო და მეოჯახე, ვისი სახითაც მომავალ ნამდვილ ქმარსა და შვილების მა-

მას ხედავდა. მაგრამ ის ანგარიშს უწევდა სოლოვიოვს, ან შეიძლება ეშინოდა, ეშინოდა თავისი თავისა კი არა, სერჟანტს არაფერი მოაწიოსო. ეგებ ფიქრობდა, კაპიტანს მოსწყინდება ეს გაჭიანურებული გართობა და ბოლოს გული გაუგრილდებო. ან არადა ხალხის მითქმა-მოთქმას დაუჯერებდა და ზვიადი სიამაყით უკუდგებოდა. ან იქნებ ტონიას უკვე აღარაფრის არ ეშინოდა, მხოლოდ ეცოდებოდა, ქალურად ეცოდებოდა ადამიანი, ვინც ჯერ სიცოცხლე არუქა, მერე კი წაართვა. და ალბათ ამიტომ სიკვდილის წინ არწმუნებდა მას სიყვარულსა და ერთგულებაში. მან არ იცოდა, რომ ჭეშმარიტება საოპერაციო მაგიდაზე დადგინდებოდა და სურდა სოლოვიოვისთვის ამით მაინც მიეზღო საშაგიერო სიკეთე.

— ამხანაგო მაიორო, — გაისმა სერჟანტის წყნარი, ზრდილობიანი ხმა, — მიმავლინეთ ნაწილში, — ასევე მშვიდი ხმით მარწმუნებდა წელან, ფრონტზე წასვლა არ მეჩქარებო.

— სოლოვიოვთან შეხვედრისა გეშინიათ?

— დიახ, — დამიდასტურა მან, — ვერ ვაპატიებ მას ტონიასა და ჩვენი შვილის სიკვდილს. იგი ფიცხი ხასიათისაა, შეიძლება უკმეხად რამე თქვას და რად უნდა დაიღუპოს კიდევ ერთი კაცი?!

— კეთილი, — ვუთხარი მე, — მიგავლენთ. ოღონდ თქვენ თვითონ ნუ შეეჩხირებით თვალში.

— არა, არა! ომს საწვავი სჭირდება!

მე შევასრულე მისი თხოვნა. მას აქეთ აღარ შევხვედრივართ ერთმანეთს. მალე სერჟანტი სინიავეინოს მახლობლად გამართულ ბრძოლაში დაეცა, სწორედ იქ, სადაც ლენინგრადის ალყა გაარღვიეს.

სოლოვიოვს კი მრავალი წლის შემდეგ შევხვდი. ეს ძველ ქალაქ სუზდალში მოხდა, სადაც მე რუსეთის სიძველეებთან საზიარებლად ჩავედი.

ღვთისმშობლის საფარველის მონასტერი დავათვალიერე, სადაც ერთ დროს ისე შეურაცხევეს ქალი, რომ მის მსგავსსაც კი არაფერს მოსწრებია კაცობრიობა—ფეხმძიმე სოლომონია, საბუროვების გვარისა, მეუღლემ, მეფე ვასილ III-მ უშვილობის საბაბით ძალით აღკვეთა მონაზვნად — და გადავწყვიტე ცოტა დავნაყრებულიყავი. ქალაქის შუაგულიდან არცთუ მოშორებით ძველებური, რუსული დუქნის ყაიდაზე გაფორმებული რესტორანი გახლდათ. საგანგებო, გლანქად ნაკეთები მაგიდები და სკამები იდგა რესტორანში, საჭმელი თიხის პატარა ქოთნებით მოჭქონდათ, ხოლო ბურახი ხელადებით. გარდერობში იდგა წვეტიან ქუდსა და მოსასხამში გამოწყობილი ცხვირა დედაკაცი. მე მას ლაბადას ვაბარებდი, როცა დარბაზში მონადირეების ჯგუფი შემოვარდა. ბრეზენტის ლაბადებსა და რეზინის მაღალყელიან ჩექმებში იყვნენ გამოწყობილნი, თოფები ტყავის შალითაში ჩაელაგებინათ, საზურგე ტომრები გარეული ფრინველებით გაეტენათ, გორფის, ტყის, საფანტისა და სისხლის სურნელება რომ ასდიოდა. ისინი ხმამაღლა საუბრობდნენ, ახველებდნენ, იფურთხებოდნენ, რაღაცები უვარდებოდათ ხელიდან და სკამებზე ეხატქუნებოდა. მაინც ვტყობოდათ მათ ის გულუბრყვილო თავმომწონეობა, ქალაქელ მონადირეს რომ ახასიათებს.

რესტორან-სასადილოს ვიწრო და მოგრძო დარბაზში ჩემ მზობლად

დაიკავეს მაგიდა და მაშინვე ხმამაღლა დაუწყეს ძახილი გაუცინარი ხელ-
მწიფის ასულის მსგავს ოფიციატ ქალს. დიდი ხანი არ გასულა, რომ
ერთ-ერთი მონადირის დაჟინებული მზერა ვიგრძენი. მაშინვე ვიცან სო-
ლოვიოვი. ძალზე გამოცვლილიყო. კვალიც აღარ ეტყობოდა ბოშური სი-
გამხდრისა, თუმცა ბოშური ფერი ისევ შერჩენოდა. ახლა ის შუა საუკუნე-
ების ლევანტინელს უფრო ჰგავდა თავისი ახოვანებით, დიდი, კუნთოვანი
სახის რაღაცნაირად მოხდენილი სილამაზით და დინჯი მოძრაობით.

სოლოვიოვი დიდხანს მაკვირდებოდა და წარსულის გაუღწეველ ბუნდ
მოგონებაში იტანჯებოდა. ვიცოდი, რომ ბრაზობდა თავის ცუდ მეხსიერე-
ბაზე, მაგრამ რატომღაც არ მინდოდა ის ამ ტანჯვისგან მეხსნა. ბოლოს
სოლოვიოვმა მაინც აიძულა თავისი გონება გარდასულ დროში მოვე-
ძებნე.

აღფრთოვანებული შეძახილით წამოვიდა ჩემკენ, მომეხვია, ლოყაში
ჩამაფრინდა ტუჩებით და თავისი მაგიდისაკენ გამათრია. მან გამაცნო თა-
ვისი მეგობრები, მე უბრალოდ მაიორს მიწოდებდა, მეგობრებს კი კნინო-
ბითი სახელით მიმართავდა. სოლოვიოვი არცის რაღაც თაფლოვან სას-
მელს მაძალებდა, იგონებდა ვოლხოვს, იქაურ ჭაობებს, ტყეს, ბრძოლას და
მის სუფთა მზემოკიდებულ შუბლზე ერთ პატარა ღრუბელსაც კი არ გადა-
უვლია. მან საჭიროდ სცნო შეეტყობინებინა ამხანაგებისათვის, რომ „მაი-
ორმა“, „სწორედ ამან“ უბედურებისაგან იხსნა და როგორღაც ეშმაკურად
ჩამიკრა თვალი. მეგობრები ამის თაობაზე არ გამოხმაურებიან, მათ წა-
მოიწყეს საუბარი ვიღაც მონადირეზე, ვისაც როჭოების ბარტყები დაერ-
ბია, ჰკიცხავდნენ და აგინებდნენ.

სოლოვიოვი ცოტა ხნით ბუფეტში გავიდა, მე ამით ვისარგებლე და
ჩუმად გავეცალე იქაურობას.

იღუმეალი სახლი

მოთხრობა

თარგმნა ელიზბერ გიორგაძემ

დველი იაპონიის დედაქალაქის ყოველი მკვიდრი ავფორია-
ქებინა იმ ამბავს, თუ ვინ დარჩებოდა მემკვიდრედ ბატონ
იტოს, სიბერისა და სატკივართაგან დაუძლურებული რომ
იწვა თავის კოხტა, მაგრამ გამოცარიელებულ სახლში და ძალაგამოცლი-
ლი უჩუმრად ეთხოვებოდა ამ ქვეყანას. იტო ზარაფი იყო და, როგორც ამ
პროფესიის ხალხს მოსდგამს, მევახშეობდა კიდევაც. ვახშით იძლეოდა

ფულს და იგირავებდა ძვირფას ქვებსა და ოქრო-ვერცხლის ნაკეთობას. ბატონი იტო სიმდიდრით დიასაც ჩამოუვარდებოდა კოლეგებს. სამართლიანი კაცი გახლდათ და ნამეტანს არ ავიწროვებდა მოვალეებს. აღსასრულამდე რამდენიმე დღით ადრე მომაკვდავს ეახლნენ ორნი: მოხუცი და ყმაწვილკაცი. გვერდიდან არ მოსცილებიან, თვალები დაუხუჭეს და წესიც აუგეს. მოხუცი მარტოკა გაბრუნდა უკან. ყმაწვილი კაცი კი დარჩა, ვითა ბატონი იტოს მემკვიდრე. აკირა კავაშიმა, — ასე ერქვა მას, მიცვალებულის დვიძლი ძმის შვილიშვილი გახლდათ.

ეს ხმელ-ხმელი, ოც წელს მიტანებული მდუმარე, დაბინდული თვალებით მომზირალი ჭაბუკი ბრწყინვალედ დაუფლებოდა მომაკვდავის მიერ გარდამოცემულ რამდენსამე გაკვეთილს.

ყველას გასაკვირად, იმთავითვე მაგრად მოჰკიდა ხელი საქმეს, მოგება ბევრი არაფერი ჰქონდა, ჰეპერასავით სინდისს ინახავდა.

აკირა კავაშიმამ განსვენებულივით ვერ დაიპყრო თანამოქალაქეთა გული, ეგება ერბო-მადლი აკლდა, ანდა უზომო სიამაყე მორევნოდა და ამიტომაც ამრეწოდა კაცთა მოდგმას. მოხუცს ეხერხებოდა მუშტრებთან გახუმრება, მოღლილი, მაგრამ კეთილი კაცი ღიმილს არ აკლებდა მათ, არასოდეს დაავიწყებოდა გამოუკითხა ჯანმრთელობის ამბავი და სარგებლიან საქმის მოთავეების შემდგომ ერთი ჭიქა საკეთი უმასპინძლებოდა. იტოს მემკვიდრე არასგზით არ გადავიდოდა მშრალი საქმიანობის მიჯნას. სარგადაყლაპულივით იჯდა თავის კანტორაში და ქუთუთოებზე გადაჭიმულ თხელ კანქვეშ ირიბი ჭრილიდან უელავდა ოდნავ მილულული, მიმინოსებრი თვალები. გეგონებოდათ, მის ხმელ, მძლავრ და გრძელ თითებს თითო ზედმეტი სახსარი დაჰყოლიათ, ეს თითები ნაზად ელოლიავენ ბოდნენ ოქროს ფხვნილსა და ზოდების საწონს და ათასნაირი შხამით ავსილ ქილებს. მაგიდაზე ჩამწკრივებული ძვირფასი ლითონებისა და პატიოსან თვალთა სასინჯად რომ იხმარებდა. ნატიფი ხელით გაასრულებდა ხოლმე საქმიან ქაღალდებს. როცა კლიენტი დავას წამოიწყებდა, იგი ბუდასავით გაირინდებოდა, გააქვავებდა სხეულს, ხელებს მუხლებზე დაილაგებდა, ქუთუთოებს დახრიდა და მხოლოდ წამწამთა ოდნავ შესამჩნევი რხევა თუ გამცნობდათ, რა უდუღდა გულში. როცა კლიენტი ზრდილობის საზღვრებს გადავიდოდა, დინჯად გასწევდა ხელს, აიღებდა ოქროს ფულს და შუათანა, საჩვენებელი და ცერა თითების ელვისებური ამაზრზენი მოძრაობით შუა ღუნავდა. როგორც წესი, მოცილე წამსვე ყუჩდებოდა.

უცნაური ხმები დადიოდა მასზე. ერთხელ, ღამით, საკეთი კარგად გამოთვრალმა რამდენიმე ახალგაზრდა სამურაიმ შეამჩნია მონასტრის ყრუ კედლების გასწვრივ მარტოდ მიმავალი აკირა. მოდი, ეს გაზულუქებული ზარადი შევაშინოთო, გაიფიქრეს, და იარაღის ჟღარუნითა და ყიჟინით ეკვეთნენ. აკირამ მონასტრის კედლის კუთხესთან შეუხვია და მყის გაუჩინარდა. სამცოფლოში გვიან მიმავალი ბერი ირწმუნებოდა შემდგომ, საკუთარი თვალთ ვიხილე, მონასტრის ღარივით სწორსა და თეთრ კედელს გოლიათი შავი ხოჭო რომ შეაფრინდა და გადაღმა მიიმაღაო.

ხალხს შიშსა ჰგვრიდა აგრეთვე მისი უნარი კაცთან უჩინრად მიახ-

ლოებისა. გეგონებოდათ; ჰაერიდან გამოიკვეთათ. „ნინძია“ შეარქვეს, რაიც უჩინმაჩინს ნიშნავს.

ხალხური თქმულების მიხედვით ნინძიას აქვს გაუჩინარების, ციცაბოზე აძრომის, უსწრაფესი მოძრაობის, წყალქვეშ სუნთქვის, ფურთხით მოწინააღმდეგის მოკვდინებისა და ყველანაირი ხუნდებისაგან თავის დაღწევის უნარი. გამახვილებული სმენა შველის საიდუმლო თათბირის ყურიადობაში, კატისებური თვალი კი უკუნეთ წყვდიადში ახედებს.

ვითარ განცვიფრდებოდნენ დედაქალაქის მცხოვრებნი, თუკი შეიტყობდნენ, რომ ახალგაზრდა ზარაფი მართლაც ნინძია იყო. მამა, ბაბუა, პეპერა — სუყველა ნინძიები ყოფილან. მათი ტომი ცენტრალურ ხონსიუს ტყეებში ბინადრობდა და თვითეულ ოჯახში მამიდან შვილზე მკაცრი საიდუმლოების დაცვით გადადიოდა ლეგენდად ქცეული ნინძიაცუს უძველესი ხელოვნება. ბიჭს ათი წლის ასაკიდან წვრთნიდნენ და თმენის უნარს უნერგავდნენ უპირველეს ყოვლისა. ნინძიას უნდა შეეძლოს საათობით გაქვავდეს, უნდა შესძლოს რამდენიმე დღე-ღამე წყალქვეშ ყურყუტი და სუნთქვა ბამბუკის მილით ან ხმლის გახვრეტილი ქარქაშით. უნდა გააჩნდეს სუნთქვის შეკავეების უნარი მარგალიტის მაძიებელივით. ბრძნულად და მკაცრად წვრთნიდნენ მის სხეულსა და გრძნობის ყველა ორგანო იმ სრულყოფილებამდე აჰყავდათ, თან რომ დაჰყვა ადამიანს, ვიდრემდე არ გაირყვნებოდა ფუფუნებითა და სიზარმაცით.

ჩვიდმეტი წლის აკირა კავაშიმა სრული გამგებელი იყო თავისი სხეულისა. ძალუძდა სახსრებიდან გამოეშალა თითების ფალანგები, მაჯა, იდაყვი, მხარი. ხელი ემგვანებოდა თამასას, სადაც გინდა იოლზე იოლად რომ გაიკვანძება. მისთვის არაფერს წარმოადგენდა ხუნდებისა და სიბნელისაგან თავდაღწევა, ნემსის ყუნწში გაძრომა თუნდაც.

აკირა უბადლოდ ფლობდა უჩუმატ სიარულს. სწრაფი და ისეთი მსუბუქი ნაბიჯი ჰქონდა, თითქოს სიბ ყინულზე მისრიალებსო. ზედმიწევნით იცოდა, როგორ შეეჩურთა სხვის კარში სასმენი ბამბუკის ღერო, რომელსაც ფოთლისებური ძაბრი ეკეთა. შეისისხლხორცა კბოდეებზე ცოცვა კაუჭიანი თოკის მეშვეობით, კუნაპეტ სიბნელეში გამოღრუტნული ბამბუკის ღერო დაჰქონდა. უცდომლად გამოიცნობდა მოსისხლეს და მოაკვდინებდა დრაკონის ნაფურთხით — ეს იყო მოწამლული ნემსი, მტერს რომ მიაფრინდებოდა, ჩაბერავდა თუ არა აკირა ბამბუკში. იცოდა დარტყმის უვნებელიყოფა ხელით, რომელზედაც განსაკუთრებული სამაჯური ეკეთა, დარტყმას აიცდენდა, მტერს ერთი ხელის აქნევით აართმევდა იარაღს, მეორე ხელში ჩაჭერილი საჯიგველით კი, „ვეფხვის ხახა“ რომ ერქვა, უხეთქავდა საფეთქელს. ამაყად და მოხდენილად ატარებდა გარეშეთათვის უცხო და უცნაურ ნინძიას საომარ სამოსელს — შავ, ტომარასავით ხალათს და ჩაჩს. ხალათი უმაღავდა ტანის ნაკვეთებს და მოუხილველად აქცევდა.

იმყამად ნინძიას ტომი დაკნინებული იყო. უზენაესი ხელისუფლების მაძიებელ ფეოდალთა სისხლიანი შუღლის ჟამს ტომს ხან ერთი, ხან მეორე მხარე სთხოვდა დახმარებას, გამუდმებით იყო ბრძოლაში ჩაბმული და ამიტომაც ჰყვაოდა. მაგრამ მას შემდგომ, რაც ტოკუგავას გვარმა ძალაუფლება ხელთ იგდო (ამას კი ნინძიას უნდა უმაღლოდეს), ქვეყანა მოთრგუნა და ნინძიას მოდგმასაც შავი დღეები დაუდგა. მართალია, ახლაც

იწვევდნენ ომში მსტოვრებად, დიდგვაროვანნიც მიმართავდნენ, უხმობდნენ შემწედ, მაგრამ ეს იყო წვეთი ზღვაში გმირულ წარსულთან შედარებით. და მოდგმა მაინც წმიდათაწმიდად ინახავდა თავის ხელოვნებას, სასოებას არ კარგავდა იმ იმედით, რომ კვლავ დადგებოდა ჟამი აღზევებისა.

მდიდარი ზარაფი რომ გარდაიცვალა და მთელი ქონება ძმის შვილის-შვილს უანდერძა, უბრძანა ყმაწვილს გაეგრძელებინა მომგებიანი საქმე, რათა საჭიროების ჟამს დახმარებოდა ნათესაობას, საშინლად უმძიმდა ყმაწვილს ტყეში ნავარდი უღიმღამო ქალაქურ ცხოვრებაზე გაეცვალა, ძალა აღმართსა ხნავსო — მორჩილება ისეთივე ხელუყოფელი კანონია ნინძიას მოდგმისა, ვითარცა საიდუმლოს შენახვა. ურჩს უცილობელი სიკვდილი ელის.

აკირამ მოიწყინა ქალაქში. რა ბედნიერი იყო, როცა აღვიძებდა ტოტების შრიალი, ისუნთქავდა ულბილეს ნამს, ნაზსა და კრიალას. შეათამაშებდა ძილში მოშუშებულ სხეულს, მკაცრ ვარჯიშს რომ ითხოვდა უკვე. რა ბედნიერი იყო, როდესაც ამოევლებოდა წყაროს ცივ-ცივ წყალში, შეჭამდა ბრინჯსა და დღენათელს მიეგებებოდა ნამდვილი მამაკაცური საქმით — თავდასხმა-თავდაცვით, ჭიდაობით, ხმლის ქნევით, მიზანში სროლით, სირბილით, ხტომითა და კბოდეებზე ცოცვით.

ქალაქში ყველაფერი უცხო იყო მისთვის. ეჯავრებოდა თავისი გრილი, კოხტა, მაგრამ გალიასავით ვიწრო სახლი. არც ყვავილნარით, რგული ბუჩქებით, წყაროთი და ქვის ლარნაკით დამშვენებულ ბაღზე ამოსდიოდა სული. სძულდა ეს თითქოსდა მათემატიკურად გათვლილი წესრიგი, ქალაქელ კაცს ვითომდა ბუნების შვილად რომ აქცევდა, ეზიზღებოდა ფულის შეხება და სულ იმის ცდაში იყო, თვალეში არ შეეხედა ხარბი, მლიქვნელური, გაუბედურებული იერის მუშტრებისათვის. თანაქალაქელებთან საერთოს ვერ პოულობდა, გარდა საქმიანი ურთიერთობისა. არც სვამდა, არც ეწეოდა. ვერ იტანდა გეიშების ნასწავლ, არაგულწრფელ სინაზეს და გულს ურევდა როსკიბთა ალერსის გახსენება. ხელოვნებისა და ღმერთის მიმართ გულგრილი იყო. ტაძარში ფეხიც არ შეუდგამს. მისი ცხოვრების მთელი პოეზია იყო სულ სხვა რამ — თავდასხმა-თავდაცვა.

ცხოვრობდა სულშეხუთული, თითქო წყალში ჩაეძირათ და მცირედ ჰაერსაც ძლივსდა ისუნთქავდა პირში ჩაჩრილი წვრილი მილით. ასე ეგონა, საათობით, დღეებით, თვეებით ან წლებით კი არ ჰქონდა მისჯილი ამგვარი ყოფა, არამედ სამუდამოდ.

უნდა მოეთმინა ყოველი. ასეთი იყო მათი ადათი, მოთმინება ხომ უპირველესია ნინძიათა წესდებაში. მათ მოდგმას მხოლოდ აქ, ქალაქში სჭირდებოდა აკირა და იგიც კუმავდა ჩამუქებულ ტუჩებს, ყავისფერ თვალეებზე ჩამოაფენდა ქუთუთოთა რიდეს და მზად იყო გაეძლო ჯოჯოხეთშიაც კი.

მალე აკირა იძულებული შეიქნა ეზრუნა თავის უშიშროებაზე. ვერავითარი საომარი ხერხი ვერ უშველიდა მარტოხელს, თუკი თავს დაესხმოდნენ. დაცემა კი ყოველ წუთს მოსალოდნელი იყო, თუნდაც გასაქილიკებლად. იგი ხომ ყველას სძულდა. ამას მშვენივრად გრძნობდა თავად, ნაზი კანი ებურძღვებოდა და ტანში გაზარავდა.

და აკირამ განიზრახა ციხე-სიმაგრედ ექცია სახლ-კარი. აბა რა ციხე-

სიმაგრე უნდა ყოფილიყო ხისა და მუყაოსაგან ნაშენი სახლი. აკირას სულ სხვა რამ ჰქონდა გუმანში. სახლი ხაფანგად უნდა ექცია, დაუბატიქებელი სტუმრის სამარედ.

და აი, იგი ჩაეფლო ნახაზებსა და გაანგარიშებებში. ნინძია კავაშიმა განდევნილად ცხოვრობდა. არ იცნობდა ხალხს, ამიტომ არც შეიძლებოდა სცნობოდა საკუთარი თავი. არ გაკვირვებია, როცა წარმოუდგენლად მოკლედ დროში საუკეთესო ფინანსისტი შეიქნა და ისე წაიყვანა გადმოლოცვლილი საქმე, თითქმის საგანგებო სკოლა ჰქონოდა გავლილი, უყოყმანოდ, გაბედულად. ამას ხომ ფრიად დიდი განათლება, ცოდნა, გამოცდილება და უფროსების ქურაში ნაწრთობი ნიჭი სჭირდებოდა. გულუბრყვილოდ სჯეროდა, კაცისთვის მომადლებული ყოველი უნარი გააჩნდა. სახლი გარეგნულად ნირუცვლელი დასტოვა — რათა მისი ზრახვა არ გაცხადებულიყო. შიგნიდან კი მთლად გადაასხვაფერა. უპირველეს ყოვლისა, ხვრელები გაჭრა თავის გადასარჩენად და შემოსატყუებლად. მესამე სართული მოაწყო სხვენქვეშ და ჩასაშვები კარების წყება განაჩინა. პხლა თამამად შეედლო კიბის გარეშე თავი ამოეყო ქვედა სართულში. იქ მან საიდუმლო საფარი მოაწყო. სახლს ერთ კედაროს ორმაგი დარაბები დაუყენა. შიგ კარები მიმალა. დერეფნებში „მომღერალი“ იატაკი დააგო. ეს „მომღერალი“ იატაკი იყო ერთადერთი რამ, მის ფანტაზიას რომ არ შეუქმნია. ამგვარი იატაკები ბევრ ფეოდალს ჰქონდა დაგებული სახლში. სულ მუდამ თავდასხმის შიშის ქვეშ იყვნენ. ამიტომ კავაშიმამ დაკიდა მატყუარა კარები, რის მიღმაც უფსკრულებს დაეღოთ ხახა, ნამდვილი კარიც გააკეთა და მიმალა კედლებში. ჭილოფები დაფინა იქ, სადაც დერეფნები ერთმანეთს ჰკვეთავდნენ. ჭილოფებს ქვეშ ღამ-ღამობით ჭები იხსნებოდა. თვითეული ჭის ფსკერზე წვერაღერილი ორლესული მახვილი იყო დაგებული. კარი დაემხოვოდა დაუბატიქებელ სტუმარს, გასაშლელი კედლები კი უმაღლაჭრიჭინდებოდა, თუ ვინმე გაეკარებოდა. მარტო მუშაობდა კავაშიმა. თანაშემწე არ ჰყოლია. ორი წელი ათენა ღამეები. მთლად გადაასხვაფერა სახლი. ისეთ ურთულეს არქიტექტურულ და ტექნიკურ ამოცანებს გაართვა თავი, ხუროთმოძღვრების დიდ მცოდნეებსაც კი ჩიხში რომ მოაქცევდა. ამ უმეცარმა კაცმა (ვინ იცის, ეს გულუბრყვილობა შველოდა კიდევ) არ უწყოდა, რას ეჭიდებოდა, მაგრამ უდიდესი ნებისყოფა, მოთმენის უნარი და საქმისადმი ღრმა გულისყური ნინძიას სისხლში აქვს გამჯდარი და აკირამაც შეჰქმნა ისეთი საოცრება არქიტექტურისა, საუკუნეთა შემდეგაც კი რომ განაცვიფრებდა მნახველს. მიღწევა ამისა ძალუძდა ისეთ კაცს, ადამიანის ძალა უსაზღვროდ რომ მიუჩნევია.

ერთ რამეში ცდებოდა მხოლოდ. ეგონა, არავინ იცოდა მისი საქმიანობისა. ღმერთმა უწყის, თუ რა გზით, მაგრამ დედაქალაქის ყველა მცხოვრებმა შეიტყო ამ მახის არსებობა და არ იყო ისეთი ქურდი, მძარცველი ან ფათერაკის მაძიებელი, ნინძიას სიმყუდროვის დარღვევა რომ გაეხედა.

სახლი რომ მოათავა, კავაშიმა დაქორწინდა ქალაღლების გადამწერის ქალიშვილზე, მეზობლად რომ ცხოვრობდა. ყმაწვილი ქალი არაფრით გამოირჩეოდა უბნის გოგოებისაგან. ერთი მხიარული, ჯანმრთელი, პაწიახელებიანი გოგონა გახლდათ. აკირამ იმიტომ შეაჩერა მასზე არჩევანი, რომ ქალიშვილი ღარიბი ოჯახიდან იყო და უარს ვერ ეტყოდნენ. გავიდა სამი წელი, მეუღლემ სამი ქალიშვილი შესძინა კავაშიმას და აკირა კავა-

შიმა, ასე რომ ელოდა ვაჟიშვილის გაჩენას, ვისთვისაც წარხოცვის მიჯნაზე მისული თავისი ხელოვნება უნდა გადაელოცა, ნაღველმა შეიპყრო.

აბა გოგოებისთვის რა უნდა ესწავლებინა და ნაღვლით გასენილი, დადარდიანებული ღამით მიატოვებდა ხოლმე ცოლს და დაბორიალებდა სახლში. ამოიღებდა სამალიდან შავ მოსასხამს და მხრებზე მოიგდებდა. აბრეშუმის გრილი ქსოვილი საამოდ ელამუნებოდა შიშველ სხეულს. ფეხაკრეფით მიიპარებოდა დერეფანში და დუმდნენ მომღერალი ფიცრები, ისე ჰაეროვანი იყო მისი ერთმანეთს მიჯრილი ნაბიჯები. რბილი კატისებური ნახტომით გადააფრინდებოდა ჩასაფრებულ უფსკრულებს — ელვის უსწრაფესად გრძნობდა საფრთხეს წინგაწვდილი ფეხის თითებით. ამგვარი თავდაცვა ნელ-ნელა გამოუცნობ შეჭირვებას განაცდევინებდა და ნამდვილად ჰგულობდა, თითქოს ახლომახლო ჩამალულიყო მტერი.

დიახ, მტრები აქვე იყვნენ. აკირა გრძნობდა მათ შეკავებულ სუნთქვას, შინაგანი მზერით ცხადყოფდა მუშტად შეკრულ სხეულებს, ჟრუანტელი უვლიდა, ისე ხელშესახებად წარმოუდგებოდა ოფლით დაცვარული, ხმალჩაბლუჯული ხელები. დიახ, მტერი აქვე იყო ჩასაფრებული და აკირაც ელტვოდა მას. მიმოქროდა სართულებზე, ძვრებოდა იდუმალ ღიობში, ცურდებოდა გალიბულ ბოძებზე, არბოდა ფარულ კიბეებზე, ეკვროდა კედლებს და განერთხმოდა იატაკს.

თამაში უფრო და უფრო იტაცებდა. ახლა ხანჯლით, თოკით, კაუჭითა და საჯიგველით იარაღდებოდა და ისე გამოდიოდა ასპარეზზე. ძალუძდა აფრენილიყო ჭერზე და ღამურასავით დაკიდულიყო, გამორბენით გადავლებოდა თეჯირს, გადაშვებულყო ჭაში და სულ უკანასკნელ წამს ზემოთ აესროლა თოკი, გამოედო კაუჭი და ასე აცდენოდა ორლესულ მახვილს. სიკვდილს ეთამაშებოდა, მაგრამ სწორედ ეს უჩქროლებდა სისხლს ძალუძად და აკირაც ხარობდა ამ მოჩვენებითი ჭიდილით. შემდეგ სამალში ჩაკეცავდა ხალათსა და საბრძოლო აღჭურვილობას და მიუბრუნდებოდა ცოლს. მშვიდი ძილით ეძინა ქალს. ღამაზად ვარცხნილი თავი სკამლოგინის მაღალ მუთაქაზე აედერა. აკირა ჩაეხვეოდა ხოლმე მძინარეს. ქალი მორჩილი იყო, ენის შეუბრუნებლად უსრულებდა ყველაფერს და აკირას თითქმის შეუყვარდა კიდევ ამის გამო, ცოლი ვერ ხვდებოდა, რა ამბავი ტრიალებდა სახლში, ქმრის სხეულსაც ვერ გრძნობდა მძინარე. ასე ეგონა აკირას, მაგრამ ცდებოდა. ქალი თავს იმძინარებდა მხოლოდ, გრძნობდა, ასე იყო საჭირო. დაწვრილებით უწყოდა აკირას ღამის თავგადასავალი. უწყოდა, როგორ ბორიალობდა შავ სამოსში გამოკვართული, გააღმასებული აკირა სამყოფლოში. ეს სიშმაგე ჯერაც შერჩენოდა თხელს, ჩამოქნილ, ძლიერსა და ცეცხლოვან სხეულს, ქალს რომ ჩაესკვნებოდა და ისიც კარგად ესმოდა დედაკაცს, რომ ეშმაკთან იყო აკირა წილნაყარი. ეს ბავშვივით ქალი, თითქოს და ფაიფურისაგან ნაძერწი სახით, ნაზი ტუჩებითა და პაწია სუსტი ხელებით ეგებებოდა რჩეულთა ხვედრს. განა ხშირად ეწვევა ქალს ეშმაკის სიყვარული? გრძნობდა თავისი ცოდვიანობის უსაზღვრობასაც და მიტომატ, ბუნებით ღვთისმოსავი, ტაძარს სიახლოვეს აღარ ეკარებოდა და აღარც ღოცულობდა. არა შენდობა აღარ ელოდა, და მაინც ზეციურზე არაფრით გასცვლიდა მყისიერ მკაცრ ალერსსა და მშრალი, მომწარო ტუჩების კოც-

ნას. მუდამ როდი მოიტყუებ თავს, ცარიელ თასს მუდამ როდი იგულებ საესედ და აკირას მთელი არსება მტრის მოლოდინად იქცა. თავს ცდიდა, ცდიდა საკუთარ ციხე-სიმაგრეს. ვედრიდა ბედს, მტრები აღვსილიყვნენ სიყოჩადით, სიხარბითა და გაუგონარი სითამამით და თავს დასცემოდნენ. ნაღდ საფრთხეს სურდა შეხვედროდა პირისპირ, და ნამდვილი გამარჯვებაც სურდა, არა მოგონილი. როცა ნახეტიალევი, გამოთავებული და ათრთოლებული იძრობდა ხალათს, ასე ეგონა, მრავალი მტერი შემოეტყუებინა და მოესრა. ო, ერთი წვეთი სისხლი მაინც დაღვრილიყო, წვეთი ბლანტე, მომლაშო ცხელი სისხლისა.

აკირა უკვე ვეღარ იტანდა ამ უჩინარსა და მოუხელთებელ კაცს — თავის თავს. ნინძია მარტო თავს ხომ არ იცავს, ესხმის კიდეც და არარსებულ მტერთაგან ღტოლვილი აკირა დროდადრო მღევრად გარდაიქმნებოდა ხოლმე. ახლა თავად სურდა წამოსწეოდა შავ მოლანდებას და განეგმირა იგი. ეჩვენებოდა, მიეწია კიდეც აგერ იმ კუთხესთან, იმ კიბეზე, იმ დერეფანში. გამალებული, გაშმაგებული მიექანებოდა აკირა. იშიშვლებდა ხმაღს, სიცარიელეს კი აწყდებოდა. არავინ იყო მის წინარე. უჩინარი კვლავ უსხლტებოდა ხელთგან. ჩაქინდრავდა თავს დაღონებული, დამცირებული აკირა. უძნელესია და წარმოუდგენელიც ერთსა და იმავე დროს მგელიც იყო და ირემიც. და აკირასაც მოსძულდა თავი.

გაიბადრებოდა მთვარე თუ არა, ენით უთქმელი კაეშანი მაჯლაჯუნასავით შემოაწვებოდა გულზე. უზარმაზარი, ფორთოხლისებრი მნათობი აღარ ელოდა დაისის ხანძრის ჩაქრობას, გამოცურდებოდა მთაგორიან პორიზონტზე და დედამიწას ჰფენდა იდუმალი, მკრთალი სინათლის ნაკადს. ქუჩებს მოედებოდა სადღესასწაულოდ მორთული, უძილობითა და შიშით აძიგძიგებული ბავშვების პროცესია, გაფაშფაშებული მღვდლები რომ უძლოდნენ წინ. შუაგულში ტაატით მოგორავდა ჩალისფერი, ძროხებშებმული ეტლი. აკირას ნეკნები აქავდებოდა. მთელი ქალაქი გაედევნებოდა პროცესიას, გეზი ტბისაკენ რომ ეჭირა. იქ ბავშვებს ელოდათ ნაირფერი ფანრებით მორთულ-მოკაზმული გემები. ცარიელდებოდა ქალაქი და მთვარე იყო ყოველივეს ბატონ-პატრონი. თვალსა და ხელს შუა ქრებოდა, მიილტვოდა მაღლა, მომწვანოდ კრთოდა და ბაღს მკვეთრსა და ცივ ნათელს ჰფენდა. ჩრდილები იკვეთებოდნენ, მუქდებოდნენ და უსწრაფესად მოძრაობდნენ. დაბერავდა თუ არა ქარი, ციებიანივით აცახცახდებოდნენ ეს ჩრდილები და დანავარდობდნენ სახლში. მაშინ მთლად ხელდებოდა ისედაც გულდამწველი, მაგრამ ნეტარი შფოთით შეპყრობილი აკირა. ვინ ვინ და აკირამ ხომ მშვენივრად იცოდა თვითეული ჩრდილი, შესაძლო იყო გაცხადებოდა მტრად, ვითომდა ლანდად ქცეულ მრისხანე მტრად. ერთ ასეთ ღამეს დაძაბულობა და უკმარობის გრძნობა აუტანელი შეექმნა. უეცრივ მიხვდა, შიში არაფისი უნდა ჰქონოდა საკუთარი თავის გარდა და სააშკარაო თამაში წამოიწყო. გახსნა სიოქები და მთვარე შემოუშვა სახლის ყოველ სართულში. მთვარესთან ერთად მისი აჩრდილიც შემოცურდა და აეკრა თეთრ კედელს. აკირა შეინძრა თუ არა, აჩრდილი ზურგს უკან მოექცა, კედელს მიახტა და გაქრა. მაშინ წინ გაიწია აკირამ და თეთრ თეჯირს მიეახლა ახლა აჩრდილი, უტია განზე. და დაედევნა აკირა საკუთარ აჩრდილს და არასოდეს არ ყოფილა მისი ნაბიჯი ისე ჰაეროვანი, ფიცხელი და დრეკადი, როგორც ახლა. ასეთი სიმსუბუქით აროდეს არ უფრენია მაღლა და დაბლა

და სრულყოფილ სხეულსაც თვისას, ესრეთ დაურევებულს და მოთოკილს, ასე არასდროს დაჰპატრონებია. ის გაორება, რაც ადრე ტანჯავდა, ახლა სვეკეთილად შეირწყა: ფარი და ხმალი, ირემი და მონადირე.

მაღლა და დაბლა, მაღლა და დაბლა უჩუმრად მიმოჰქროდა იგი მომღერალ დერეფანში. ააფრინდებოდა კედელს, მიცურავდა დაბლა, ძვრებოდა ვიწრო ღრიჭოში, თავით ხტებოდა სარეგვავში. ერთხელაც ძაღვონად გადაევლო ხაფანგს, კაუჭიანი თოკი შორს მოისროლა, ისე რომ ვერ შესწვდებოდა. ეს სამარადისო ტყვეობას ნიშნავდა. ძახილი ვერაფრით ვერ აღწევდა ზევით. უაზრო იყო ამიტომაც. შინაურებმა არაფერი იცოდნენ სამალისა და აკირას გული გაებადრა, იღიმებოდა საკუთარ თავზე გამარჯვებული, მერმე იშიშვლა მოკლე ხმალი, ჩაიცა მუცელში, შიგ დაატრიალა და მოესმა, შიგნეულმა რომ მოიღო შლაპუნი ძირს იატაკზე. დაბარბაცდა და დაეცა. ვერ კი იგრძნო, იხილა მხოლოდღა, დამფრთხალიყო კედელზე ჩრდილი.

იაპონიის დედაქალაქში ახლაც დგას სახლი, ხელუხლებელი იმ უძველესი ხანიდან, როცა აღმშენებელი მისი შავ მოლანდებად მიმოქროდა ოთახებში, დერეფნებში, სამალებში და კიბეებზე. ისევ ბზინავს კიბეთა საფეხურები და მოაჯირებიც, გასაშლელი კედლების ჩარჩოებიც. ძველებურადვე მყარი და სუფთაა სიეძები. ახალთახალი გეგონებათ მუყაოს თეჯირებიც. ფეხის ერთი მიკარება და კვლავ აწრიალდებიან დერეფნები განგაშის ნიშნად. ულოდნელად აბჩენენ ხახას უფსკრულები. დროდადრო ჩნდებიან ტიხარს უკან მიმალული კიბეები და სართულებიც ჩნდება ახალი იქ, სულაც რომ არ მოეღის კაცი.

ამ მუზეუმად ქცეულ სიმაგრეს ორნი ემსახურებიან. ახალგაზრდა, ლოყებლაჟღაჟა ქალიშვილი, — მეურვე სახლისა და მოხუცი ღვთისმსახური, მშვიდი და წყნარი, განმარტოებას რომ ესწრაფვის მუდამ და ღოცვას. ორთავე ნინძია კავაშიმას სისხლისმიერი შთამომავალია. უცნაურია ერთი რამ მხოლოდ, აი, დამუნჯებულ დერეფანში მსწრაფლ გაიელვა საკმევლით შებოლილი, სანთლებით აბრჭყვიალებული ოქროს სხეულის თაყვანსაცემად მიმავალი მოხუცის აჩრდილმა და განიმქვრა მყისვე. რისი ნიშანია ეს? ღვთისმსახურის მოკრძალებისა და სასოებისა ღვთის წინაშე, სხეულის მოთრგუნვისა და განქრობისა, თუ ადამყამინდელი ნიშატია ნინძიას მოდგმისა, აკირასაგან მემკვიდრეობით გადმოყოლილი?!

პრინცი სტროგოვი

მინიატურები

გერმანიიდან თარგმნა ოთარ ხუციშვილმა

მ ს ხ ვ ე რ კ ლ ი

ს ხენიდან, სადაც თივას ვინახავთ, ჩემს სამუშაო ოთახში წყურვილის მოსაკლავად თავგები შემოიპარნენ. მათ მაშინ წავასწარი, როცა ფანჯრის რაფაზე ყვავილების ნამიან ფოთლებს მიირთმევდნენ. ოთახში თავგებისათვის ფინჯნით წყალი დავდგი. თავგები ახლა წყალს ფინჯნიდან სვამდნენ და ყვავილებს აღარ ერჩოდნენ.

მაშინ მივხვდი, რატომ სწირავდნენ ჩვენი მამა-პაპანი ავ სულებს მსხვერპლს.

კ ვ ი რ ტ ე ბ ი

ღურჯი ფერი გადაჰკრავდა ზეცას, შეყვითლებული ფოთლები ცვიოდა ძირს. სიო არ იძვროდა, მაგრამ ფოთლები მაინც ცვიოდა. ნეტავ რატომ სწყდებოდა ხეებს ფოთლები, რად მოცვიოდა ძირს?! გაშიშვლებული, აღერილი ტოტი დავწიე და დავაკვირდი: ყოველი ფოთოლი ტოტზე კვირტს ტოვებდა, მომავალი წლის ფოთლის ჩანასახს.

პატარა ფაბრიკა

ეს არის პატარა, ლურჯი ფაბრიკა. როცა ამ ორიოდ კვირის წინ გვერდით გავუარე, ჯერაც მწვანე იყო. ენერგიის წყაროდ მზის სხივებს იყენებენ ამ ფაბრიკაში. ადამიანი ბევრს ცდილობს, მისი მსგავსი რამ გამოიგონოს.

ფაბრიკას ვხსნი. შიგნიდან ბადაგივით წვენი გადმოდის.

„მეც მომე ქლიავი!“ — მეუბნება ჩემი ვაჟი მათესი.

ზიზილა

ზოგჯერ ზიზილას ძალა შემშურდება ხოლმე. ბაღში ვაშლის ხეებზე შემხმარი ფოთლები შრიალებენ. დამლამობით უკვე ჰყინავს. მინდვრებსა და გზისპირებზე ყინვამ მოსრა ყვავილები. ჩამოცვენილ ფოთლებში მზის-ფერფურცილიან პაწაწა ზიზილას ამოუყვია თავი.

მოვა თოვლი და ხანგრძლივად დაიდებს ბინას მიწაზე. ხეხილის ბაღში პონები ფლოქვებით აფუტკნიან თოვლს. დამზრალ ბალახში კი ზიზილები ჰყვავიან კვლავაც.

გაზაფხული გულს მოიცემს, ლელმა დაჰკრავს და თოვლის ნატამალს არსად დატოვებს. ჭყანტობიდან გზისპირებზე ზიზილები თვალს აახელებენ. თეთრყვავილა სახლის თბილ კედლებს ეტანება და კოკრის გამოტანას ცდილობს. ზიზილა კი რა ხანია ჰყვავის. ჰყვავის შემოდგომით, ჰყვავის ზამთარში, ჰყვავის ყინვასა და თოვლში. ზოგჯერ ზიზილას ძალა მშურს კიდევ.

ეზოზი

გუშინ კოკისპირულად წვიმდა, დღეს ჯეჯილი მწვანედ ხასხასებს. დედა შოშია ყვითელნისკარტა ბარტყებს აპურებს.

მერცხლები ჰაერში დანავარდობენ და ბუმბულს ეძებენ ბუდის ასაშენებლად. ნაკადულის პირას ბალახი აბიბინებულა, იასამანი სურნელოვან სალამს უგზავნის ჭიამაიებსა და პეპლებს.

ბაღში საცაა ყვავილები გაიშლებიან... ნეტავ თუ იციან ყვავილებმა, საიდან იღებენ სურნელებას და ფერთა სიუხვეს?

რამდენ რამეს...

ლამით ტბამ ყინულის ზეწარი გადაიფარა. დილით, გარეთ რომ გავედი, ყინულის დანახვა არ მესიამოვნა: რაღაც გაუმჭვირვალე, შემღვრეული ფერი დაჰკრავდა ყინულს. ამან ჩემი სოფლის სკოლა გამახსენა, სკოლის ფანჯრებში ჩასმული მქრქალი მინები. ეს მინებიც შემღვრეული იყო და ხელს მიშლიდა სკოლის წინ გაშლილი მინდორი დამენახა.

რამდენ რამეს ინახავს ბავშვობის მოგონებები ისეთს, შემდეგ რომ სიყვარულის ანდა სიძულვილის მიზეზად გვქცევია?

მეანკესენი

ჩემი ბიჭი მათესი და მისი ბიძა სათევზაოდ წავიდნენ. ბიძამისი ვერა-ფერიშვილი მეთევზეა, მათესი კი თევზაობის თავგადაკლული მაყურებელი გახლავთ.

ორივენი ნაკადულზე გადებულ ბოგირზე ჩამოსხდნენ. ბიძამ ანკესი

გადაისროლა. დინებამ ტივტივა ხიდქვეშ შეითრია. ბიძამ ამას ყურადღებაც არ მიაქცია, თავის საფიქრალს მიეცა, თანაც თამბაქოს აბოლებდა. მათესი ბოგირზე მუცლით გაწოლილიყო და ტივტივას დასცქეროდა.

ბიძამისი კი ისევ თამბაქოს აბოლებდა და ოცნებობდა. უცბად მათესმა ანიშნა, ანკესი მარჯვნივ გასწიეო. ბიძამ ანკესი მარჯვნივ გასწია და კვლავ თამბაქო გააბოლა. მათესმა შეჰყვირა:

— ამოსწიე, ძია, ამოსწიე! მოეკიდა თევზი!

ბიძამ ანკესი ამოსწია და ასხმარტალებული კაპარჭინა ამოაგდო. მეთევზემ და მაყურებელმა ყიჟინა დასცეს. მერე ბიძამ ნემსკავს სატყუარა დააგო და ანკესი ისევ წყალში გადაისროლა. წყალმა ტივტივა ისევ ხიდის ქვეშ შეიტაცა და მათესი ისევ მუცელზე გაწვა.

მალე მათ კიდევ ერთი კაპარჭინა დაიჭირეს, მერე კიდევ ერთი და ბოლოს იმდენი, რომ ვახშმად გვეყოფოდა. საღამოს ვახშამს რომ შემოვუსხედით, მათესის ბიძამ შენიშნა:

— რა კარგი იქნებოდა, რომ ცხოვრებაში ყველგან, სადაც დაგჭირდება, ასეთი ძმისშვილი გყავდეს!

ახო

ზამთარში ერთ ადგილას მაღალი ტყე გამოკაფეს. შუა ზაფხული რომ დადგა, მიწაში დარჩენილმა ფესვებმა ტირილი შეწყვიტეს. მზემ ფისი გაახმო და ახლა მოყვითალო ცრემლებად დაჰკიდებოდა მათ ნაწიბურებს. რა ძნელი იქნებოდა კაცთა ყოფა, ადამიანსაც რომ ასე რჩებოდეს ღოყაზე ცრემლი!

მოტიტვლებული ბორცვიდან ტბაზე ახალი ხედი გადაიშალა. რძიანა და საპონა ჰყვოდა. იქვე ახლოს მე ვიჯექი. მზე ჩაიწვერა. ზეცას ახლა ბადრი მთვარე დაეპატრონა. ჭაობებზე ცხრატყავა ფარვანებს დასდევდა. არც შაკი ცდებოდა უქმად. მთელი ღამე ყანჩები ტბის პირას დააბოტებდნენ, მთვარის შუქს ეშურებოდნენ. მღვრიე წყალი არ ადარდებდათ. ჭუჭულები სათევზაოდ გამოეყვანათ.

ბულბული შეჰკვნესოდა მთვარიან ღამეს. ტყის ტოროლა გალობდა. კოლოები ერთმანეთს შეჰბზუოდნენ: აი, იქ კაცი ზის, ტკბილი სისხლით სავსე გუდა. ზის და არაფერს აკეთებს. მოდი, ჩვენ გამოვიყენოთო.

ყორანთა გალობა

თბილი შუადღე იდგა. თოვლი თანდათან დნებოდა. გაზაფხულს ძალა მოეცა. ტყეში მამალი ყორანი გალობდა. დიდი არაფერი სასიამოვნო იყო სასმენად მისი გალობა. ეს ჩხავილი არ იყო, უფრო მოთქმასა და ბედის სამდურავს ჰგავდა. მინდორში მურყანზე შემომჯდარ დედალ ყორანს მამლის გოდება შემოესმა, ფრთები ნისკარტით გაიწმინდა და მისკენ გაფრინდა. კიდევ ამოთქვა მამალმა ყორანმა თავისი სადარდებელი. მისი ხმა ახლა საპონწაუსმელი ურმის ჭრიალივით გაისმა. მიფრინდა დედალი ყორანი, გვერდით მიუჯდა.

სიყვარულის ხმას ათასი კილოკავი აქვს.

ს ა თ ვ ა ლ ე

დიდედაჩემს თვალებმა უღალატა. ველარ ხედავდა საკვირაო კაბაზე დაყრილ წინწკლებს, ველარც ნემსის ყუნწს აგნებდა ძაფით. ძაფს ჩვენ ავუგებდით ხოლმე ბავშვები. „ნეტავ სათვალე ხომ არ მეხმარა?“ — იკითხა ერთხელ დიდედაჩემმა.

— ლაქლაქს რა სათვალე უნდა?! — მიუგო პაპამ.

ერთ დღეს დიდედამ კოლრაბის წვნიანი პილპილის ნაცვლად იმ თოფის წამლით შეკმაწა, პაპას სააღდგომოდ სამზარეულოს კარადაში რომ ჰქონდა გადამალული. პაპა იფურთხებოდა და თან კოლრაბის ნაჭრებსაც ჰყრიდა.

— ნამდვილად მომწამლავს ეს დედაკაცი! — წაიბუზლუნა ბოლოს და წვნიანით სავსე ქვაბი ფანჯრიდან ისროლა.

დიდედასათვის სათვალე აუცილებელი შეიქნა. პაპამ თავისი გადაგდებული სათვალე მისცა, მაგრამ დიდედას არ მოერგო.

— თავბრუ მეხვევა, ამას რომ ვიკეთებ, — ამბობდა დიდედა.

— მაშა, მაშა! — ეუბნებოდა პაპა. — სათვალით თავბრუც დიდი ჩანს.

დიდედა განაწყენდა. საფოსტო ეტლით ქალაქს გაემგზავრა და იქ ერთ კვირას დარჩა. პაპამ, სასამართლოს ენით რომ უყვარდა წერა, ასეთი წერილი გაუგზავნა: „ამით გაცნობებ, რომ დაუყოვნებლივ თუ არ დაბრუნდები, სარჩელს აღვძრავ. მათეას კულკა კოსეტი“. კონვერტზე კი წააწერა: „უკანასკნელი გაფრთხილება“.

დიდედა ჩამოვიდა და თან სათვალე ჩამოიტანა. მისი პაწაწინა ცხვირის აქეთ-იქით ორი დიდი, მრგვალი შუშა იჯდა მონიკელებულ ჩარჩოში. სათვალეიანი დიდედა ბუკნაჭოს ჰგავდა. სოფელი შემოიარა, ტოლ-მეგობრები მოინახულა და სათვალით სათითაოდ შეათვალიერა.

— ბერტა, ღმერთო, როგორ დაბერებულხარ, რაც არ მინახავხარ!

მეგობარმა დიდედას ახედ-დახედა.

— ღმერთო, შენ მიშველე, ეგ რამხელა სათვალე დაგიკოსებია მოცუტქნულ ცხვირზე!

დიდედა უკმაყოფილო მობრუნდა შინ.

— მე ჯერაც ყოჩაღად ვგრძნობ თავს და გულიც მერჩის, ესენი კი როგორ მობერებულან, სახეც როგორ დანაოჭებიან. რა ღვთის წყრომაა!

მერე დიდედამ თავი სარკეში შეათვალიერა და ხმა აღარ ამოუღია. შემდეგ გვერდიდანაც შეამოწმა საკუთარი თავი და სულ გაჩუმდა.

— ამინ! — წარმოთქვა პაპამ.

ახლა კი მოიძრო დიდედამ სათვალე და მხოლოდ წინდების კემსვისას და კერძის შეკმაზვისას თუ იკეთებდა ხოლმე.

ტყის ჩიტი სთვალა

მე ვწერდი, ბაღში კი მაისის საგალობელი იღვრებოდა. კონცერტი შაშვის ჭახჭახით დაიწყო, შემდეგ შოშიები აჰყვნენ. მერე კი მთავარ კი-

ლოს გუგულმა და ოფოფმაც აუწყვეს ხმა. შუადღემდე პარტიტურაში ფუტკრების საამო ბანიც ჩაერთო.

შუადღე იყო, ჩემი ფაშატი შევკაზმე და ცირცელის ბურჩებს გავუყევი. მალე შევამჩნიე, ჩემი ლეგა ჭაკი ცირცელის ლორთქო, მოვერცხლისფრო ფოთლების ფერი იყო. ცხენი მზის სხივებით აელვარებულ ტბის პირად შევაყენე და იქაურობას თვალი მოვაკლე. თვალსაწიერზე ერთი მეთევზეც არსად ჩანდა.

ცხენი ახლა აყვავებული ასკილებითა და მჟაველათი ავსებულ ველზე გავიყვანე და შევამჩნიე, როგორ ამოწვერილიყო მიწიდან გვიმრის ფოთლები. ზღვის არწივის ორი მართვე ტბას დასტრიალებდა და სამსხვერპლოს ეძებდა. მე რომ დამინახეს, თითქოს შეთანხმდნენო, ტბის ტყიანი ნაპირი-საკენ გაფრინდნენ. შორიდან „ბიჭო-გოგიას“ ძახილი მომესმა. ტყის შოშიების გუნდები ჩემი მოახლოებისთანავე ცაში აიჭრებოდნენ ხოლმე. საამო სურნელს აფრქვევდა არყის ხის ლორთქო ფოთოლი. გოლიათი წიფლების ქვეშ მიწა ჯერაც არ დაბურულიყო, როგორც ზაფხულში იცის ხოლმე.

მე ჩიტისთვალას დავუწყე ძებნა, მისი სურნელება კარგად მახსოვდა. ამ მცენარის წვენი საგან დაყენებული ნაყენიც დამილევია, მხოლოდ სადღესასწაულო სუფრაზე, თვითონ ჩიტისთვალა კი ჯერ არ მენახა ტყეში. მრავალჯერ მიძებნია იგი ჩემს სამშობლოშიაც, ბავარიის, ტიროლისა და ტიურიנגიის ტყეებშიც, მაგრამ ვერსად ვიპოვნე და ახლა აქ, მეკლენბურგის ტყეში ვეძებდი მის ბურჩებს.

ფაშატი ნელა მიმყავდა და უნაგირიდან გადმოხრილი ვეძებდი: თვალში მხვდებოდა მოცვის ლურჯი, ნაზი დუყები, წიფლის წიწიბო, ხასხასა ბალახი და კვლავ მჟაველა, ასკილი... მაგრამ ტყის ჩიტისთვალა არსად ჩანდა, ვერა და ვერ წავაწყდი.

შესაძლოა ვერც გაისად მივაგნო ჩიტისთვალას, მაგრამ განა ამის გამო მოწყენა მმართვებს? ზოგ რამეს, ჭაბუკობაში რომ საოცნებოდ მქონდა, საერთოდ ალბათ ვერც ვნახავ; ვერ ვნახავ გაუვალ ტაიგას და მის მკვიდრ ვეფხვებს, ვერც ისლანდიის გლეტჩერებსა და არაბეთის უდაბნოს, ვერც კუნძულ გალაპაგოსის კაცუშიშარ ტყიურთ და შორეულ ვარსკვლავებს. და, რაც უფრო ხანი მემატება, მით ნაკლებ მაწუხებს ეს ამბავი, რადგან იმის შეცნობასაც კი მთელი სიღრმით ვერ ვახერხებ, რასაც დღენიადაგ ვხვდები, საკმაოდ დროს ვერ ვპოულობ, ყველაფერი ჩემებურად განვიცადო და მთელი გულით გავიხარო.

კოლო ფოთოლზე

წვიმამ ერთბაშად წამოუშინა და კოლომ თავი არყის ხის ფოთოლს შეაფარა.

მთელი ღამე წვიმდა, კოლო კი არხეინად აჰკვროდა ფოთოლს. წვიმას არც დღისით გადაუღია და მეორე დილამდე გასტანა. კოლოს ბედად ქარიც არ ამოვარდნილა, თორემ ეს თავშესაფარი ვერ უშველიდა; ფოთოლი შეტრიალდებოდა, კოლო წვიმაში მოჰყვებოდა და სიცოცხლეს გამოესალმებოდა.

დიახ, ეს იყო კოლოს ბედნიერება და იგი არ იყო იმაზე ნაკლები, ვიდრე ჩვენი ბედნიერებაა ხოლმე.

მ ო თ ხ რ ო ბ ა

ტაჯიკურიდან თარგმნა ზეზვა მელულაშვილმა

პატარა გავჰარი მეზობლის ეზოში ტოლებთან თამაშობდა. დედამ რომ დაუძახა, გოგონამ სასწრაფოდ მიირბინა მასთან.

— გავჰარ, შენი დეიდა სალომათი მოვიდა, პაპაშენის ქალიშვილი, — უთხრა დედამ.

— ჰა? ვინაო?.. — ენა დაება გავჰარს.

— დეიდა სალომათი, მეზობელი ბერიკაცის ქალიშვილი!

გავჰარიანთ ეზოს კუთხეში, პატარა ოთახში ერთი პენსიონერი ბერიკაცი ცხოვრობდა, იმ დღეებში რომ გარდაცვლილიყო. მარტოხელა მოხუცს გავჰარი ძალიან უყვარდა და შვილს ეძახდა, გავჰარსაც თავისი პაპა ეგონა.

— გავჰარ, შვილო, უნდა წაჰყვე დეიდას და პაპას საფლავი უჩვენო, — უთხრა დედამ, — თვითონ არ იცის. აბა, გაისწორე კაბა, მოდი და გაეცანი! დედამ ოთახის კარი გამოაღო და დივანზე ჩამომჯდარ თეთრგვრემანსა და შავთვალწარბა ქალს მიმართა:

— აი, სალომათხან, ეს გიჩვენებთ გზას!

— მოდი, პატარავ, მოდი! — გაუღიმა ქალმა გოგონას და ოქროს კბილები გამოუჩინდა. იგი წამოდგა და გავჰარს შუბლზე აკოცა. — ბარემ წავიდეთ! მერე საწოლზე დადებული დიდი ყვითელი ჩანთა აიღო და ორივენი ქუჩაში გამოვიდნენ, წინ სალომათი მიდიოდა, უკან — გავჰარი.

გოგონა ახალგაცნობილს ნახევარი ნაბიჯით ჩამორჩებოდა და მალულად ათვალიერებდა მის მაღალსა და მოხდენილ ტანს. ქალს ცისფერი კრებდენინის კაბა ეცვა, წითელზოლებიანი, ყელს მსხვილი მარჯნის მძივი უმშვენებდა, ყურებზე კი მძიმე ოქროს საყურეები ეკეთა. ფეხსაცმელიც კაბის შესაფერისად ზოლიანი შეერჩია და მხრებზე წამოსხმული შრაშუნა თუ ჭრაჭუნა სამტვერე ლაბადაც კუბოკრული იყო.

„რა მოდაზე ჩაცმული ქალია, — გაიფიქრა აღტაცებულმა გავჰარმა, — მერე რა ლამაზია!..“

მისი სილამაზით საკმაოდ რომ დატკბა, გავჰარმა, ისე რომ ნაბიჯი არ შეუნელებია, აწეწილი დაღალები შეისწორა.

— წყალს თუ დაღევ? — შეეკითხა სალომათი და გაზიანი წყლის კიოსკთან შეჩერდა.

— დავღევ, ოღონდ, თუ შეიძლება, უსიროფოდ იყოს!

დღეიდა სალომათმა ფული გადაიხადა და მალე ისევ გზას გაუყვნენ.

— ისა.. რა გქვია? — ხელი ხელში ჩაავლო გოგონას თანამგზავრმა, — სულ გადამავიწყდა შენი სახელი!

— გავჰარი!

— ჰო, გამახსენდა... რომელ კლასში ხარ, გავჰარჯან?

— მესამეში გადავედი.

— ხუთოსანი ხარ?

— არა, ორი ოთხიანიცა მაქვს.

ამ ლაპარაკში ავტობუსის გაჩერებამდე მივიდნენ. ავტობუსმა ისინი ქალაქის განაპირას მიიყვანა.

— ერთი წუთით დამიცადე, ვნახო რა არის აქა! — უთხრა დღეიდა სალომათმა გავჰარს, როცა ავტობუსიდან ჩამოვიდნენ, და იქვე წამოჩარდახულ პატარა სავაჭრო ფარდულს მიაშურა. გავჰარიც უკან მიჰყვა.

სალომათმა ფარდულში დიდხანს ათვალიერა რაღაცრუღაცები და მერე ერთი გულსაბნევი გადმოაღებინა, წყლის ხოჭოს რომ წააგავდა ძალიან.

გოგონას მისი ნასყიდი არც ისე მოეწონა. „აი, ის ცისფერი გულსაბნევი, ფოთლიანი და ყვავილებიანი ტოტი გაცილებით სჯობდა ამას“, — გაიფიქრა მან, ხმამაღლა კი, რაღა თქმა უნდა, არაფერი უთქვამს.

მერე ისევ გაუდგნენ გზას.

სასაფლაო ქალაქიდან ორ კილომეტრზე იყო. გზაზე მტვრის ბული იდგა. მზე უწყალოდ აჭერდა.

სალომათმა საკინძე შეიხსნა. მერე ლაბადაც გაიხადა და ხელზე გადაიკიდა. ყვითელი ჩანთა წამდაუწუმ გადაჰქონდა ხელიდან ხელში. გავჰარი მიხვდა, დეიდას წაღება უჭირსო, და ჩანთისკენ ხელი გაიწოდა.

— დეიდა სალომათ, ალბათ ხელები დაგეღალათ, მომეცით, მე ვატარებ!

— არა, — გაიღიმა ქალმა, — შენ ვერ ატარებ.

— თქვენ მომეცით და ნახავთ, თუ ვერ ვატარებ, — მომღიმარ თვალებში შეხედა სალომათს გავჰარმა და ჩანთის ერთ ყურს ხელი ჩაავლო.

— არა, არა! — ისევ იუარა ქალმა, მაგრამ წამის შემდეგ დაეთანხმა: — კარგი, აბა ვნახოთ, თუ მართლა ღონიერი ხარ!

გავჰარმა ჩანთა გამოართვა, მსუბუქი ეჩვენა.

— მძიმე არ არის, აბა როდის არის მძიმე! — გაიცინა მან.

სალომათი ცოტა ხანს ჩუმად მიდიოდა, ეგ იყო, გავჰარს სწრაფად შეავლო თვალი რამდენჯერმე. გოგონას მოეჩვენა, რომ დეიდას მისთვის რაღაც უნდოდა ეკითხა, მაგრამ ვერ გადაეწყვიტა, ეკითხა თუ არა. გავჰარი, როგორც კი წააწყდებოდა მის გამომცდელ მზერას, მაშინვე განცვიფრებული ფიქრობდა, მშვენიერი პირისახის გამომეტყველება დეიდა სალომათს წამისწამ რად ეცვლებოდა. ხან თვალები უვიწროვდებოდა და კილოებთან ნაოჭები უჩნდებოდა, ხან პირს მოკუმავდა და ლამაზი ცხვირის ნესტოები უთრთოდა.

ჩანთა კი, მსუბუქი რომ მოეჩვენა წელან, გავჰარმა ძლივს გადაანაცვლა მეორე ხელში.

— აი, ხომ გეუბნებოდი, ვერ ატარებ-მეთქი?! — უთხრა სალომათმა და ბავშვის სუსტი ხელები მძიმე ტვირთისაგან გაათავისუფლა.

მანქანის ხმა მოისმა. არ გაუვლია წამსაც და აღმართზე სატვირთო ავტომობილი ამოღრიტინდა. ორივენი გვერდზე, ხაკადულის პირას მიდგნენ, გზას რომ დაუყვებოდა. მანქანამ ჩაიქროლა და მტვრის კორიანტელი დააყენა.

— აგრემც დაქცეულა ეს თქვენი ქალაქი! — ცხვირსახოცით შუბლი მოიწმინდა სალომათმა, — რა იქნება გზაზე ასფალტი დააგონ!

— აქ უკვე აგებენ ასფალტს, დეიდა სალომათ! განა ვერ დაინახეთ — იმ მაღაზიის გვერდით, თქვენ რომ გულსაბნევი იყიდეთ, ასფალტის მანქანა იდგა?!

— კარგია, — განურჩევლად მიუგო სალომათმა.

ისევ გაჩუმდნენ. გავჰარმა კიდევ რამდენიმეჯერ შეამჩნია დეიდას უცნაური და გაუგებარი მზერა.

— გავჰარჯან, — ამოღერდა ბოლოს სალომათმა, — შენ კარგად იცნობდი მამაჩემს?

— ჩემს პაპას?

— ჰო, შენს პაპას!

— ძალიან კარგად. ის სულ „ჩემო გოგონის“ მეძახდა. მერე რამდენი ზღაპარი იცოდა!.. ხოჭოზე, ქოსატყუილაზე... კოჭლამაზა თიკანზეც იცოდა... მერე პაპა ავად გახდა და ვიღაცას დეპეშა გაუგზავნა. მამაჩემს უთხრა, ნამდვილად დეპეშა არ მიუღიაო... რამდენიმე დღის შემდეგ უკვე ლოგინად ჩავარდა და წამოდგომა აღარ შეეძლო. ერთხელ პაპამ წყალი მთხოვა. რომ მიგუტანე, გულში ჩამიკრა და იტირა. მერე, ორი დღის შემდეგ, სკოლიდან რომ მოვედი, ბიჭებმა მითხრეს, შენი პაპა მოკვდაო. შეგვარდი მის ოთახში და ძახილი დავიწყე: პაპა, პაპა-მეთქი, მაგრამ ის უკვე თვალებს აღარ ახელდა.

აუტანლად დაცხა და ალბათ ამიტომ სალომათს პირისახე სულ აუწითლდა.

— მე არ მახსენებდა? — იკითხა მან.

— როგორ არა! სანამ ატირდებოდა, იმ დღემდე სულ კარს გაჰყურებდა: სალომათ, სალომათო, გეძახოდათ. იმ დღის შემდეგ კი, როცა ატირდა, მეტი აღარაფერი უთქვამს. მერე ქარხნიდან ბევრი ხალხი მოვიდა, პაპა მანქანაზე დადეს და სასაფლაოზე წაიღეს. მანქანაში მეც ჩავჯექი და სასაფლაოზე გავყევი. როცა მივედით, ერთმა ათმა კაცმა მაინც ილაპარაკა პაპაზე: „კარგი მუშა იყო“, „გულსუფთა იყო“, „სტახანოველი იყო...“

გავჰარმა დაამთავრა, მაგრამ დეიდა სალომათი აღარაფერს ეკითხებოდა. კარგა მანძილი გაიარეს ასე.

— გავჰარჯან!.. — უნდოდ წამოიწყო უცებ ქალმა. ხმა, აქამდე რომ კაცისას მიუგავდა, მოულოდნელად გაუნაზდა და ალერსიანი გაუხდა. — ერთი რამე უნდა შეგეკითხო, ოღონდ არავის უთხრა, კარგი? — და გოგონას უცნაური ღიმილით ჩაჰხედა.

— შემეკითხეთ, — ცოტათი შეცბუნდა გავჰარი.

— არავის ეტყვი?

— რაკი ასე მთხოვთ, არ გეტყვი.

ხუთი-ექვსი ნაბიჯი კიდევ გაიარეს და სალომათმა გაბედა:

— მე ყოველთვის შენს პაპას ფულს ვუგზავნიდი ხოლმე...

— კი, — მიუგო გოგონამ, — პაპას ხშირად ფოსტაში დავყვებოდი, პასპორტს აჩვენებდა ხოლმე, პატარა ფურცელს მოუხვედნენ და ფულს იღებდა, ას მანეთს. იმ ფულს „უწყება“ ერქვა. ამის გარდა, კიდევ ერთი წიგნაკი ჰქონდა და იმით ბევრ ფულს იღებდა, იმას კიდევ „პენსია“ ერქვა.

— კარგი. არ იცი, რას უშვრებოდა იმ ფულს პაპა?

— იღებდა... — მთლად დაიბნა გავჰარი. აღარ იცოდა, რა ეპასუხა.

— ეგ ვიცი, იღებდა, მაგრამ მერე თუ ყიდულობდა რამეს?

— ყიდულობდაო?

— ჰო, რას ყიდულობდა?

— არ ვიცი... — გაბრაზდა გავჰარი, აქაოდა, რატომ არ უნდა ვიცოდეთ.

— ვინმეს ხომ არ აძლევდა?

— არ ვიცი!

— დედაშენს ხომ არ აძლევდა?

გავჰარს ამ კითხვებისა აქამდე არაფერი გაეგებოდა, მაგრამ ახლა თითქმის რაღაცას ჩასწვდა და უნებურად შეჩერდა.

— არ აძლევდა? — კიდევ ჩაეძია სალომათი.

— არა, დედაჩემი თავისას იღებს, — უკვე აღშფოთდა გავჰარი, — რაში სჭირდებოდა პაპას ფულები!

ქალი რამდენიმე წამს ნაძალადევი ღიმილით ცივად უმზერდა გავჰარს, მერე ავად წაისისინა:

— უსინდისო ძუნწი! — სხვა აღარაფერი უთქვამს, მსწრაფლ შებრუნდა და ისევ გზას გაუყვა.

... მან მხოლოდ კარგა ხნის შემდეგ იგრძნო, რომ მარტო მიდიოდა. მოიხედა და თვალით გოგონას დაუწყო ძებნა. გავჰარს ფეხსაცმელი დაეხადა, ხელში დაეჭირა და ნაკადულის მეორე მხარეს გადადიოდა.

— ეი! — გონს მოეგო სალომათი, — სად მიდიხარ!

გავჰარს მისთვის არავითარი ყურადღება არ მიუქცევია, უკვე ნაკადულის გაღმა გასულიყო.

— ეი, კუდიანო! შენ გეკითხები: სად მიხვალ? საფლავი მაინც მიჩვენე!

— თქვენ თვითონა ხართ კუდიანი! — ფეხსაცმელს იცვამდა გავჰარი. — თვითონა ხართ უსინდისო ძუნწი!.. თქვენ ჩემი პაპას ქალიშვილი არა ხართ, არა!

გაშტერებულ ქალს ენა გამოუყო, ზურგი მიუბრუნა და მაღალ პურის ყანაში გაუჩინარდა.

ნატვრის ჭა

მ ო თ ხ რ ო ბ ა

ინგლისურიდან თარგმნა ზაზა ბაჩქილაძემ

ბეზი ღამით დაბრუნდა შინ. თვალგახელილი იწვა და იმ ბიჭის ნალაპარაკებს იხსენებდა. თვალწინ ჭა უტრიალებდა, ხუთ, ათ, ოცდახუთცენტიანებითა და ნახევარდოლარიანებით რომ ივსებოდა და ივსებოდა. იმ ბიჭმა თქვა, უკვე რამდენი წელია მოდიან კაცები და ქალები, ყრიან ჭაში ფულს, მერე რაღაცას ჩაიფიქრებენ და ტყეში მიდიანო.

ბეზის სხვა აღარაფერი აინტერესებდა.

— წამომყვები? — დაეკითხა ბეზი კოზიკს. — შენ ისე წამოდი, მარტო მიყურე. ჭაში მე ჩავალ. წამოხვალ?

— რომ დაგვიჭირონ?

— მერე რა! ერთ-ორ პანჩურს ამოგვარტყამენ და გაგვიშვებენ. პატარები ვართ! — დაამშვიდა კოზიკი.

— ეზოში როგორ შევალთ?

— გზას მე ვიპოვი. წამოხვალ?

კოზიკი დაფიქრდა. ქერა წამწამები. ჩრჩილის ფრთებივით აახამხამა.

— რამდენს მომცემ?

— მესამედს, — უპასუხა ბეზიმ.

— არა, ნახევარი მომეცი.

— შენ ხომ მხოლოდ თვალი უნდა გეჭიროს, რომ არავინ მოგვასწროს. ჭაში მე უნდა ჩავიდე.

კოზიკი განზე იყურებოდა.

— როგორ ფიქრობ, რამდენი იქნება?

— ასი დოლარი.

— აუჰ, — კოზიკმა თვალები დააჭყიტა, — ასი დოლარი! — გაიმეორა ბიჭმა. — ხომ არ გაგიჟდი! ვინ დატოვებდა ამდენ ფულს ძველ ჭაში? რას ამბობ, ვიღაცა ამოიღებდა უკვე!

— რა იცი! — შეეპასუხა ბეზი. — შენ იმ ხალხს არ იცნობ, მდიდრები არიან.

ჭიბეები მოიფხიკეს და ტრამვაიში ჩასხდნენ. ორი ტრამვაი გამოიცვალეს.

კარგა მანძილით გასცდნენ ქალაქს. პატარ-პატარა სოფლები გაიარეს, სანამ მწვანე გორას მიაღებოდნენ. გორაზე მარგალიტით თეთრი, დიდი სახლი იდგა. სახლს სანახევროდ თელები ფარავდნენ. ნაშუადღევ იყო და ბავშვებს მოშვიდათ, მაგრამ საჭმლის ფული აღარ დარჩენოდათ. ბალახი მოწიწკნეს და დაღებეს. ჭაში თუ ვერაფერს იპოვნიდნენ, უკან დასაბრუნებელი ფულიც არ ექნებოდათ. ამაზე არც კი უფიქრიათ.

— მოვიცადოთ, კარგად დაბნელდეს, — თქვა ბეზიმ.

— ხალხი მოგროვდება, — იუარა კოზიკმა.

— ჰოდა, მაგიტომაც წამოგიყვანე; თუ რაიმე საეჭვოს შეამჩნევ, ნიშანს მომცემ. დღისით კი დაგვინახავენ.

— ძაღლები ხომ არა ჰყავთ?

— ძაღლები?

— ჰო, ძაღლები!

მაგრამ ბეზიმ არაფერი უპასუხა.

ბავშვები ქვაზე ისხდნენ გზის გასაყართან. სწორედ აქ უხვევდა ბილიკი იმ სახლისაკენ. სულგანაბულები ისხდნენ და გაფაციცებულნი აყოლებდნენ თვალს უჩვეულოდ გამოწყობილ ქალებსა და კაცებს, ფერადი სპორტული მანქანებით რომ ჩაუქროლებდნენ ხოლმე. მანქანებიდან გამოშვერილი იყო ჩოგბურთის ჩოგნები, გოლფისა და პოლოს ჰოკი-ჯოხები. ბეზისა და კოზიკს არასოდეს ჰქონიათ ასეთი ნივთები. ქალების თმა თმას არ ჰგავდა. მამაკაცებსაც კი უცნაური ვარცხნილობა ჰქონდათ. სხვადასხვანაირი მზის სათვალევები ეკეთათ რქისა თუ მარჯნისაგან ნაკეთები. ლაპარაკითაც განსხვავებულად ლაპარაკობდნენ. ბიჭების ყურამდე ნაწყვეტ-ნაწყვეტი სიტყვები აღწევდა. ყოველ ჩავლილ მანქანას ისე შეჰყურებდნენ, თითქოს ჯუნგლების ეგზოტიკური ფრინველი დაინახესო.

— იცი, თქვა ბეზიმ, — გაზეთშიც ეწერა, „ნატვრის ჭაში“ ფულსა ჰყრიანო.

— ჰო, მაგრამ სად არის ეგ ჭა?

— იქით უნდა იყოს, — თქვა ბეზიმ რაღაცნაირი იდუმალი ხმით და ბეჭობზე მდგარი სახლი დაანახა. — იმ სახლს ქვემოთ, ხეებში.

ბიჭებს დილას აქეთ ლუკმა არ ჩაედოთ პირში, მაგრამ ისე იყვნენ აღზნებულები, შიმშილს ვერ გრძნობდნენ. გზის პირას იწვნენ და ბალახს ლეჭავდნენ. მწვანე კუნელს კრეფდნენ, თან ჭამდნენ და თან ჩიტებს ესროდნენ. მანქანები კი მოდიოდნენ და მოდიოდნენ. როგორც კი გამოჩნდებოდა მანქანა, ორივენი გაიტრუნებოდნენ და უცნაურ მგზავრებს თვალს არ აშორებდნენ.

— რომ დაგვიჭირონ? — ვერ ისვენებდა კოზიკი.

ჯერ კარგად არც კი მოსაღამოვებულები, რომ ლოდინით მოქანცულმა ბეზიმ თქვა: — წავედით!

— დაგვინახავენ!

— ვერა, — უპასუხა ბეზიმ. — გესმის მუსიკა?

ყური მიუგდეს. ბეჭობზე მდგარი სახლიდან მუსიკის ჰანგები იღვრებოდა. ბიჭებს გარკვევით ესმოდათ მუსიკა. სინათლით გაჩახჩახებული სახლი ტყეებითა და მინდვრებით გარშემორტყმულ პატარა, განცალკევებულ სამყაროს წააგავდა.

— მუსიკას უსმენენ, ჩვენთვის ვის სცალია?!

ეზოს გზისგან მავთულის ღობე ჰყოფდა. მავთულს წვეტიანი ეკლები ჰქონდა. ხელი რომ შეახეს, ელდანაცემებივით უკან გადაცვივდნენ.

— ვაიმე, — დაიძახა კოზიკმა და მავთულხლართს დამფრთხალი მიაჩერდა. თვალებს მძიმედ ახამხამებდა.

ელექტრონით დამუხტული ღობის მიღმა კვლავ მუსიკა ისმოდა. ბეზის ხელები აეწვა, კეფაზე სიცივე იგრძნო, წუთით მოეჩვენა, უცნობ ქვეყანაში მოვხვდიო.

იქ, სადაც რუ გადიოდა ღობეში, კარგა დიდი ადგილი იყო დატოვებული. დიდხანს იყოყმანეს, გავძვრეთ თუ არაო. მთლად დასველდნენ, მაგრამ უკვე ღობის შიგნით იყვნენ. შიშის ჟრუანტელმა დაუარა ორივეს ტანში. მუსიკაც უფრო მკაფიოდ ისმოდა. ბეზის გულს ისეთი ბაგა-ბუგი გაჰქონდა, რომ დაძვრთხალმა ბიჭმა მკერდზე ხელი მიიღო.

რუს აუყვნენ, ხშირი ბუჩქნარისკენ რომ უხვევდა. ბეზის მოცხარის სუნი სცემდა. რუ საცალფეხო ბილიკს გასდევდა, მაგრამ ბიჭები ბილიკზე გასვლას ვერ ბედავდნენ: ბუჩქებში მიძვრებოდნენ. ვაზის ტალავერს რომ მიაღწიეს, ისე უცბად მიადგნენ ჭას, დაიბნენ კიდევ. შორიახლო ქვის სკამები იდგა, ჭაც ქვებით იყო ამოშენებული. ჭოჭონაქი ხისა ჰქონდა — ძველი, ხავს-მოდებული. ღერძზე თოკი იყო დახვეული, თოკს ბოლოზე კასრი ეკიდა. ხისავე დახავსებული სარქველი, მოჩუქურთმებული სახელური რომ ჰქონდა, იქვე მიეყუდებინათ.

კოზიკს თვალები აუციმციმდა. — ნეტავ ღრმა იქნება?

ბეზიმ ჭა შეათვალიერა, მიუახლოვდა და შიგ ჩაიხედა. მერე კენჭი ჩააგდო და გაინაბა. ტყაპანი მოისმა. — წყალი დაბლაა, მაგრამ არც ისე ღრმა უნდა იყოს.

ბეზი გაჩუმდა. აღარც კოზიკი იღებდა ხმას. ბუჩქებში ციციანათელებმა გამოანათეს. განათებული ფანჯრები კვლავ კარგად ჩანდა. მუსიკა მიხედა, შემდეგ ისევ იმძლავრა და მოულოდნელად მომსკდარი ჰანგი ბიჭებს უსიამოვნოდ ჩაესმათ ყურში.

— რაც იქნება, იქნება, — თქვა ბეზიმ პირქუშად, — ჩავალ, ოღონდ შენ ჭოჭონაქი ატრიალე ნელ-ნელა.

— კარგი.

— თვალი არ მომაცილო.

— კარგი.

— როდესაც ჩავალ, სოლი ჩაუდგი, რომ ჭოჭონაქმა არ იტრიალოს. აი ასე.

ბეზიმ ფეხსაცმელები და წინდები გაიხადა და შარვლის ტოტები მუხლებს ზემოთ აიკაპიწა. მთვარის შუქზე ფეხები თეთრად მოუჩანდა. კასრში ჩაძვრა. თეთრი სახე წამით შეეოვნდა ჭის თავზე და ბეზიმ იმედიანად თქვა: — გავმდიდრდებით, კოზიკ, აი, ნახავ!

— ჰო, ფული შინ დავითვალოთ, — თქვა კოზიკმა.

— კარგი, — უპასუხა ბეზიმ. კოზიკმა ფრთხილად მიუშვა თოკი. გაფითრებული დაჰყურებდა მეგობარს, ჭაში რომ უჩინარდებოდა.

ღერძი ღრჭიალებდა. კასრი ჭის კედლებს ეხეთქებოდა. ირგვლივ სიბნელემ დაისადგურა. ბეზი ველარაფერს ხედავდა და, როცა ჭის თავზე ეულად

მოკიაფე გარსკვლავი შეამჩნია, გული შეუტოკდა. კოზიკი აღარ ჩანდა.

— უცებ რომ გაწყდეს თოკი! — გაიფიქრა მან; თოკი ხელით მოსინჯა, საიმედო ეჩვენა. უეცრად კასრი შეჩერდა, ბეზი შუა ჭაში გამოეკიდა. მაღლა აიხედა. დაინახა, რომ გვიმზე ლანდები გადმოეყუდნენ. მერე ხმებიც მოესმა და ვილაცამ ხურდა ფული ჩამოყარა ჭაში. ამას სიცილი მოჰყვა.

— ასეც ვიცოდი, — ჩაიჩურჩულა თავისთვის ბეზიმ.

კასრი ქანაობდა და ჭის კედელს რომ არ მიხლოდა, ბეზი ხელს ჰკრავდა კედელს. კედელი მოლიპული იყო და ცივი. ჭაში ხავსის, ბაყაყებისა და სალამანდრას სუნი ტრიალებდა. კოზიკმა თოკი კვლავ მიუშვა. გამხმარი ხე ტრიალებდა, როგორც გაუბოხავი ბორბალი. უცბად კასრმა წყალზე გაიდგაფუნა და ბიჭმა დაიყვირა: — ჩავედი! — კოზიკი გადაიხარა და ჭაში ჩასძახა: — ჩახვედი?

— ჩავედი. — გაისმა პასუხი.

ბეზიმ ცალი ფეხი წყალში გადაჰყო და ფსკერი მოსინჯა. წყალი ისე ცივი იყო, ბიჭს სუნთქვა შეეკრა. ფეხი უფრო ღრმად ჩაჰყო, მაგრამ ფსკერს მაინც ვერ მიაწვდინა.

— ვაიმე, — ჩაილაპარაკა თავისთვის, შარვალი გაიხადა, კასრის კიდეს მოეჭიდა და წყალში გადავიდა.

ვერც ახლა მიაწვდინა ფეხი. თვალები დახუჭა, კასრს ხელი გაუშვა და ჩაყვინთა. ქვიან ფსკერზე მუხლებით დაეშვა, ხელი მოაფათურა და ხურდა ფულის აკრეფას შეუდგა. ამოყვინთა. ფილტვები დახეთქვაზე ჰქონდა, კბილები უკაწკაწებდა. ფული კასრში ჩაყარა, ხელმეორედ ჩაყვინთა. გახელებით მუშაობდა, სუნთქვას იკავებდა, სანამ თავში სისხლი არ მოაწვა. მერე ამოცურდა და ხურდა ფული ისევ კასრში ჩაუძახა. კვლავ ჩაყვინთა.

წყლიდან რომ ამოდიოდა, ყინულის ლოლუას ჰგავდა. მთლად გაიყინა, კრიჭა შეეკრა. სიბნელეში განურჩევლად ხვეტავდა ფულს. ყურები დაუგუბდა და არ გაუგონია, რა ჩამოსძახა კოზიკმა. რაღაცა კი მოესმა, მაგრამ კვლავ ჩაყვინთა და გამწარებით მოუსვა ხელები ფსკერს. როცა ორივე მუჭი გაივსო, ზედაპირზე ამოყვინთა.

თვალდახუჭული მიცურდა კასრთან, რომ ფული ჩაეყარა. მომუჭული ხელი მოაფათურა და რაკი კასრს ვერა და ვერ მიაგნო, თვალი გაახილა, აიხედა და დაინახა, რომ კასრი მაღლა მიიწევდა, ჭის თავზე კი ვილაც ქალის თეთრი სახე ჩანდა. ბიჭი გაოგნებული შეჰყურებდა კასრს. თავი გაეყინა, ფეხები თავისთავად მოძრაობდნენ მაინც. მერე ლაპარაკი შემოესმა.

— შეხედე, — შესძახა ვაჟმა, — ფული!

— ოჰ! — შეეხმიანა ქალი.

— ჭაში კი არა, ალბათ, კასრში ჩაცვივდა, — თქვა ვაჟმა.

— რა იღბლიანი ღამეა! — წამოიძახა ქალმა სიცილით.

— უკანვე ჩაყარე! — სთხოვა ვაჟმა.

— რატომ? — შეეპასუხა ქალი, — ღმერთმა ჩვენ გამოგვიგზავნა და ჩვენი იყოს.

— ცოტა მაინც ჩაყარე!

ხურდა ფანტელივით წამოვიდა, ზოგი თავში ხვდებოდა ბეზის, ზოგიც გარშემო ცვიოდა.

ბიჭი ნელ-ნელა იძირებოდა. ცალი ხელი გაასავსავა, მუჭი გაეხსნა და ფული წყალში ჩაებნა. მერე კედელზე მოაფათურა ხელი და ხავსით დაფარულ გამოშვერილ ქვას ჩაებლაუჭა. ცოტა შეისვენა.

სიცივე ძვალ-რბილში ატანდა. ფილტვების ნაცვლად თითქოს ქვები ჩაუდესო. იგრძნო, წელის არეში როგორ დაუარა მწვავე ტკივილმა. ტკივილი მალე მუცელზეც გადაუვიდა და მთელი სხეული გაეთანგა.

მეორე ხელით გამწარებით ჩაებლუჭა ხურდა ფული. სცადა თითები გაეშალა, მაგრამ ვეღარ გაშალა. გაეცინა.

მადლიდან ხმები ისმოდა. მშვიდად საუბრობდნენ. — ნეტავ კოზიკი სად არის? სადა ხარ, კოზიკ? — ატირდა ბეზი. — შინ გაიქცა. შეეშინდა და გაიქცა! ერთ ცენტსაც ვერ მიიღებ, კოზიკ! ხომ გაიქცე, — წილიც დაჰკარგე. მოღალატე ხარ. ერთ ცენტსაც ვერ მიიღებ. სულ მე დავიტოვე. მე შენ გაჩვენებ, როგორ უნდა ღალატი! კოზიკ! — დაიყვირა მან. — გირჩევნია დაბრუნდე, კოზიკ!

ქვას ჩაფრენილი თითები გახეცებოდა. მხოლოდ ფეხებს ამოძრავებდა შეუჩერებლად, და ბიჭი მადლიერი იყო, რომ ფეხებმა არ უმტყუნეს გაჭირვების ჟამს. სხეულის ნაწილები თითქოს ცალ-ცალკე გაუბრბოდა: მომუჭული ხელი, ფეხები, ქვას ჩაბლაუჭებული მეორე ხელი, მუცელი. მხოლოდ თავი იყო, სხეულის ნაწილებს ჯერ კიდევ რაღაცებს რომ ჰპირდებოდა, ზოგჯერ უწყრებოდა, ზოგჯერაც დაუყვავებდა ხოლმე. — აბა, გამაგრდი, ქვას მაგრად მოეჭიდე, — სთხოვდა ცალ ხელს, მეორეს კი ეხვეწებოდა, შენი ჭირიმე, ნუ-ღა მტეხო.

წყალი ყელამდე სწვდებოდა. პერანგი მთლად დაუსველდა. უცებ შარვალი მოაგონდა. ალბათ გადააგდეს. — ჩემი შარვალი, — შეჰყვირა ბიჭმა. მალეც ხომ ეციება, როგორ უნდა წავიდეს უშარვლოდ? კინაღამ გაეცინა, როცა წარმოიდგინა, შინ უშარვლოდ როგორ მივიდოდა; მერე მამა გატყიპავდა. ახლა ცრემლი მოეზვინა ყელში. თავი დაუმიძიდა. ისე სტკიოდა, თითქოს ჩაქუჩის ურტყამენო. თვალები და ცხვირი აეწვა. ყველაფერმა ერთბაშად შემოუტია და უცებ თვალნათლივ დაინახა, როგორ დახუჭავდა თვალებს და ქვასავით ჩაიძირებოდა.

— ჰეი, კოზიკ! — დაიყვირა მან, — კოზიკ!

მალა აიხედა; სიბნელე ჩამოწოლილიყო. გარსკვლავიც აღარ ჩანდა. ჭას ალბათ სარქველი დაახურეს! გათავდა, ცოცხლადა ვარ დამარხული! — გაიფიქრა მან.

ყვირილი მორთო. აფართხალდა. ამოხტებოდა და უკანვე ვარდებოდა წყალში. ისევ აფართხალებდა ფეხებს და ყვიროდა. სცადა ჭის სრიალა კედელზე როგორმე ფეხი მოეკიდებინა.

უცებ კასრი მიეხეთქა ჭის კედელს. ბეზიმ სინათლე დაინახა. სინათლის შუქზე კასრი ალაპლაპდა. გარსკვლავსაც მოჰკრა თვალი. კასრი ნელა ეშვებოდა. ბეზიმ ტირილი დაიწყო. — ჩამოდი, რა, ჩამოდი, — ემუდარებოდა ბავშვი. — ჩამოდი, ჩამოდი, გეხვეწები!

კასრმა ტყლაშუნი მოადინა წყალზე და გვერდზე გადაიხარა. მომუჭულ ხელს ვერ მიაწვდენდა კასრს. თუნდაც მიეწვდინა, ვერ ჩაეჭიდებოდა. ფული მაგრად ჰქონდა ჩაბლუჭული. მეორე ხელი ქვას გაუშვა და წყალში გადახტა.

კასრს წაეპოტინა. კასრი გაცურდა და ცხვირში მოხვდა. თვალებიდან სიმწრის ცრემლები წამოსცვივდა. ჯერ მკლავი გადაჰყო კასრში, მერე აიწია, ზედ გადაწვა და გაიტრუნა. კბილები ისე უკაწკაწებდა, რომ ასტკივდა.

კასრი ნელ-ნელა ასრიალდა მაღლა. ბეზი გარდიგარდმო იწვა. ფეხები და თავი გადმოკიდებული ჰქონდა, თოკი კისერს უხეხავდა. მერე უკვე სამშვიდობოს იყო. ვიღაცის ხელის შეხება იგრძნო და ხმაც ჩაესმა.

კოზიკმა რის ვაივავლახით გადმოათრია ბეზი და ორივენი გაკოტრიალდნენ მიწაზე.

კოზიკი ტიროდა: — ბეზი, რა მოგივიდა? ხმა ამოიღე, ბეზი! არ იქნა და არ დაადგა საშველი მათ წასვლას. სულ ლაპარაკობდნენ და ლაპარაკობდნენ! გესმის, ბეზი! მერე ერთმანეთს კოცნა დაუწყეს. იდგნენ და ერთმანეთს ჰკოცნიდნენ. — მეგობრის გალურჯებულ სახეს დაამტერდა და შეჰყვირა: — ბეზი, ვაიმე, ბეზი, ცუდად ხომ არა ხარ? რა დაგემართა, ბეზი, ხმა ამოიღე, რა!

ბეზი პირქვე დაემხო და კბილებით ბალახს ჩააფრინდა. მხრები უცახცახებდა. კოზიკი შიშისაგან გულგახეთქილი უყურებდა. — ბეზი! — ტიროდა იგი, — ჩემი ბრალი არ არის, ბეზი! მე ხომ არ წამომიყვანიხარ? — მერე უფრო მშვიდად დასძინა: — შენი შარვალი გადააგდეს, მე კი მოვძებნე და მოგიტანე.

ბეზი თანდათან დამშვიდდა. გათოშილ ხელებს, ფეხებს სიცოცხლე დაუბრუნდათ. თვალების ტკივილმაც უკლო. პირველად ეს იკითხა: — მართლა იპოვე შარვალი?

— ჰო, — თავი დაუქნია კოზიკმა და შარვალი ასწია, — აი, არც კი დასველებულა.

ბეზი ადგა და შარვალი ჩაიცვა. მუჰს კი მაინც ვერ ხსნიდა.

— შინ წავიდეთ.

ბუჩქნარს გაუყვნენ. მერე უცებ მოკურცხლეს. ღობეში გაძვრნენ და ისევ სირბილით განაგრძეს გზა. ასე ირბინეს გაჩერებამდე.

გაჩერებაზე ბეზიმ მუჰა გაუშვირა კოზიკს. — გახსენი.

კოზიკმა ნელ-ნელა გაუხსნა გახვევებული თითები და ხელისგულზე ფული დაინახა: ოთხი ათცენტისიანი და ორი ოცდახუთცენტისიანი. ბიჭები დიდხანს უყურებდნენ ფულს.

ბეზიმ ნელა აიღო ოცდახუთცენტისიანი და კოზიკს გაუწოდა.

— აი, შენი წილია, — თქვა მან.

კოზიკი ოცდახუთცენტისიანს დააჩერდა. მერე ბეზიმ ათცენტისიანიც გაუწოდა: — ესეც შენ, იმისათვის, რომ არ მიმატოვე. — სანამ ტრამვაის ელოდებოდნენ, კოზიკმა იკითხა: — კიდევ მოვალთ აქ?

ბეზიმ კარგა ხანს იფიქრა, ვიდრე პასუხს გასცემდა.

— არა, — თქვა ბოლოს.

უილიამ ფოლქნერი

ქალაქი

რომანი

თარგმნა რეზაზ მკვარაძემ

გეორგი სკიპენსი

17

ბოლოს და ბოლოს ისიც შევიტყვეთ, სხვა ბანკს რატომ მიაბარა იმ კაცმა თავისი ფული. სატყუარას მოწყობასავით იყო ეს ამბავი. არა, საქმე ის კი არ ყოფილა, ფული სხვა ბანკში რომ შეიტანა, ჯეფერსონის ძველ ბანკში; იმას ის სურდა, ქალაქ ჯეფერსონის და იოკნაპატოფას ოლქის მოსახლეებს შეეტყოთ — თავისი ფული იმ ბანკიდან გამოიტანა, სადაც თვითონ ვიცე-პრეზიდენტი, და სხვა ბანკში შეინახაო.

ოღონდ ეს მერე იყო. მანამდე კიდევ მხოლოდ ის უნდოდა, ფული გადაერჩინა როგორმე, რადგან მაშინ საამისოდ უკეთესი ვერაფერი მოიფიქრა. ერთობ ცოტა ხანი იყო გასული მას აქეთ, რაც ბანკებთან საქმის დაჭერა უხდებოდა, ხოდა აზრადაც არ მოსდიოდა, რომ ბანკის საქმეს მორალი ახლავს თან, შეუვალი ეთიკა; უამისოდ ერთი რომელიმე ბანკი კი არა, საერთოდაც ვერ იარსებებდა ბანკები, როგორც ინსტიტუტი და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ფორმა.

ხოდა ბანკი ელისაბედისდროინდელი ტავერნის მაგვარ რაღაცად წარმოედგინა იმ კაცს, ანდა ამერიკის უდაბნოთა დასახლების ეპოქის საზღვრისპირა სასტუმროდ: სალამოხანს ჩამოხტები იქ, რათა უდაბნოში არ მოგიწიოს ღამის გათევამ; საჭმელ-სასმელს და სადგომს გიშოვნიან, ლოგინსაც (ანდა ლოგინის მაგვარ რაღაცას); ხოდა დილით გამოღვიძებულმა თუ აღმოაჩინე, რომ ვიღაცას შენი ჯიბეები გამოუცარიელებია, ან ცხენი მოუპარავთ შენთვის, ან კიდევ ყელიც გამოულადრავთ, საკუთარი თავის მეტს ვერავის დააბრალებ ამ ამბავს,

იმიტომ რომ კაციშვილი არ მოგძალებია — მაინცდამაინც ამ გზით იმგზავრე და ღამის გასათევადაც აქ ჩამოხტით. ასე რომ, იმას რა მიხვდა, სწორედ იმ გარემოებათა წყალობით, მე რომ ვიცე-პრეზიდენტად ვიქეცი, ბანკი ისეთმა რეგვენ-მა გაძარცვა, ვერც გამბედაობით და ვერც მარიფათით რომ ვერ დაიკვეხნისო (ამდენად კი იცნობდა თავის სახლიკაცს, ბაირონს), მაშინ ისიც გადაწყვიტა, შემთხვევა მიეცემოდა თუ არა, ფული გამოეტანა იმ ბანკიდან; მოკლედ რომ ვთქვათ, იმ მგზავრით ლოგიკურად მოიქცა, რომელიც ცხენს უნაგირს ხდიდა სასტუმროს ეზოში და უცებ დაინახა, როგორ გადმოისროლეს ზედა სართულის ფანჯრიდან ყელგამოღადრული შიშველი გვამი, ხოდა დრო აღარ დაუკარგავს, ცხენი ხელახლა შეკაზმა, მოახტა და სხვა სასტუმროს სამებრად გააჭენა, ანდა სულაც ის გადაწყვიტა — ღამეს ტყეში გავათევ, კაცმა რომ თქვას, ინდიელები, დათვები და ყაჩაღები ამაზე უარესს რას დამმართებენო.

იმას იმის მეტი არაფერი უნდოდა, ფული გადაერჩინა როგორმე, იმდაგვარი რუდუნებით, იმნაირი მძიმე შრომით ნაშოვნი ფული; ყველაფერს სწირავდა იმ ფულის შოვნას იმ დღიდან, რაც მამამისი რომელიღაც მიღრინკული ფერმიდან გადმოხარგდა და ბილ უორნერისგან სხვა მიღრინკული ფერმა აიღო იჯარით ფრანგისხევში, ისეთი ფერმა, მისნაირი გაღლეთილის მეტი რომ არაფერს აიღებდა, რადგან იმის იმედად ყოფნა არაფრის დიდებით არ შეიძლებოდა — ამ ფერმით როგორც იქნება თავს დავირჩენო; სწორედ მაშინ მიხვდა პირველად, თვითონაც რომ არაფერი ებადა და არც არაფერი ექნებოდა იმის მეტი, რასაც თვითონვე წაგლეჯდა დროის სრბოლას და ბედისწერას, და რომ საამისოდ ფულის გარდა სხვა რამე იარაღი არასოდეს ექნებოდა.

ღიახ, თავის დღე და მოსწრება მსხვერპლად ჰქონდა შეწირული ყოველივე — თავისი უფლებებიც, სურვილებიც, იმედებიც, ურომლებისოდაც კაცს არ ეცნოვრება ამქვეყნად. თავად ვერასოდეს შეიყვარებდა, ვერც შეძლებდა შეყვარებას, იცოდა ეს ამბავი; ბუნებით არ ეწერა თავისი არცოდნა და მასში დაფარული უმანკოება იმის არცოდნისა და უმანკოებისთვის შეერწყა, ვინც მისი პირველი სიყვარული იქნებოდა. ხომ მამაკაცი იყო და მისი შეუვალი უფლება და იმედი უნდა ყოფილიყო ეს ამბავი. ოღონდ, ნაცვლად ამისა, ბედმა ის არგუნა, სხვისი შვილის მამად ქცეულიყო, ცოლიც იმნაირი შეხვედროდა, მხურვალე მადლობაც რომ არ მიეგო მისთვის, მხურვალე ვნების რომ აღარაფერი ვთქვათ, რამეთუ ამგვარი ვნება სამისო საქმე არ გახლდათ. ცოლმა მზითევით მიუწყო სანაცვლო.

ერთობ ილაჯის გამწყვეტ შრომას ეწეოდა მისი დღე და მოსწრება იმ ფულის გულისთვის და ისიც იცოდა, რომ სულის ამოხდომამდე ვერასოდეს წამითაც ვერ მოადუნებდა სიფხიზლეს; თანაც ამნაირად ცხოვრება საიმისოდაც კი არ მართებდა, რომ ის ფული მოემრავლებინა; არა, უკვე მოქურჩებულის, დაგროვებულის შენარჩუნება ავალებდა ამ ამბავს. ფულის ნამცეც-ნამცეც, კაპიკ-კაპიკ შემგროვებელი მაშინვე მიხვდა, რომ სხვაგვარად იმ ფულს თავს ვერასოდეს მოუყრიდა, თუ მუდამდღე ჭიანჭველასავით არ გაირჯებოდა თავდაუზოგავად, რადგან (ამის შემცნობმა პირველად განიცადა თავმოდრეკილება) ეხლა იმასაც მიხვდა, რომ უბირ კაცად დარჩენილი სხვებს ვერ აჯობებდა, იმ განსწავლულ ხალხს თავს ვერ დაუვლიდა, რომელთა მოღორება, ჭკუაში მოტყუება და გაყვლეფა მართებდა ამას. არადა განსწავლით უკვე ვეღარ განისწავლებოდა, საამისო დრო აღარ ეყოფოდა; მას ის ეწერა, ჯერ სილატაკე გამოეტადა და ამის შემდეგდა შეეძინა ქონება, მოეხვეჭა ფული. ხოდა ცოტა რაღაცის პატრონი

რომ შეიქნა, ისიც არ იცოდა, სად შეენახა საიმედოდ თავისი საუნჯე, ვიდრე იმას არ ისწავლიდა, იმას არ შეძლებდა, ის საუნჯე იმ განსწავლული ხალხისგან დაეცვა, რომელიც, თავის მხრივ, მის გაყვლეფას და გატყავებას შეეცდებოდა.

თავმოდრეკილება და, შესაძლოა, სინანულიც კი, — თუმცა სინანულისთვის დრო არც რჩებოდა, — ოღონდ სასოების წარუკვეთელად, თუმცა ნებისყოფის, გაჭირვების, დაუნდობლობის, სიჯიუტის, აგრეთვე მათს სამსახურად თანდაყოლილ უნართა გარდა სხვა არაფერი მოეძევებოდა; მის მოსწრებაში არც ერთ ადამიანს არ უბოძებია მისთვის არაფერი და თვითონაც არაფერს გამოელოდა კაცთაგან სიკვდილის დღემდე; ჯერ გული არ დაეჯერებინა, განათლებად სახელდებულ მტერთან ბრძოლა, მისგან თავის დაცვა რომ შეეძლო, და მაინც არც კი ეჭვობდა, არც ყოყმანობდა, რომ მართებდა ამის გაკეთება.

ისე რომ თავდაპირველად მხოლოდ იმას ფიქრობდა, თავისი ფული როგორ გადაერჩინა, ის ფული, ესოდენ ძვირად რომ უღირდა, ყველაფრად უღირდა, რამეთუ მთელი თავისი ცხოვრება გაეწირა მის მოსახვეჭად, ესე იგი მისი სიცოცხლეს იმ ფულში იყო მხოლოდ. ამიტომაც გადაწყვიტა, ფული გამოერიდებინა იმ ბანკიდან, რომლის არასაიმედოობაც მის სახლიკაცს უკვე დაემტკიცებინა. საქმეს ეს იყო სწორედ: ბანკი იმდენად არასაიმედო გამოდგა, მისი გაძარცვა იმნაირმა კაცმაც კი შეძლო, როგორიც იყო მისი სახლიკაცი ბაირონი, ის ტუტუცი ბიჭი, იმდენად მფრთხალი და წარმოსახვის უნარს მოკლებული თუნდაც ქურდობის საქმეში, იმ საცდურსაც ვერ გაუძლო, რომ დროებით უმეტველყოფად დატოვებული რამდენიმე ნიკელი, ათცენტიანი და დოლარიანი არ აეწაპნა, როგორც რეტლიფი იტყოდა, იმდენად გამოშტერებული, რომ სწოუპსად წოდების ღირსიც კი არ იყო, იმდენად რეგვენი, ისიც კი ვერ მოახერხა, ფული ისე გავცოცებინა, ტეხასში გადასახვეწად და ფულის იქ გადასათვლელად არ შექნოდა საქმე. კაცმა რომ თქვას, რის გატაცებაც იმან შეძლო, მატარებლის ბილეთის საფასურად თუ ეყოფოდა.

რადგან, ნუ დაივიწყებთ, ფლემ სწოუპსმა ის კი არ იცოდა მხოლოდ — ყოველი ბანკი შეიძლება გაძარცვონო (ისე როგორც, მაგალითად, მისმა სახლიკაცმა ბაირონმა მის თვალწინ მოახდინა ეს საქმე), დარწმუნებულიც იყო, გარდუვალ ჭეშმარიტებად მიაჩნდა — ბანკებს სულმუდამ ძარცვავენო, ბანკის ნორმალური მდგომარეობა მისი გამუდმებული და წესიერი ძარცვაა, ხოლო გადახდისუნარიანობა — მოუშლელი ილუზიაო; ეს ილუზია იმ ქალის რეპუტაციას ჰგავს, რომლის ამბავიც ყველამ იცის — უმწიკვლო და მიუდგომელი სულაც არ არისო, რადგან ცნობილია (იქნებ დამტკიცებულიცაა), რომ ყველა მამაკაცი, ვისთანაც კი იმ ქალს კავშირი ჰქონია, ერთხმად აღდგება მის დასაცავად საიმისოდ მზადყოფი, რომ არამცთუ უარყოს ეს ამბავი, არამედ ყოველ კაცს შური მიაგოს და მოაკვდინოს კიდეც, ვინც თუგინდ გადაკრულად ახსენებს იმ ქალის გაბახების ამბავს. რადგან სწორედ ეს — ბანკების ძარცვა — არის მათი არსებობის საფუძველი, ერთადერთი რამ, რის გულისთვისაც ღირს კაცმა თავს ჭირი აუტეხოს და დაიხარჯოს, რა რომ ბანკს დააარსებს და ფინანსურ საქმეებს მიჰყოფსო ხელს.

როგორც ეტყობა, პოლკოვნიკი სარტორისიც ამას აკეთებდა (იმან, სწოუპსმა, თავისი გამოუცდელობის გამო ჯერ არ იცოდა, როგორ აკეთებდა ამას პოლ-

კოვნიკი სარტორისი, მაგრამ შეიტყობს, აცალეთ ოღონდ), როცა პრეზიდენტი იყო; თავის მხრივ, მანფრედ დე სპეინიც ამასვე აკეთებდა რაც გაეწყობოდა, ვიდრე ძალაუფლება ჰქონდა ხელში მოგდებული. ოღონდ ისინი ამას, კეთილშობილ ხალხს რომ ეკადრება, ისე აკეთებდნენ მუდამ; ყმაწვილივით კი არ იპარავდნენ, ერთ მუჭა თხილს რომ ჩაიჯიბავს ხოლმე გამყიდველის იქით მიბრუნებისას, მისი სახლიკაცის ბაირონის არ იყო. წესიერად ქურდობდნენ, წყნარად, მეტიც — მარჯვედ და ჭკვიანურად ირჯებოდნენ. იმდენად ჭკვიანურად და უჩუმრად, რომ იმათ, ვის ფულსაც ესენი იპარავდნენ, ეჭვიც არაფრის ჰქონდათ; მერე ქურდი კვდებოდა და ხიფათისგანაც თავდახსნილი იყო. ხოდა ამის მერეც ვერავინ ხვდებოდა რამეს, რადგან საამდროოდ მპარავის მემკვიდრე ყველასთვის დაფარულ იმ ჭირს, მემკვიდრეობის განუშორებელ ნაწილს, თავისთავზე იღებდა. რადგან, ვიმეორებ, ასე რომ არ ყოფილიყო საცმე, ეღირებოდა განა ბანკის დაარსება და საიმისოდ გარჯა, რომ მის პრეზიდენტად ეცეულიყო კაცი, პოლკოვნიკ სარტორისის არ იყო? ეღირებოდა განა აქციონერთა ხმების შეგროვების და ანგარიშის გაწამაწია, ვაჭრობა, გარიგება, თაღლითობა და საქმეების გაიმასქნება (ხოდა საკუთარ ჯიბეზე ხელის გაკვრა კიდევ? რეტლიფი ხშირად ამბობდა — დე სპეინმა ბილ უორნერს ლამის მთელი მისი ფული თამასუქით გამოართვა და, რაც რომ ბაირონ სნოუპსს მოეპარა, ყველაფერი აანაზღაურაო), მანფრედ დე სპეინის არ იყო? ამ დღეში ჩაიგდო დე სპეინმა თავი, რათა პოლკოვნიკ სარტორისის სიკვდილის შემდეგ ბანკის პრეზიდენტად აერჩიათ; ოღონდ ამას პოლკოვნიკზე მეტი ჯაფა დაადგა, რადგან პოლკოვნიკის ნაქურდალიც ამას უნდა დაეფარა კიდევ, რათა ბანკი ხელში მოეგდო და თავად შესდგომოდა ქურდობას.

ვიმეორებ, იმ კაცს ვერ წარმოედგინა, როგორ აკეთებდა ამას პოლკოვნიკი სარტორისი, — რაღა თქმა უნდა, ვერც იმას გამოიძევდა, დე სპეინი როგორ შეუდგებოდა ახლა ამ საქმეს, — არაფერი იცოდა, როგორ ქურდავდა ბანკს პოლკოვნიკი სარტორისი თორმეტ წელიწადს და მერე მშვიდად განუტევა სული და შეუბღალავი პატიოსნების შარავანდედმოსილი დაკრძალეს; ხოდა, თავის მხრივ, დე სპეინი როგორ შეუდგებოდა ეხლა ბანკის მარცვას, მერე კი, ოდესმე, სამსახურს შეეშვება არამცთუ რეპუტაციაშეუღახველი, არამედ იმ საპნის ბუშტის მიუხეზლად შემნახველი, ბანკის გადახდისუნარიანობა რომ ეწოდება. თუმცა არა, მაშინ ჯერაც არ იცოდა ეს ამბავი. ეს, ეტყობა, მაშინ დაიწყო, როცა პირველად განიცადა ნამდვილი განცდით მანამდე განუცდელი რამ — არცოდნით აღძრული მორჩილება, იმით აღძრული, რომ შეუძლებელი იყო იმ თავგანწირული თამაშის წესებისა და კანონების შეცნობა, რომლითაც ის განზომავდა თავის ცხოვრებას. ბედს მისთვის ებოძებინა სასტიკი გასაჭირი, ნებისყოფა, დაუნდობლობა, მერე კი იმის შესაძლებლობაც, რომ გაჭირვებისთვის თავი დაეღწია. და ეს შესაძლებლობა მანამდე დაატყდა თავს, ვიდრე იმას მოასწრებდა, მისი გამოყენება ესწავლა.

ისე რომ ერთადერთი ის იცოდა, ფული იმ ბანკიდან უნდა გამოეტანა, სადაც ვიცეპრეზიდენტობდა თავად. მისი თანამდებობა არც იმდენად მაღალი თანამდებობა იყო, რომ თვითონვე ერთბაშად გაეძარცვა ბანკი, ნაღდი ფული იმდენი გაეტაცებინა, მერე აზრი ჰქონოდა სამუდამოდ გადაკარგვას სადმე ისეთ მხარეში, სადაც არ ამხილებდნენ, ვითარცა დამნაშავეს; იმდენად მაღალი და მნიშვნელოვანიც კი არ იყო მისი თანამდებობა, რომ გადარჩენოდა მომდევნო ბაირონ სნოუპსს, უეჭველად რომ მოევლინებოდა მის ბანკს; იმისას თუ აღარა-

ფერს ვიტყვით, რომ თანამდებობით მასზე აღმატებული უფრო დიდ-დიდი მტაცებლებიც არსებობდნენ.

ოღონდ სად უნდა წაეღო ის ფული? ის რომ შეძლებოდა, ფული ბანკიდან ყოვლად საიდუმლოდ გამოეტანა, ძეხორციელს რომ არაფერი შეეტყო, ისე, მაშინ შეიძლებოდა ისიც გაეხედა, სახლში გადაემალა, ანდა უკანა ეზოში ჩაემარსა სადმე. გარნა იმ ამბის საიდუმლოდ დაცვისთვის ფიქრიც არ შეიძლებოდა: სხვას რომ ვერავის შეეტყო, ის მოანგარიშე ხომ მაინც საშიში იქნებოდა თავისთავად, ვინც ამ ოპერაციას დავთრებში გაატარებდა. ხოდა ხმა რომ დარხეულიყო — ბანკიდან ნაღდი ფული წაიღო, ოლქის ყოველი მცხოვრები და მისი სოფლელი სახლიკაცებიც საშიშნი შეიქნებოდნენ მისთვის, მის მტრებად იქცეოდნენ მანამდე, ვიდრე ყველანი შეჭველად არ დარწმუნდებოდნენ, რომ ფული მართლაც სხვაგან იყო წაღებული, ოღონდ ზუსტად კი არ ეცოდინებოდათ მისი ასავალ-დასავალი.

ისე რომ სხვა არჩევანი არც ჰქონია იმ კაცს. მეორე ბანკში უნდა შეეტანა ფული და თანაც დაუფარავად გაეკეთებინა ეს ამბავი. რასაკვირველია, პირველად ის ბანკი გაახსენდებოდა, საუკეთესო რომ იყო, ყველაზე მტკიცე და საიმედო — მემფისის დიდი ბანკი. ხოდა ამ დროს ახალი აზრი გაუელვებდა: იმ დიდ ბანკში მისი მცირედი (შედარებით, რაღა თქმა უნდა) წილი, ეჭვი არაა, საიმედოდ შეინახებოდა სწორედ თავისი სიმცირის გამოისობით; ოღონდ თუ იმასაც ვიწამებთ, როგორც მას სწამდა, რომ ფულები, ნაღდი დოლარები, საკუთარი, მათთვის დამახასიათებელი ცხოვრებით ცხოვრობენ უჯრედების თუ მიკრობების-დაგვარად ურთიერთზემოქმედნი, მაშინ მისი მცირედი თანხა მარტივი პარაზიტული ზრდის მეოხებით გაიფუყებოდა, გინდაც წურბელა ყოფილიყოს, ან — ჩიყვი, ან კიდევ — ავთვისებიანი სიმსივნე.

ოღონდ ნამდვილად მაშინაც არ ესმოდა ის ამბავი, თუ რატომ გადაწყვიტა ფულის გამოტანა, როცა იმ გაელვების გამო თავისთავს უპასუხა: არა, არ ივარგებს. ის ადგილი, სადაც ჩემი ფული შეინახება, ზუსტად და შეჭველად უნდა იყოს ცნობილი. მთელი ჯეფერსონი და მთელი იოკნაპატოფას ოლქი უცვილობად უნდა დარწმუნდეს, რომ ფული ჯეფერსონშივე, იოკნაპატოფას ოლქშივე რჩება და დარჩება მომავალშიც; უამისოდ სახლს ფოსტაში გადასასვლელადაც ვერ მოვშორდები, რადგან სწორედ ამას ელოდებიან ჩემი მეზობლები და თანამოქალაქენი, რათა სამზარეულოს სარკმელში გადაძვრენ და საწოლქვეშ იქნება თუ ღუმელს შიგნით დაიწყონ ბუჯური. ხოდა მაშინაც კი, როცა იფიქრა — რაღა ჯეფერსონის ბანკში გადამიტანია ფული და რაღა ქარისთვის გამიტანებია, იმ ფულს იქაური ბაირონ სნოუპსი მოიგდებს ხელში, იქაური პოლკოვნიკ სარტორისის ან მანფრედ დე სპეინის რომ აღარაფერი ვთქვათ, და მერე, როცა მაშინვე განიშორა ეს აზრი, რა გაიხსენა, რომ ჯეფერსონის ბანკი დიდი ხნის დაარსებულია, ასი წლის წინათ არის გახსნილი, ლამის 1830 წელს, და უკვე შეგუებულია თავისი დირექტორების თუ მოსამსახურეების მხრივ ყოველდღიურ ბუნებრივ პარცვას (ბანკები ხომ ამისთვის არსებობს მხოლოდ), ხოდა ეხლა თავად არსებობა იმ ბანკისა მხსნელია მისი, ამ ბანკის მყარი კედლები უკვე გარანტიანა, მსგავსად იმისა, როგორც ტაძრის ძველი კედლები ინახავენ, აკმევენ და აფრქვევენ კიდევ კაცობრიულ სისუსტეთაგან მოუწყვლელ სიწმიდეს, რამდენსაც უნდა სცოდავდნენ მღვდელი იქნება, მრევლი თუ მგალობელნი, — მაშინაც

კი, ეს როცა იფიქრა, ჯერაც არ ჰქონია თვალწინ გადახსნილი ის თვალისმომ-
ჭრელი პერსპექტივა არა მარტო სამოქალაქო სათნოების, არამედ საკუთარი
ზეობის და შურისგებისაც, რომელიც უმაღლესად აღიმკრებოდა მის წინაშე, რო-
გორც კი პირველ დოლარს გაიტანდა ბანკიდან.

ერთობ დაკავებული კაცი გახლდათ, ისე იყო დანთქმული თავის საქმეებში,
რომ ირგვლივ ვერაფერს ხედავდა. მარტო ის კი არ იყო საჭირო, ფული ერთი
ბანკიდან წამოეღო და მეორეში შეეტანა მარტივად, იმისთვისაც უნდა ეზრუნა,
საქმე ისე გამოეწყო, ქალაქშიც და მთელ ოლქშიც ყველას ნამდვილად სცოდ-
ნოდა — ასე და ასე მოიქცაო. ძალა არ უნდა დაეზოგა, რადგან ოლქში მცხოვ-
რები ყოველი კაცი, იმას რა შეიტყობდა, თავისი ფული სარტორისის ბანკიდან
გამოიტანაო, უეჭველად შეეცდებოდა მოეპარა ის ფული, როგორც კი პატრონი
თვალს მოაშორებდა; ის კი არ უნდა სცოდნოდა ყველას, ფული რომ გაიტანა
ბანკიდან, არამედ ის, რომ მთელი ის ფული, უკანასკნელი ცენტის ჩათვლით,
მეორე ბანკს მიაბარაო.

როგორც ეტყობა, ის ფული დიდზე დიდი ხანია საიმედოდ იყო შენახული
ხელახლა, ან, ყოველ შემთხვევაში, სადღაც იყო შენახული ხელახლა. მიყვარს იმის
წარმოდგენა, როგორ შეაჩერებდა სნოუპსს ქუჩაში მავანი კაცი, უცვლელი კომ-
ბინეზონითა და უჰალსტუხო ხალათით მოსილი, გაღებული ჭიპლარით სამუდა-
მოდ მიკრული იჯარით აღებულ მიღრინვულ ფერმას, მწირი საზრდოით მის
მარჩენალს, მონა, რომელიც სნოუპსისდაგვარად ვერ დასხლტომია ყოველ-
სავე ამას, — ფერმა იქნება, უჰალსტუხო ხალათი თუ კომბინეზონი, — არც უწე-
რია ალბათ ყოველივე ამისგან თავის დაღწევა, და ამის გამოა სწორედ, რომ
გულმოდგინედ მიაღვევებდა თვალს, როგორ აღზევდებოდა სნოუპსი, გინდაც
თვითონ ყოფილიყოს, როგორ იქცეოდა კომბინეზონით მოსილი, უღმობელ პატ-
რონზე დამოკიდებული ღატაკი ფერმერიდან თეთრ ხალათსა და ჰალსტუხში გა-
მოწკეპილ ბანკის ვიცე-პრეზიდენტად, ოღონდ ალტაცებით კი არ მიაღვევებდა
თვალს ამ აღზევებას, არამედ შურითა და პატივისცემით (სიძულვილითაც), —
დიახ, მიყვარს იმის წარმოდგენა, როგორ შეაჩერებდა სნოუპსს ქუჩაში ის კაცი,
„მისტერად“ მისი მწოდებელი, ქათქათა ხალათისა და ჰალსტუხისადმი პირმოთ-
ნეობითა და მოწიწებით გამსჭვალული, ოღონდ მათივე მოძულე, რადგან მისი
არაა ის ხალათი და ის ჰალსტუხი.

— ცარიელი ლაილაი მგონია ეს ყველაფერი, ოღონდ თქვენი თქვეს — თავი-
სი ბანკიდან ფული გამოიტანაო.

— მართალი უთქვამთ, — ეტყოდა სნოუპსი. — ჯეფერსონის ბანკში შევი-
ნახე.

— თქვენ რომ ვიცე-პრეზიდენტი ბრძანდებით, იმ ბანკიდან გამოიტანეთ,
ხომ?

— კი, — ეტყოდა სნოუპსი. — ჯეფერსონის ბანკში შევინახე.

— აბა, თქვენი შეხედულებით, ის ბანკი არ ყოფილა საიმედო? — ეს ამბავი
სნოუპსს სიცილად არ ეყოფოდა, რადგან მისთვის ყოველი ბანკი იგივე გახლ-
დათ, რაც მცირე სასაზღვრო ქოხს იქით ტყის განაპირას აღმოცენებული ბუჩ-
ქნარი, რომელიც ამერიკელ პიონერს ფეხისადგილობასაც უწევდა — მეტი არ
ჰქონდა და იმიტომ; ხოდა ის შამბნარიც, ის ბუჩქნარიც, ის ჩაკუპრული უღრა-
ნი ტევრიც ინდიელებით და ყაჩაღებით იყო სავსე, დათევბის, მგლების და გვე-
ლების რომ აღარაფერი ვთქვათ. რასაკვირველია, საიმედო არ იყო ის ბანკი.
ოღონდ მაინც უნდა მიეკითხა იმ ბანკისთვის. რადგან მაშინლა გადაიშალა მის

წინაშე ის სივრცე, ის პერსპექტივა, რომელმაც აიძულა სწორედ თავისი ფული წამოეღო. — აბა მეც მირჩევდით, ჩემი ფული გამომეტანა?

— არა, — ეტყოდა სნოუპსი. — მე ჩემი წამოვიღე და მეტი არაფერი.

— თქვენ რომ ვიცე-პრეზიდენტი ბრძანდებით, იმ ბანკიდან გამოიტანეთ, ხომ?

— სწორედ მასე, — მიუგებდა სნოუპსი, — მე რომ ვიცე-პრეზიდენტი ვარ, იმ ბანკიდან.

— გასაგებია, — იტყოდა ის კაცი. — დიდი მადლობელი გახლავართ, ჩემო ბატონო.

იმიტომ რომ ეხლა ხედავდა იმ პერსპექტივას. და მისი მოქალაქეობრივი თავგამოდება და სიამაყე ოთხი წლის შემდეგ ჯეფერსონიდან გააძევეს უცხოური პორნოგრაფიული სურათების გამომფენელ მის სახლიკაცს, — ლაბორატორიაში რამდენიმე გაღონ დაუბეგრავ შინნახად ვისკის შეუდგამს და მერე ამ ამბავს ფედერალური გადასახადის ამკრეფს შეატყობინებს; ექვსი წელიც რომ გაივლის, იგივე მოქალაქეობრივი თავგამოდება და სიამაყე ჯეფერსონს მოაშორებს იმ გვარეულობის კიდევ ერთ (უკანასკნელ) წარმომადგენელს, რომელსაც პროფესიად ჰქონდა ქცეული მარტივი სამხედრო ხერხი — ჯორებს რელსს მიაკოჭავდა ხოლმე მოსახვევში, ისეთ ადგილას, სადაც მემანქანე დროულად ვერ შენიშნავდა; ადგება ის კაცი და ყველა დარჩენილ ჯორს შეისყიდის თავისი სახლიკაცის მიერვე ნათქვამ ფასად, ოღონდ ერთ პირობას კი დაუდებს იმ თავის სახლიკაცს — ჯეფერსონში მეტი აღარ გაიჭაჭანო.

მოქალაქეობრივი თავგამოდება და სიამაყე, რომელიც, შეიძლება ითქვას, იმ წამს აღედგა, როცა იმას მიხვდა, რომ საკუთარი ფულის მოპარვისა თუ გატაცებისგან გადასარჩენად მზრუნველს თან ისიც შეეძლო, სათავისოდ შერჩეული ქალაქიდან გაეძევებინა ცოდვის მოსისხლე დემონი, ჯოჯოხეთის დაცემულ სერაფიმთაგან უწყეულისი — სათნოებისა და ზნეობის გამასხარავება, საშინელი პარადოქსი: სულ ეხლახანს — ქალაქის მერი, ამჟამად კი ქალაქის ორი ბანკიდან ერთ-ერთის პრეზიდენტი; მარტო მუსუსი რომ ყოფილიყო, ამას კიდევ შეუძლოდა ქალაქი იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ბუნებრივი ამბავია ეს ამბავი, ადამიანური, გასაგები და გასაკიცხი; მაგრამ, ნაცვლად ამისა, ცოლქმრული ღალატის რაღაც თავაწყვეტილი კულტი შექმნა, ორი საყვარელის რაღაცნაირი დაკანონებული კავშირი, მოუწყვლელ, ამოურწყავ ერთგულებას რომ ემყარებოდა იმ დროიდან მოყოლებული, რაც ყოვლად უდანაშაულო, მოტყუებულმა ქმარმა ქალაქს ჩამოიყვანა თავისი ცოლი ამ თორმეტი წლის წინათ; და ის ერთგულება, რაც უნდა მოიწადინოთ ან ივარაუდოთ, ვისი მხარეც უნდა დაიჭიროთ, როგორც ეტყოდა, ერთ თორმეტ წელიწადს არ ამოიწურება კიდევ, თუკი ქმარმა რაიმე საშუალება ვერ გამოიხატა ამ ამბისთვის ბოლოს მოსაღებად, ხოდა კიდევ ორჯერ თორმეტ-თორმეტ წელიწადსაც გაუძლებს, თუკი ქმარმა იმას დაუწყო ლოდინი — ამ საქმეში ქალაქი როდის ჩაერევაო.

მოქალაქეობრივი სათნოება, ყოველგვარი სათნოების დარად თავისთავადვე ჯილდო რომ იყო, რადგან იმავე თვალისმომჭრელ გაელვებაში ის კაცი სათავისოდ შურისგებასაც სჭვრეტდა; თითქოს მხოლოდ სათნოებას კი არ მოსწყურებოდეს სათნოება, არამედ თავად მაღალ ღმერთს მოეწადინებინოს ის სათნოება, იმიტომ რომ ამ შემთხვევაში უფალი ჭეშმარიტად გაუნაწილებდა მას

ოდენ თავისად მისაჩნევ უფლებას: ქმრის უფლებას იმ მამაკაცისთვის შურის მიგებისა, რომელიც კი არ შემოჭრილიყო მხოლოდ მის ოჯახში, შეეხილწა კიდეც იგი, შეებღალა ის ოჯახი, სწოუპსი რომ პატიოსნად და კეთილშობილურად უფუძნებდა ქვეყნის თვალში (ან ფრანგისხევის თვალში — რაც საიმდროოდ თითქმის იგივე იყო) უკვე უნუგეშოდ შერცხვენისა და ხელიდან წასულ ქალს და მისი უკანონოდ შობილი შვილისთვის გვარიც კი მიეცა. რალა თქმა უნდა, კი გადაუხადეს ამ ამბის საფასური. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მზითევი მიუბოძეს: უვარგისი, მოყანებული მიწის ნაჭერი, შამბმოდეებული და გავერანებული ინგლისური პარკი და კოლონიურ ყაიდაზე ნაგები სვეტებიანი სახლის ნაშთი (ის, რაც მეზობლებს ღერა-ღერა არ დაეტაცებინათ საშეშედ) — იმდენად უმაქნისი მამული, რომ ბილ უორნერსაც არ დასწყვეტია გული მის გასაცემად; რადგან იმ გულმხეცმა ყაჩაღმაც კი, ბილ უორნერმა, ოცდახუთ წელიწადში იმდენი ვერ მოახერხა, ერთ ცენტს მაინც გამორჩენოდა იმ მამულს; იმდენად უმაქნისი, რომ თავად სწოუპსიც კი იძულებული შეიქნა ქვეყნის უხნესი ხრიკი ეხმარა — ოქრო გაერია ქვიშაში და ასე შეეტყუებინა ის მამული ჰენრი არმსტიდის და ვ. კ. რეტლიფისთვის, რომელთაგან ერთს მაინც, რეტლიფს, შეეძლო მეტი გამჭრიახობა გამოეჩინა, ისე რომ სწოუპსი მის დანდობას არ აპირებდა.

ხოდა იმ უმაქნისი მზითევის საფასურად იმ კაცმა მარტო ის კი არ გააკეთა, რომ თავისი ცოლის ზნეობრივი დაცემისა და შერცხვენის ტვირთი დაიკისრა, არამედ უკანონო ბავშვიც თავისად შერაცხა და გვარიც მისცა თავისი. კი, დიდი ვერაფერიშვილი გვარის პატრონი გახლდათ, იმ ფრანგისეული მამულის არ იყოს, თავისი გვარისთვისაც როგორმე თვითონვე უნდა დაედო ფასი. ოღონდ სხვა გვარი იმას არ ჰქონია და, ამას გარდა, უორნერის გვარისაც რომ ყოფილიყო (დიახ, დიახ, ან სარტორისის გვარის, ან დე სპეინის, კომპსონის, გრენიეს, ჰებერშემის თუ მაკკაზლინის, ანდა რომელიმე სხვა გვარის, ძველისძველი და ბრწყინვალე, იოკნაპატოფას ოლქის ანალებში შემორჩენილი გვარის), მაინც იმასვე გააკეთებდა.

ასე იყო თუ ისე, იმ კაცმა ჯერ ბავშვს მისცა გვარი, ხოდა მერე დედამისი გამოარიდა იქაურობას, იმ გარემოს, იმ ხალხს, ვინც მისი შერცხვენის შემსწრე იყო, და ახალ ადგილას დაასახლა, სადაც იმას მაინც ველარავინ იტყოდა — **ჩემსობას მოეჭრა თავიო**, ის თუ შეეძლოთ ეთქვათ — **ასე ამბობენო**. არა, იმის იმედი არ ჰქონია, რომ ბილ უორნერზე მეტად მაღლიერი გამოდგებოდა ის ქალი, ბილ უორნერი გულდაჯერებული იყო — სიძეს გავუსწორდიო უკვე. ოღონდ იმას კი ვარაუდობდა — ქალს საიმისო ჭკუა და კეთილგონიერება ეყოფა, ჩემი მაღლიერი თუ არა, თავისთავის უბედური მაინც არ დარჩესო; იმის არ იყოს, ვინმეს ცეცხლს რომ გადაარჩენ, მაღლობას კი არ ელოდები მისგან, არც არაფრად გინდა მისი მაღლობა, მაგრამ იმის იმედი ხომ მაინც გაქვს — მომავალში ცეცხლს აღარ გაეკარებაო.

ოღონდ საქმე ის კი არ ყოფილა, რომ ქალები კეთილგონიერებასთანაც ისევე მწყრალად ბრძანდებოდნენ იქნება, როგორც მაღლიერებასთან. შესაძლოა. პირიქითაც იყოს საქმე, შესაძლოა მაღლიერების მეტი არც არაფრის თავი ჰქონდეთ ქალებს. მაგრამ რაკი მათთვის წარსულიც ისაა, რაც ზნეობა, ვერაფრისდიდებით ვერ ისწავლიან იმას, რომ მომავალს კეთილგონიერულად შეხედონ და მაღლიერება იგრძნონ იმის მიმართ, ვინც თავიანთი წარსულისაგან იხსნა ისინი. ელექტრობასავითაა მათი მაღლიერება: უეჭველად უნდა აღიძრას, იმოქ-

მედოს და განიმუხტოს მაშინვე, თორემ უამისოდ გინდაც სულ არ არსებულის.

ერთი სიტყვით, ეს იმას ნიშნავს, რომ, მსგავსად ყოველი კაცისა, ვისაც ბედმა, იღბალმა, ხვედრმა (რომელიც გენებოთ, ის ბრძანეთ) დაოჯახება არგუნა წილად, ესეც მალე მიხვდა, რა ჭირშიაც ჩავარდნილიყო: მისი ოჯახი იმიტომ კი არ შეემწიკვლათ, უჭკუო და უმადური ცოლი რომ ჰყავდა, არამედ იმიტომ მხოლოდ, ქალი რომ ესვა სახლში. გამოუსწორებელი ბერბიჭას მანფრედ დე სპეინის პეწსა და ბრწყინვალეობას იმ გათხოვილი ქალის უბიწოება იმაზე მეტად არ შეულახავს, ვიდრე ოდესღაც იმ ბიჭის, ჭაბუკის, მამაკაცის — მაკკერონის იმავე თვისებებმა შელახეს მისი ქალწულისეული უმანკოება (თუმცა სწოუპსი დარწმუნებული იყო — ის მაკკერონის ამბავი დიდი ხანია დავიწყებული აქვსო). თავი თვითონვე იცდუნა იმ ქალმა: მისი საშოს გახელება კი არ ყოფილა ეს ამბავი, არც გაუძღისი სურვილი და მხურვალეობა, ფაშატმა და უშობელმა, ნეზვმა და ძუკნამ რომ იციან ხოლმე მძუნაობისას, რომელიღაც ჯირკვლის აღგზნება იყო, რომლის დაცხრობა ერთადერთი საშუალებით შეიძლებოდა — ვინმე უნდა გამოჩენილიყო, ვისაც მიემართებოდა და მიეგებოდა მისი მადლიერება.

თუმცა ეს ამბავი მანფრედ დე სპეინის გამამართლებელი არ ყოფილა. არც მოელოდა ის კაცი — მანფრედ დე სპეინი იმგვარ ამაღლებულ ზნეობრივ პრინციპთა პატრონი იქნება, სხვისი ცოლის შეცდენას არ იკადრებსო. ოღონდ ის კი ეგონა, იმდენი ჭკუა ეყოფა, ამას არ იზამს, ქალი ხომ არ არისო; ამჯერად გონს მოიცემს, იმდენად მაინც, ცოტათი წინ გაიხედოს, მომავლისკენ, და თავი დაიოკოს, ჩემი ცოლი მაინც არ გადააცდინოსო. მაგრამ მანფრედ დე სპეინმა თავი ვერ დაიოკა. უარესიც მოხდა: ოჯახიც შეურცხვინა დე სპეინმა და მერე იმასაც შეეცადა, ვითომ მაგიერი მიეწყო მისთვის. იმის მაგიერი, რასაც სწოუპსის გვერდით თავისთავის დამყენებელი დე სპეინი თავის ბუნებრივ და კანონიერ *droit de seigneur*-ად¹ მიიჩნევდა. მართალია, ბილ უორნერმაც მიუწყო იმ კაცს სანაცვლო იმის გამო, მისი გაბახებული ქალიშვილი რომ წაიყვანა ცოლად, მაგრამ ეს სულ სხვა ამბავი გახლდათ. ბილ უორნერს, შურისძიების რომ აღარაფერი ეთქვათ, ისიც არ უცდია, თავისი ქალიშვილის შერცხვენა დაეფარა. რაც იმან სიძეს მიუგდო საზღაურად (ის გავერანებული და უმაქნისი მამული, რომლისგანაც თვითონ ერთი ცენტიც ვერ ამოეგო ოცდახუთი წლის განმავლობაში), ისიც მოწმობს, რა ძვირადაც უღირდა თავისი ქალიშვილის პატიოსანი სახელი; ოჯახის გაბახებისთვის შურისძიებას რაც შეეხება, საამისოდ ბილ უორნერი რეგოლვერს მოიმარჯვებდა და ან თავისი ხელით, ან იმ გამოტვინებული ტროგლოდიტის — თავისი ვაჟის — ჯოდის ხელით გაუსწორებოდა მაკკერონს, მისი დაწევა შესაძლებელი რომ ყოფილიყო. იმ ბერიკაცმა, ბილ უორნერმა აშკარად და პირდაპირ შეაძლია ის ფასი, რაც შესაგვანად მიაჩნდა, რათა ოჯახის ერთხელ უკვე შემარცხვენელი და მომავალშიც ალბათ თავისმომჭრელი ქალიშვილი მოეშორებინა.

დე სპეინის ამბავი კიდევ სხვაგვარად იყო. თავისი უვაჟკაცობის გამო იმას შეეცადა, გარიგებოდა იმ კაცს, გავაჭრებულიყო, ქალაქის მერის თანამდებობა

¹ პირველი ღამის უფლებად (ფრანგ.).

გამოიყენა და სამარცხვინო მისაგებელი შესთავაზა — ელექტროსადგურის ზედამხედველის ადგილი და წვრილ-წვრილად ქურდობის შესაძლებლობა; და ეს ამბავი თავისი ჟინის დაცხრობის გასამრჯელოდ კი არ გაუკეთებია მხოლოდ, საკუთარი რეპუტაციის გადასარჩენადაც მოიმოქმედა; ის იმის ცდაში იყო, ერთსა და იმავე დროს სხვის ცოლთან წოლის უფლებაც ეყიდა და კაიკაცობის სახელიც დაეცვა იმ ქალის ქმრისგან, რომელსაც ეკუთვნოდა ის უფლებაც და ის სახელიც. სპილენძის ნაწილთა უკანონოდ მითვისების შესაძლებლობისთვის მოხდა ეს ყველაფერი და სწოუპსმა წვრილმანი მოგების გულისთვის კი არ ისარგებლა ამ შესაძლებლობით, უფრო ის ამოქმედებდა, სურდა ენახა, თუ რაზომ გაღრმავდებოდა სულმდაბლური და საზიზღარი შიში დე სპეინისა.

ნახა კიდევ. ორივემ ნახა. სწოუპსის შერცხვენაც იმდენადვე იყო ეს, რამდენადაც დე სპეინის გამარჯვება, როცა მოთავდა სპილენძის ნაწილების გამო ამტყდარი დავიდარაბა, რომელსაც შეეძლო დაეღუპა ის კაცი, მაგრამ დე სპეინმა მოკავშირე იპოვნა თავად ბრალმდებელის სახით. ბრალმდებელი, ქალაქელი მოსამსახურე, იმავე ვნებით პყრობილი და მოწყლული (თვითონ ეგონა ასე, ვიდრე არ გაირკვა, რომ მასაც ჰქონდა სისუსტეები), რომელსაც უნდა დაეღუპა და განწირულებაში ჩაეგდო დე სპეინი; იმ ვნებით პყრობილი და ოდესმე მისთვის თავგადაღებული მიხვდა ბოლოს — ამ ჰაერის სუნთქვაც კი სახიფათოა თუნდაც იმიტომ, ის ქალი რომ სუნთქავს ამ ჰაერს, მასში იძვრის, მას აქანებს და სხვათა სატანჯველად აღძრავსო; ის ბრალმდებელი, საზოგადოების ინტერესთათვის მეტრძოლი, ვნებისა და ტკივილის იმავე ელვით გახლდათ დაბრმავებული და განგმირული. ოღონდ იმას, ბრალმდებელს, ოდენ სევდა ხვდა წილად; დაღუპვაც კი არ ეწერა, იმ სევდისა და კაეშნის დამავირგვინებელი: სასოწარკვეთილება მხოლოდ, თუმცა დამნაშავე კი არ ყოფილა, უნიათო კაცი იყო მხოლოდ, და იმ ქალის ხელის შეხებასაც არ ღირსებია.

ისე რომ დე სპეინმა აქაც უტიფრობით გაიმარჯვა და საქმეში რომ უმართლებდა, ისიც თავის სიმამაცედ გაასალა. ვითომ სიმხდალე და უმსგავსობა არ ყოფილიყოს ის, რაც მოხდა: პოლკოვნიკი სარტორისი გულის შეტევამ მოკლა თავისი შვილიშვილის სამარულო ავტომობილში (ყველაფერი ისე გამოვიდა, თითქოს დე სპეინს ავტომობილი მოესყიდოს და ის უბედურება განზრახ შეემთხვიოს პოლკოვნიკისთვის), ბანკის პრეზიდენტის ადგილი განთავისუფლდა და მაშინ დე სპეინი კვლავინდებურად მოიქცა — კი არ სთხოვა, წინადადება კი არ მისცა, იმავე ტლანქი და შეურაცხყოფელი თავხედობით დაასკვნა, სწოუპსს, რაღა თქმა უნდა, ის კი არ ენატრება მხოლოდ, ერთხელ კიდევ მშვიდობიანად მიაფუჩეჩოს ეს საქმე, იმ შემთხვევასაც ელოდება, საქვეყნოდ დაადასტუროს, რომ რქებდადგმული დაიარება, რომ ისინი ორივენი არიან მისი ცოლის სარეცლის შემგინებელნი, დიახ, დიახ, საქვეყნოდ დაადასტუროს — ის ქალი კახპა არისო; პოლკოვნიკ სარტორისის საფლავს მიწაც არ ჰქონდა მიყრილი, გუნებაში ხელების მფშვნეტილი დე სპეინი უკვე მიაღგა იმ კაცს და უთხრა კიდევ: „ეხლა საქმეს მივხედოთ. ის ცოტაოდენი აქციები, რაც თქვენ გაქვთ, გამოგვადგება, ცხადია. ოღონდ ჩვენ ბლომად გვჭირდება. ხვალვე ავარდით ფრანგისხევში, ხვალ კი არა, ის აჯობებს, ამაღამვე, და, სანამ სხვები მიგვასწრებდნენ, ბიძია ბილი დაითათბირეთ. ხო, რაღას უდგეხართ?“ ანდა იქნება პირდაპირაც მიახალა სათქმელი, უბრალოდ და გასაგებად: თქვენმა სახლიკაცმა — ბიძაშვილმა — ბანკი აზარალა, ერთი რგოლი, დიდი იყო თუ პატარა, გამოაკლო მისი ფინანსური შეუვალობის ჯაჭვს. ამაზე კიდევ მარტო თქვენი კუთვნილი აქციები კი არ არის

დამოკიდებული, არამედ ნაღდი ფულიც, თქვენგან ამდენი ჯახირით მოკრები-
ლი დოლარები და ცენტები; გუშინდელ დღემდე პირველი მოთხოვნისთანავე
შეგეძლოთ მიგეღოთ ის ფული, გუშინდლამდე თქვენი იყო კიდევ. ხოდა იმ ჯა-
ჭვის გამოთვლება სხვანაირად არ მოხერხდება, თუ ის რგოლი არ აღდგა, ყველა-
ფერი არ ანაზღაურდა, რაც თქვენმა სახლიკაცმა გააყოლა ხელს. მე ვიზამდი
ამას, ოღონდ სამაგიეროდ ბანკის პრეზიდენტი უნდა გავხდე; ვინც კი იმ ფულს
ანაზღაურებს, ყველა იმას მოითხოვს, რომ პრეზიდენტი გახდეს, პრეზიდენტად
გასაჩდომად კიდევ ჯერ იმ ფულის ანაზღაურებაა საჭირო. ხოდა აირჩიეთ ეს-
ლა: ან ყველა თქვენი აქცია და მთელი ფული შეგრჩებათ, თუკი თქვენი ნაცნო-
ბი კაცი გაპრეზიდენტდა, ხოდა ისიც ზუსტად გეცოდინებათ, რამდენად მისან-
დობელია ის კაცი, ან კიდევ უცნობ კაცთან მოგიხდებათ საქმის დაჭერა, ისეთ
ვილაცასთან, ვისთვისაც თქვენი აქციები და თქვენი ფული იმაზე მეტის საღი-
რალი არ იქნება, რაც იმ თქვენი სახლიკაცისთვის იყო, ბაირონისთვის.

ხოდა დამორჩილდა ის კაცი. სხვა არჩევანი არც ჰქონია. იმიტომ რომ მი-
ამიტი იყო; უბირი ვთქვათ, თუ გნებავთ. რასაკვირველია, ბანკის საქმეში ყვე-
ლაფერი ესწავლა, რის სწავლაც საკუთარი მეცადინეობით შეეძლო, რადგან,
ბანკი იქნებოდა თუ სხვა რალაცა ამდაგვარი, იმას ფულის შესანახად ესაჭირო-
ებოდა. ოღონდ მანამდე ერთადერთი ის თუ შეეძლო, სარკმლის წინარე რიგში
მდგარს გადაეხადა ხოლმე გისოსიან ტიხარს იქით, რომელიც ფულსა და ფინანსურ
ოპერაციებს იმ ხალხისგან თიშავდა, ვისაც ეკუთვნოდა ის ფული, ვისაც თავისი
თანხა იქ მიეტანა და მიებარებინა მხოლოდ იმიტომ, რომ კაცი კაცს ენდობოდა
უბრალოდ, რადგან, საქმე არჩევანზე რომ მიმდგარიყო, ისევ ეს ლიტონი ნდობა
გადასძალავდა უკანა ეზოში ბუჩქის ქვეშ ჩაფლულ გასაცუდარ ყავის კოლოფს.

მარტო იმიტომ კი არ დამორჩილდა, თავისი ფულის გადარჩენას რომ ლა-
მოზდა. ფრანგისხევს რომ ააკითხა ბილ უორნერისთვის მანფრედ დე სპეინის
გამო ერთი სიტყვის სათქმელად, ამით მარტო იმას კი არ ადასტურებდა, რომ
კაცის კაცისადმი უბრალო, ლიტონი ნდობა, რომლის თავდებადაც ვერავინ დაგი-
დგებათ და არც შეიძლება, რომ დაგიდგეთ, მაინც გაუმტყუნარი რამ არის, ამით
იმასაც ამტკიცებდა, რომ ეს ნდობა ყოველგვარ გამოცდას უძლებს ხოლმე, უნდა
გაუძლოს, რამეთუ ერის კეთილდღეობა, ეკონომიკის სიმყარე დამოკიდებულია
ბანკების პატიოსნებასა და იქ შენახული ყოველი დოლარის წმიდათაწმიდა რა-
იმედ მიჩნევაზე, სულერთია, ვისიც უნდა იყოს ის დოლარი, და ეს პატიოსნება
და სიწმინდე საბოლოოდ დამოკიდებული უნდა იყოს ერთი კაცის საიმისო
მზადყოფნაზე, რომ სხვას მიენდოს ხოლმე, და მეორე კაცის საიმისო უნარზე,
რომ არ უმტყუნოს იმ მინდობილ კაცს. ხოდა ჯეფერსონის კეთილდღეობისთვის
საკუთარი ოჯახის სიწმინდის მსხვერპლად შემწირველ სნოუპსს თავისი ცოლის
პატიოსნება ჰქონდა შეგდებული კაცობრიობის საკურთხეველზე.

არადა რად უღირდა ამის ქმნა: კი არ უნდა შელეოდა მხოლოდ თავის
სიამაყეს, სულაც უნდა განეშორებინა, რათა ფრანგისხევს ასულიყო და ჩაბნელებულ
სოფლურ დუქანში შესჩენოდა, შეხვეწნოდა, შემუდარებოდა იმ ბებერ
ბანდიტს, იმ გულღრმო, გულბოროტ ყაჩაღს, გაცხვირული ცოლი რომ ესვა,
იქაური ეკლესიის საქმეთა უგრძნობელი თავნებობით განმგებელი, და მულატი
ხასები კიდევ (სამი ჰყავდაო, რეტლიფმა მიაძმო; ერთ დროს ისინი პირველი
მუქკანიანები ყოფილან იმ არემარეზე, სხვას არავის აჭაჭანებდა თურმე, ეხლა

კი შვილიშვილებიც ჰყავს თურმე იმ ხასებისგან; მეორე თაობას, შვილიშვილებს, კანი უფრო გამუქებით ხელახლა, ოღონდ თეთრკანიანთა ყველაზე უარესი თვისებები, უორნერისგან ნაწყალობევი, უცვლელად გამოჰყოლიათ და ის თვისებები მათ-მათი ბებიების ოდინდელ თვისებებსაც შერწყმია, ორ-ორი მამის მყოლი ან სულაც უმამოდ გაჩენილი ბებიებისას). ხოდა რანაირ კაცადაც გნებავთ, იმად შეგეძლოთ მიგეჩნიათ ის ბებერი ყაჩაღი, ოღონდ უზნეო კაცად არა, იმიტომ რომ უმარტივეს და უმკაცრეს ზნეობრივ პრინციპთა პატრონი გახლდათ: რაც უნდა მოიმოგმედოს ბილ უორნერმა, ყველაფერში მართალი იქნება, და ვაი იმას, ვინც გზაზე გადაეღობებაო.

მაინც გასწია იმ ბერიკაცთან მოსარიგებლად. იმას ეზიზღებოდა კიდეც სნოუპსი, რაკი სნოუპსს მოყვინებული ქალი წაეყვანა იმ ფასად, რა ფასიც დაედო უორნერს ფრანგის მამულისთვის, და ეშინოდა კიდეც მისი, რადგან სნოუპსს საიმისო გამჭრიახობა გამოეჩინა, იმდენს გამორჩენოდა იმ მამულს, რამდენსაც უორნერი ოცდახუთ წელიწადშიც ვერ გამორჩა; იმიტომ ეშინოდა, მისთვის სახიფათო იყო ეს გამჭრიახობა, და იმიტომ სძულდა, იძულებული რომ იყო შინებოდა მისი.

ხოდა ურიგდებოდა უორნერს ის კაცი, არწმუნებდა, ეშმაკობდა თუ ემუქრებოდა. რეტლიფმაც კი ვერაფერი თქვა ამ ამბის, არადა რეტლიფს ისეთი სახელი გაუვარდა იოკნაპატოფას ოლქში, ყველაფრის პასუხი უნდა ჰქონოდა მზად; ამ ამბის კიდეც, რაც ჩვენ ვიცოდით, რეტლიფმაც მხოლოდ ის იცოდა. ხოლო ჩვენ ის ვიცოდით, რომ ერთ მშვენიერ დღეს ხმა დაირხა — დე სპეინის, უორნერისა და სნოუპსის კოალიცია ჩამოყალიბდაო; ამის მეორე დღეს დე სპეინმა თავისი ჯიბიდან დაფარა ბაირონ სნოუპსის მიერ ტეხასში გაქცევისას მოპარული ფული, ხოდა მესამე დღეს აქციების მფლობელებმა დე სპეინი ბანკის პრეზიდენტად აირჩიეს, ფლემ სნოუპსი კიდეც — ვიცე-პრეზიდენტად.

ეს იყო და ეს. მიამიტი გახლდათ ის კაცი და იმიტომ. არა, უბირი არ ყოფილა; უმეცრების გამო კი არ იყო, ბანკის შინაგან მექანიზმში რომ ვერ ერკვეოდა, უბრალოდ შესაძლებლობა და დრო არ ჰქონია მანამდე საამისო. ეხლა კი გასაჭირი ადგა მხოლოდ, ავბედითი აუცილებლობა, რომ მთელი ბანკი დაეხსნა და ამით თავისი ფულიც გადაერჩინა, რათა მოესწრო იმ ფულის გამოტანა და სადმე საიმედო ადგილას შენახვა. და ეხლა, რა რომ უპირატესობა მოიპოვა, ვიცე-პრეზიდენტი შეიქნა და უკვე ველარავინ დაუფარავდა ბანკის საიდუმლო მექანიზმს, იქაურ საქმეთა ურთულეს ხვეულებს, ოდენ ზარდამცემ საფრთხეს კი არა, ამ მექანიზმში ჩაბუდებულს, არამედ მის ოქროს ფსკერსაც, ეხლა კიდეც უფრო ნაკლები დაურჩა დრო, ვიდრე ოდესმე ჰქონია. კაცმა რომ თქვას, იმის დრო თუ ჰქონდა, ის შეეტყო, რა მარტივი და იოლი საქმე ყოფილა ბანკიდან ფულის მოპარვა, თუკი ბაირონ სნოუპსისთანა მხდალსა და გამოტვინებულ კაცსაც კი, რომელსაც ერთ ან ორ ათას დოლარზე დიდი თანხა ვერც კი წარმოედგინა ალბათ, თუკი მისნაირ რეგვენსაც შეეძლო ამ საქმის დაუსჯელად გაკეთება; და იმის დრო კიდეც, რომ სასწრაფოდ გამოეტანა იმ ბანკიდან თავისი ფული. ვიდრე დანარჩენნი, სხვანი ყველანი (თუნდაც დამლაგებელი ზანგის ბიჭი, ყოველ დილას იატაკის გამომხვეტელი) იმას არ იფიქრებდნენ — ალიაქოთი საკმაოდ მიწყნარდა საიმისოდ, რომ გაგრიკოთო (ანდა—უკვე ხელახლა დაგროვდებოდა იმდენი, გარისკვად რომ ღირდესო), ხოდა ისინი დაასწრებდნენ იმ კაცს.

ეს ამბავი გახლდათ სწორედ — ციებ-ცხელება, სიჩქარე, აწრიალება. და

დარცხენილივით იგონებდა ის კაცი, რომ მისმა საკუთარმა გამჭრიახობამ კი არ გადაუხსნა ის ბრწყინვალე პერსპექტივა, იმის შესაძლებლობა, რომ ერთი მოქნევით თავისთავიც გადაერჩინა საფრთხისგან და მტრისთვისაც შური მიეგო, არამედ შემთხვევითმა შეხვედრამ უმეცარ, გაუთლელ კაცთან, ვისი საწუხარიც ბანკში შეტანილი, ალბათ ორნიშნა ციფრით გამოხატული ფული იყო; ერთსა და ორ დღეს, ერთსა და ორ კვირას არ გაეგლო მას აქეთ, რაც ამ შურისგებად იწყო მის გონებაში მომწიფება, ეტყობა, მას შემდეგ, რაც ყველასთვის უცნობმა არენდატორმა, წელიწადში ალბათ ოთხჯერს მეტად რომ ვერც ჩამოდიოდა ქალაქში, ის აზრი ჩააგონა; თავად არ დაუპირებია შურისძიება, თითქოს ღმერთები იყვნენ თუ ბედისწერა იყო, ანდა გარემოება, ან სხვა რამ კიდევ, მას რომ გამოესარჩლენ მისდა დაუკითხავად და, რაღა თქმა უნდა, ოდესმე მოსთხოვენ ამის სანაცვლოს.

ოღონდ ეხლა უკვე იცოდა იმ კაცმა, რაც უნდა გაეკეთებინა. საკუთრივ ბანკი კი არ უნდა გაეკოტრებინა თუ გაეცამტვერებინა, დე სპეინის თავზე კი არ უნდა ჩამოექცია, როგორც სამსონმა ჩამოიმხო ბანი თავის თავზე, უნდა ამდგარიყო და ხელმიუყოფელი ბანკი წაერთმია დე სპეინისთვის. რადგან ბანკი ფულს ნიშნავდა, ბანკი ფული იყო სწორედ; ის კიდევ, რეტლიფის ნათქვამის არ იყოს, ფულს ზიანს არასოდეს დაატეხდა, წამითაც არ ხელყოფდა ფულის ღირებულებას და შეუვალობას. ერთობ დიდი თაყვანისმცემელი გახლდათ ფულისა. არა, ის ადგება და წარსტაცებს დე სპეინს ბანკს და ფულს, რაც ერთი და იგივეა, მთელსა და უვნებელს წარსტაცებს, სხვა სფეროში გადაანაცვლებს შეუმჩნევლად, სხვაგვარ ძალას მოუპოვებს ქალაქის ეკონომიკაში; ხოდა დე სპეინს აღარაფერი დარჩება, თავისი სახლის გირავნობის სიგელის მეტი, ის სახლი კიდევ, როგორც რეტლიფმა თქვა, იმიტომ მიაგირავა ბილ უორნერს, რომ ბაირონ სნოუპსის მიერ მოპარული ფული აენაზღაურებინა.

ოღონდ როგორ უნდა გაეკეთებინა ეს საქმე? როგორ უნდა გაეძევებინა დე სპეინი ბანკიდან, ან რანაირად უნდა აერთმია ზიანმიუცემელი ბანკი დე სპეინისთვის? როგორ უნდა გამოეგლიჯა დე სპეინის ტორებიდან ბანკი უვნებლად, თუკი, დარწმუნებით იქნებოდა თუ მუქარით, მეანაბრეთა მეტ ნაწილს იმას აიძულებდა, რომ ფული გამოეტანათ იმ ბანკიდან, როგორ უნდა აღედრა მისი დამაშრეტელი ჩანჩქერი დოლარებისა? რა გზით უნდა დაეჯერებინა მეანაბრეები და აქციონრები, თავიანთი ფული ამ შენობიდან გამოეტანათ ერთიანად და მეორე შენობაში მოეთავსებინათ, თანაც ისე, რომ ბანკის საჩინო გადახდისუნარიანობა არ შერყეულიყო?

რადგან იმ მოწილეთა ნახევარსაც რომ გაეტანა თავისი ფული, შარვლებს ცალი აჭიმით რომ იმაგრებენ, საოქტომბერ-სანოემბროდ ბამბის ერთადერთ ხვავში ამონაგები ფული რომ აბადიათ კაპიტალად და ორ-ორ სამ-სამი ქცევა მიწა, დიდი ვერაფერი ამბავი იქნებოდა. თავად კიდევ სულ უმწეო იყო: არც ჩამომავლობა უწყობდა ხელს, არც თანდაყოლილი ნიჭი და არც ნათესაური კავშირები. და თუმცა მისისიპის შტატის აქაურ სანახებში სხვა რომელიმე გვარის შვილებს გაცილებით სჭარბობდნენ ისინი, ვინც სნოუპსის გვარს ატარებდა, ან რომელსამე სნოუპსზე იყო ჯვარდაწერილი, ან კიდევ ხუთი ცენტით დაწყებული ხუთ დოლარამდე ფული ემართა სნოუპსისა, ვერც ერთი მათგანი, ერთის გარდა, ბამბის ერთადერთი ხვავის მფლობელ მეანაბრესაც კი ვერ შე-

ედრებოდა; ხოლო ის ერთი — უოლსტრიტ-პანიკა, ბაყალი — უკვე სხვა ბანკის მეანაბრე გახლდათ და მისი გამოყენება აღარ ეხერხებოდა, გინდაც რომ ფლემს რაიმე საშუალება გამოეძებნა უოლსტრიტის გააღმასებული და მძულვარებით ატანილი ცოლის შემოსარიგებლად.

ხოდა ამ შემთხვევისთვის ყველაზე გამოსადეგნი ვინც შეიძლებოდა ყოფილიყვნენ, ისინი ხომ არ ჰყოლია და არა სწოუპსს: მეგობრების ამბავს მოგახსენებთ, იმ მეგობრებისას, გულდანდობილად რომ შეეძლებოდა თქმა — დე სპეინის წინააღმდეგ შევითქვათო. მეგობრები არ ჰყოლია. იცოდა-მეთქი, ის მინდა გითხრათ, რომ მეგობრები არ ჰყავდა, რადგან არასოდეს მოსურვებია, რომ ჰყოლოდნენ ისინი, ტვირთად აკიდებოდნენ, პარაზიტული აბეზარობით შესჩენოდნენ (მეგობრობა ხომ ამას ერქვა მისი დაკვირვებით და შეხედულებით). ხოდა თავის მოსწრებაში პირველად ეხლა მიხვდა, კაცს მეგობრები რომ სჭირდებიან თუნდაც იმიტომ, რომ ნებისმიერ დროს შეიძლება შეიქმნას (და შეიქმნება კიდევ, ამ ამბავს ვერავინ გაექცევა) იმგვარი ვითარება, როცა წაადგებიან ის მეგობრები; წაადგებიან კი არა, უსიკვდილოდ დასჭირდებიან, რამეთუ სხვა ვერავინ უსაშველებს, გარდა მეგობრისა, გარდა იმ კაცისა, რომლისთვისაც შეეძლება თქმა: რატომო, ნუ მკითხავ. ისე აიღე ეს გირავნობის სიგელი იქნება, ხელწერილი, თამასუქი, აღმასრულებელი ფურცელი თუ პისტოლეთი, მე რომ გეტყვი, იმას დაუმიზნე და ესროლეო. ხოდა ისევ მისი უცოდინარობის ბრალი იყო ყველაფერი: ისე გამწარებული და გაკერპებული ფხოჭნიდა მიწას, იმდენ ხანს მიპორტყავდა და მიიბრძოდა იმ თავისი ფულის საშოვნელად, რომ საიმისოდრო აღარ დარჩენია, ის ესწავლა, თუ როგორ უნდა დაეცვა და შეენარჩუნებინა ფული (ისე, კაცმა რომ თქვას, ამასაც არ ნანობდა, რადგან არც სინანულისთვის ეცალა). დიახ, სულ არ ნანობდა — რატომ არ გამაჩნია ის შესაძლებლობები, რაც ცხოვრებამ არ მომადირსაო. თანაც იმიტომ კი არა მხოლოდ, მაშინ სინანულის დრო რომ არ ჰქონია, უფრო იმიტომ, რომ მაშინ ჯერაც არ შექმნილიყო ის განწირული მდგომარეობა, როცა მეგობრობაც კი ველარ გისაშველებს კაცს. ეხლა დროის მსვლელობაც კი მის წისქვილზე ასხამდა წყალს; კარგა ხუთ წელიწადს უნდა გაევილო, ვიდრე ყოველივეს სასწოროზე შეგდება მოუხდებოდა, როცა ის გოგო მიაღწევდა სიმწიფეს.

ოღონდ ერთი იარაღი, ერთი ხელსაწყო კი ეშოვებოდა — ის მიღრინკული არენდატორები, სულს იქით რომ არაფერი ებადათ, ვაივაგლახით რომ გაჰქონდათ თავი; ყველგან იყვნენ ისინი, მთელ ოლქში, მთელი შტატის ეკონომიკა, კაცმა რომ თქვას, იმათ ემყარებოდა; ეს მაინც ეშოვებოდა იმ კაცს და ამისდაკვალობაზე ალბათ ერთი უგვანო და ბანალური აზრიც გაუელვებდა ხოლმე — მცირედთაგან შედგებოაო დიდი, მარცვალ-მარცვალ, წვეთ-წვეთად, წვრილ-წვრილ ფულად გროვდებაო. აწ უკვე საიდუმლოდ მოქმედებდა. ისე, ყოველთვის უჩუმრად იცოდა საქმიანობა, ვიდრე ნაღმს არ შეაპარებდა სადმე და მერე მოულოდნელად ფეთქდებოდა ხოლმე ის ნაღმი. ოღონდ ამჯერად მართლა თხუნელებთან და ჭიანჭველებთან ჰქონდა საქმე — სარტორისებთან, ბენბოუებთან, ედმონდსებთან, ჰებერშემებთან და მათნაირებთან კი არა, ვისი გვარებიც ოდითგანვე იყო აღბეჭდილი ოლქის მატრიანეებში, ბანკის აქციებისა და დიდ-დიდი თანხის მფლობელებთან კი არა, არამედ უსახელო და არასმქონე არენდატორებთან, იმის მსგავს ხალხთან, მას რომ გაუბა ერთხელ მუსაიფი.

იმ ხალხის გადაბირება არ უცდია. ისე ეჭირა თავი თვალდასანახად იმის მოიმედეს — იმან, იმ პირველმა ხმა უკვე დაარხიაო. იმის ცდაში იყო, ყველას

დაენახა, როგორ შედი-გამოდოდა ჯეფერსონის ბანკში. ჩასაფრებული გახლდათ. ხოდა ბოლოს და ბოლოს ისინი ვითომ შემთხვევით შემოხვდნენ გზაზე, ორ-ორნი, სამ-სამნი, გროვა-გროვა მიეახლენ მისგან დასტურის მოსმენის მოიმედენი:

— დილა მშვიდობისა, მისტერ სნოუპს. მხარი ხომ არ გექცათ, იმ ბანკს რომ მიაკითხეთ?

— იქნებ მისტერ ფლემს იმდენი ფული გაუჩნდა, ერთ ბანკში ველარც დაატია?

— არა, კაცო, მაგ არა და, ცხონებული მამაჩემის ნათქვამის არ იყოს, — ორ ხაფანგში ორჯერ მეტი ენოტი მოყვებაო.

— მამათქვენს თუ უკითხავს, მისტერ სნოუპს, ერთი გამოქექილი ენოტისთვის — რომელი მახე უფროა საშენოო?

— არა, კაცო, იმ გამოქექილმა ენოტმა მარტო ის თქვა — სადაც უნდა მოვხვედრილიყავი, სწორედ იქ მოვხვდიო.

ეს იყო და ეს. ხარხარებდა ის ხალხი, ზოგჯერ ვინმე მუხლზეც დაირტყამდა ხელს, გამოხუნებული კომბინეზონით დაფარულ მუხლზე. ოღონდ იმავე დღეს (ანდა იქნება ერთი-ორი დღის თუ ერთი კვირის მერეც) თითო-თითოდ მიადგნენ ჯეფერსონის ძველი ბანკის სარკმელს და დაკორძილი, დაკვარჩხნილი, მზით დამწვარი ხელებით ლამის მონანულებმა მიუთვალეს ბანკნოტების თხელ-თხელი შეკვრები; ჩეკებს არასოდეს იყენებდნენ ისინი შენატანი ფულის გადასარიცხად, თავადვე მიდიოდნენ მოსაძულებელ ბანკში მითქმა-მოთქმას აყოლილნი, ნაღდ ფულად გამოჰქონდათ თავიანთი საცოდავი, ილაჯის გამწყვეტი შრომით თავმოყრილი გროშები და მოედნის გადავლით მიმართავდნენ მეორე ბანკს, რომელსაც ასევე მოიძულებდნენ, როგორც კი იმ ბანკის შესახებაც ისეთივე საიდუმლო ხმა დაირხეოდა.

იმიტომ რომ სინამდვილეში არც თხუნელები ყოფილან და არც ტერმიტები. თხუნელები იმდენს ახერხებენ, შენობას საძირკველს გამოუთხრიან ხოლმე, ტერმიტებს კიდევ ის შეუძლიათ, ყავისფერი მტვრის გროვად აქციონ მთელი სახლი. მაგრამ იმათ არც მუდოს ინდივიდუალიზმი გააჩნდათ, არც ტერმიტების უჯიათი კოლექტივიზმი, თუმცა ჭიანჭველებივით მომრავლებულნი კი იყვნენ. ის იყო მხოლოდ, რომ სნოუპსისდაგვარად თავიანთი საწყალობელი დოლარების გადარჩენის ჯახირში იყვნენ, და ფლემმა ისიც იცოდა: ახალი ხმა თუ დაირხეოდა, ახალ ამბავს თუ მოჰკრავდნენ ყურს, ისევ აფორიაქდებოდნენ და სხვა ბანკს მიაწყდებოდნენ; ხოდა დე სპეინს რომ მოსურვებოდა, იმ ხმის მარჯვედ დამყრელი მხოლოდ იმას კი არ შეძლებდა, რომ თავისი ძველი მეანაბრეები დაებრუნებინა, ბამბის ერთადერთი ხვავის მფლობელნი, ჯეფერსონის ბანკის ყველა მეანაბრეს გადაიბირებდა. ოღონდ არც ის და არც სხვა რომელიმე ჭკუათამყოფელი ბანკირი ამ ამბავს არ მოისურვებდა, რადგან ეს იმის მომასწავებელი იქნებოდა, რომ მერე უარით გაესტუმრებინათ უამრავი ხალხი, ვინც იმის მეცადინეობაში იქნებოდა, გაქუცული ჯორი და მიღრინკული ფერმა დაეგირავებინათ თავის ბარგიბარხანიანად და მერე იმ ფულით ნახმარი და დამტვრეული ავტომობილი ეყიდა.

ეს არ კმაროდა, უღმერთოდ ცოტა რამეს ნიშნავდა ეს ამბავი. ხოდა ხელახლა მოჰყვებოდა ხოლმე იმავე სახელთა ჩამოთვლას და ერთიმეორის მიყოლე-

ბით მყისვე განიშორებდა, თითქოს მანამდე არასოდეს მოჰგონებოდნენ ისინი და მრავალგზის არ დაესვენას — მათგან ხეირი არ გამოვაო: მისი ძმისწული იყო თუ ბიძაშვილი — უოლსტრიტ-პანიკა, ბაყალი, ამ ათიოდე წლის წინათ უბრალო გულმოდგინების, პატიოსნებისა და შრომისმოყვარეობის წყალობით, აგრეთვე მამამისის დაღუპვისას კომპენსაციად მიღებული ათასი დოლარის წყალობითაც მედუქნის კომპანიონად რომ იქცა, ესლა კი მთელ ჩრდილოეთ მისისიპიში იმნაირი დუქნების მთელი ქსელის მფლობელად შექნილიყო; მარტო უოლსტრიტიც იკმარებდა საიმისოდ, დე სპეინისთვის ბანკი რომ წაერთმია, ოღონდ აქ ორი გადაულახავი დაბრკოლება ეღობებოდა: იმ ბიჭს ფული უკვე სხვა ბანკში ჰქონდა შეტანილი და იმ ბანკის აქციონერი გახლდათ, და, გარდა ამისა, მის ცოლს სიტყვა „სნოუპსის“ გაგონებაც არ შეეძლო და ჯეფერსონში იმასაც ამბობდნენ, ქმარს შეჩენილია — გვარი გამოიცვალეო. მერე სხვა სნოუპსები მოდიოდნენ, მისი სახლიკაცები, და იმ ოლქის დანარჩენი სნოუპსები, ისინი, სნოუპსებიც რომ არ იყვნენ და არც არენდატორები, ამ წლების განმავლობაში პროცენტებს რომ უხდიდნენ ფლემს მისგან ნასესხები ხუთი იქნებოდა, ათი თუ ოცი დოლარისთვის, რომელნიც, კიდევ რომ გადაებირებინა, მიხმარებით არაფერში მიეხმარებოდნენ.

ხოდა იმასვე უბრუნდებოდა ხოლმე, რითაც დაეწყო, ამაოდ უკირკიტებდა იმავე სიას განაწამები, ნაცნობ სახელთა ერთიმეორის მიყოლებით განმშორებელი და წინასწარვე მიხვედრილი — იმ სახელზე შევჩერდები, გახსენებაც რომ არ მინდაო. მისი სიმამრი გახლდათ ის, ბილ უორნერი, და იმთავითვე იცოდა, რომ ბოლოს მაინც მოუწევდა ასვლა იმ ღვარძლიან, გულფიცხ ბერიკაცთან, რომელიც ვერასოდეს დაუვიწყებდა, რომ ფლემმა ხუთას დოლარად გამოტყუა ფრანგის მამული და მერე ორ-სამ კვირაში სამასი თუ ოთხასი პროცენტის მოგებით გაასაღა; ისევ უნდა ასულიყო იმ ბერიკაცთან, თავმოდრეკილი რომ მიეახლა ამ ხუთი წლის წინათ და დაიყოლია თავისი გავლენა საიმისოდ გამოეყენებინა, რათა ბანკის პრეზიდენტად ექცია სწორედ ის კაცი, ვისი თავიდან მოშორებაც ამოეჭრა ესლა გულში ფლემს.

გამიგეთ? ეს იყო მისი საძნელო საქმე. სასტიკად არ გაუმართლა იმ კაცს, რაკი ის ბავშვი, ვისთვისაც თავისი გვარი უნდა მიეცა, გოგო გამოდგა. ეს რომ არა, იმ სიძნელის გადალახვაც არასოდეს მოუწევდა ალბათ. ეს რომ არა, შეეძლო მითვლემილს უდრტვინველად ეოცნება შურისგებისთვის, რქებდადგმული დარჩენილიყო მშვიდად, გინდაც ჩვეულ სავარძელში მოკალათებულიყოს ჩვეული წიგნითურთ. მისი ცოლის შვილი გოგო რომ არ ყოფილიყო!

მაგრამ გოგო გახლდათ ის არსება. ამ ფაქტს (დიახ, დიახ, ზოგჯერ კაცებსაც აინტერესებთ ხოლმე ფაქტები, ფლემ სნოუპსისთანა კაცებსაც კი), რა დღეც იქნებოდა, ბოლოსდაბოლოს უეჭველად უნდა განეგმირა ის კაცი წარმოუდგენელი, უეცარი დარტყმით. ის არსება, ის გოგო, მის თვალწინ რომ იშვა და მერე თავისი ცხოვრების ყოველ დღეს მის თვალწინვე ატარებდა. ამ ამბავში უბრალო იყო ის გოგო, ამ ამბის არაფერი იცოდა, ეჭვიც არაფრის ჰქონდა. დიახ, იცოდა იმ კაცმა — გოგო არის და, რაკი სულდგმულობს ამ ქვეყანაზე, უეჭველად სიმწიფეშიც უნდა შევიდესო; ხოდა, ყველა სხვა გოგოს მსგავსად, რა რომ სიმწიფეში შევიდოდა, დაქალდებოდა კიდევ. ოღონდ ის კაცი ერთობ დაკავებული გახლდათ და ფულის შოვნის გაწამაწიაში მყოფს საიმისო დრო აღარ დარჩენია, ის შეეტყო, ან მიხვედრილიყო მაინც იმას, რაც უნდა სცოდნოდა ქალების ამბავი. გამიგეთ? დაიბადება მცირე რამ არსება, ციცქნა რალაცა, და თქვენც ამ-

ბოზთ — ეს ცხენი იქნებაო ანდა — ძროხა იქნებაო. ხოდა, ხანი რომ გამოხდება, ის არსება მართლა ცხენად იქცევა, ანდა ძროხად, და უნაკეროდ და უნაწიბუროდ შეერთვის, ერწყმის გარემოს. ოღონდ ეს ის არსება, ის ციცქნა როდი გახლავთ, ქალად რომ უნდა იქცეს (უნდა იქცეს და ვერც დააბრკოლებ რითიმე, ფლემ სნოუპსი რომ ფლემ სნოუპსია, ისიც ვერაფერს გახდება), იმ ქალად, არავითარ გარემოს რომ არ ერწყმის, იმ გარემოს კანონებს და უმრავლესობის მიერ იდეალად მიჩნეულ ქცევის ნორმებს რომ არაფრად აგდებს ხოლმე. და პირუკუ ხდება, თავისი სულისთქმით, თავისი არსებობით ის სუსტი და ნაზი სხეული უბატონდება სწორედ გარემოს და ისე გამოქნის, გინდაც სანთელი ყოფილიყოს.

ეს ამბავი სჭირდა იმ კაცს. ეს ამბავი დაემართა. საიმდროოდ ალბათ ბედს დამორჩილდა უკვე და თავს იმითლა ინუგეშებდა, რომ შურისძიების, თავისი მტრისთვის სანაცვლოს მიგების ამოო ოცნებას ეძლეოდა. მე იმის თქმა მინდა, ყველა შესაძლებლობას მხოლოდ იმიტომ ჩხრეკდა და ითვალისწინებდა-მეთქი, რათა ისევ და ისევ იმასვე მიბრუნებოდა — ბამბის ერთადერთი სვავის მფლობელ ხალხს, რომელიც ერთიანად რომ გაგეყიდა თავთავისი გაქსუცული კომბინეზონებიანად, საოლქო ეკლესიის ბიუჯეტსაც ვერაფერს დააკლებდა, არამცთუ საოლქო ბანკისას. ის რომ, როგორც ეტყობა, ფარ-ხმალის დაყრამ მოუწია იმ კაცს და ის თუ არ აღიარა — რქებდადგმული ქმარი ვარო, შეეგუა მაინც ამ ამბავს.

ხოდა მერე ის გოგო, მის მიერ ბოძებული გვარის მქონე, კი არ მოიწიფა და ქალად კი არ იქცა მხოლოდ, არამედ ისეთ ქალად იქცეოდა თუ იმუქრებოდა — ისეთ ქალად ვიქცევით, განუმეორებელი რომ ეთქმით ხოლმე. ცხადია, გოგო ქალად კი უნდა ქცეულიყო, ამ ამბავს ის კაციც ელოდებოდა და სასაყვედუროც არ ექნებოდა, გოგო იმას რომ დასჯერებოდა, ჩვეულებრივ ქალად ქცეულიყო და მეტი არაფერი. იმ კაცისთვის რომ ეკითხათ, რასაკვირველია, იმას ამჯობინებდა, გოგო უშნო ყოფილიყო, მაინცდამაინც მახინჯი კი არა, ისე — უთვალადო და მფრთხალი ყოფილიყო დაბადებიდანვე, შინაბერობისთვის განწირული, იმდენად ულაზათო, რომ მის ტოლ ბიჭთაგან თვალში არავის მოსვლოდა; ხოდა საქმრო თუ გამოუჩნდებოდა, იმნაირი შეხვედროდა, მამამისის (იმ გოგოს ტყუილი მამის) ფულზე სჭეროდა ცალი თვალიც და ორივე თვალიც და ღვლეჭივით მოჰყოლოდა ხელში დასაგრებად.

იმ კაცს არ სურდა გოგო მომწიფებისთანავე გათხოვილიყო და თანაც ისეთ ვაჟს გაჰყოლოდა, ფლემზე რომ არ იქნებოდა დამოკიდებული — ან აქედან შორს მყოფი აღმოჩნდებოდა, ან ძალიან ახალგაზრდა, ან, რაც ყველაფერზე უარესი და აღმაშფოთებელია, ფულის პატრონი, ისე რომ სნოუპსის ქონება არაფრად დასჭირდებოდა. ვინმე იმგვარი, იმ ავაზაკისნაირი, გორილასავით ბეხლეწი რომ იყო და სწორედ მაშინ ჩამოაბრძანეს ოჰაიოდან, როცა გოგოს თხუთმეტი წელი შეუსრულდა, მეტი კი არა. ხოდა იმ ბეხლეწმა თავისი ოქროს ხელთათმანებით ან სულაც ოქროს ხელთათმანთა პატრონის რეპუტაციით ისეთი შიშის ქარი შეუყენა ყველას, რომ მის გარდა გოგოს სიახლოვეს ველარავინ გაჭაჭანდა; ოღონდ მერე იმასაც მოუხდა კუდის ამოძუება, რადგან ამ საქმეში ოქროს ხელთათმანებიც ველარაფერს წაადგებოდა: ის გოგო ქალი გახლდათ და ამიტომ მიუწვდომელი კი არ ყოფილა მხოლოდ, მოურჯულეხელიც იყო.

გამიგეთ? ის ავაზაკი, საიმისოდ რომ იყო მოწოდებული, ფორდის სააგენტოს-თვის მაინც ეხელმძღვანელა, მუშათა მთელი კავშირისთვის თუ არა, არც განუდევ-ნიათ და არც გაუძევებიათ, რამეთუ ეს თითქმის ერთი და იგივეა; ისე გაქრა მო-ტორების საუკუნის ის კრონპრინცი, იმიტომ რომ რაყიფი აღმოუჩნდა იქვე: უცო-ლო იურისტი, იმ გოგოზე ორჯერ უფროსი, რომელიც იმ პატარა ქალაქში დამ-კვიდრებულიყო და იმდენად იყო იმ ქალაქით ხელფეხშეხოჭილი, ზიანს ვერაფერს დაატეხდა; სიცოცხლესა და წარმოსახვას უწამლავდა იმ გოგოს შორეულ მხარე-თა გამო გამართული დამღუპველი საუბრით, სადამ-სადამოობით გამაგრილე-ბელი წყლების გასაყიდ დახლთან ხვდებოდა ხოლმე და სხეულს კი არ უცდუ-ნებდა და ურყვნიდა მხოლოდ, გაცილებით უარეს რამეს სჩადიოდა: გონებას ურყვნიდა, ფუჭსა და უგონო წარმოსახვას აღუძრავდა ლექსთა წიგნებით და აღუსრულებელ იმედთა და ოცნებათა სასიკვდილო შხამს აწვეთებდა.

გამიგეთ? კაცი იფიქრებდა, მცირე ქალაქის მკვიდრი ასაკში შესული (და კიდევ გაჭაღარავებული) იურისტი ვერას გახდება, ისე რომ მისი არც უნდა გეშინოდესო; ერთი პირობა ხელიც შეუწყო იმას, ფლემს, იმ ოპაიოელი გორი-ლას თავიდან მოცილებაში, ოღონდ მერე იმ გორილაზე საშიში თავადვე შეიქნა, რადგან გოგოს შეუჩნდა — აქედან გაიქეცი, მამაშენისგან თავი დაიხსენიო; მარტო იმას კი არ შთააგონებდა, რომ ცუდი იყო ის ქალაქი, რომელშიც გოგო ცხოვრობდა და რომელშიც უნდა ეცხოვრა მომავალში, იმასაც ეუბნებოდა, სად უნდა ეძებნა ის აჩრდილები და ფანტაზიები, რომელთა არსებობაც კი არ იცო-და გოგომ, ვიდრე ჭაღარა იურისტმა არ გამოუჭედა ყოველივე ამით თავი.

ეს გახლდათ სიძნელე. და ამ სიძნელეს ის კაცი ვერ გადალახავდა, გინდაც რომ თავისი მორჩილი საქმრო შეერჩია, ეყიდა იმ გოგოსთვის. რადგან ვერავის გააყოლებდა ცოლად მანამდე, ვიდრე ღმერთი იქნებოდა თუ ეშმაკი ან კიდევ ბედისწერა, ანდა იქნება თავად ბუნება, მოთმინებაგამოლეული ბებერ ბილ უორნერს მაინც არ გაისტუმრებდა საიქიოს. იმიტომ რომ, როგორც კი ის გოგო გათხოვდებოდა, ის ქალიც, გინც მხოლოდ იმის გამო დათანხმდა სნოუპსის ცო-ლობას, რომ მაშინ ჯერაც დაუბადებელ მის ბავშვს გვარი ჰქონოდა (ნაწილობ-რივ ბილ უორნერის წყრომისა და რისხვისაც ეშინოდა და მისი დაშოშმინებაც სურდა ალბათ, მაგრამ უმთავრესად მაინც ბავშვის ბედი აწუხებდა), ის ქალიც მაშინვე გაექცეოდა თავის აწინდელ საყვარელთან ერთად იქნებოდა თუ მარტო თვითონ. ყოველ შემთხვევაში მამამისის ის ანდერძი, ფლემ სნოუპსზე მის გა-თხოვებამდე თვრამეტი წლის წინ და მის მიერ ფლემის სახელის პირველად გაგონებამდე ათი თუ თორმეტი წლის წინ რომ იყო დაწერილი, ძალაში დარ-ჩებოდა.

ისე რომ ის გოგო ჯერჯერობით არ უნდა გათხოვილიყო. არადა ამ ამბის ჩაშლაც არ იყო ადვილი საქმე, თუგინდ იმ გოგოს ჯერაც თავის სახლში, ჯე-ფერსონში ყოფნისას; რადგან ფეხბურთისა და კალათბურთის გუნდების მოთა-მაშეთა ნახევარი ჯგრო-ჯგროდ მოაცილებდა ხოლმე სკოლიდან სახლამდე და კინოშიაც ასევე მიყვებ-მოყვებოდა, ვიდრე ის გოგო ჯერ უმცროს და მერე უფ-როს კლასებში სწავლობდა. ოღონდ ჯერჯერობით შინ მაინც ეგულებოდათ და მამამისიც, ასე იყო თუ ისე, ერეოდა მომხდარ ამბებში ან ვითარცა მამა (დიახ, დიახ, მამა; სხვა მამის ამბავი იმ გოგომ არც იცოდა და ალბათ არც ირწმუნებდა, სიმართლეს უარყოფდა, ვისმე რომ მოსურვებოდა მისთვის თვალის ახელა, იმი-ტომ რომ ქალებს არც სიმართლე აინტერესებთ და არც სიცრუე, იმათ ფაქტები აინტერესებთ მხოლოდ, სულერთია, ჭეშმარიტი იქნება თუ არა ის ფაქტები,

ოღონდ კი სხვა დანარჩენ ფაქტებს შეესატყვისებოდნენ ისინი; ხოდა იმ გოგოსთვის ფაქტი ის გახლდათ, რომ ის კაცი მამამისი იყო იმ მარტივი ფაქტის პაღით, რომ ყველა სხვა გოგოსაც და ბიჭსაც თავთავისი მამა ჰყავდა, თუკი სადმე ახლომანლო საფლავის ქვის ქვეშ არ განისვენებდა ის მამა), ან კიდევ ვითარცა ფულის გამსესხებელი, რომელსაც შეეძლო სიძობის მოსურნისთვის თუ მისი რომელიმე სახლიკაცისთვის თამასუქი წარედგინა გასანადღებლად.

მერე ის ჩაერია საქმეში, ის დამთხვეული ჭაღაროსანი, მიეძალა და მიეძალა გოგოს — ეს, ჩემო ბატონო, ნაყინო, ეს კოკა-კოლაო, სხვა შტატების კოლეჯთა პროსპექტებით, ხოდა ბოლოს მართლა დააჯერა — აქედან გამგზავრება მარტო გულის გამხარებელი ამბავი კი არ იქნება შენთვის, გევალება კიდევ, სკოლას დაამთავრებ თუ არა, ჯეფერსონს მოსცილდეო. კი, მოსცილდებოდა და იმ ცდუნებით სავსე სხეულს, რომლის გულისთვისაც ჯეფერსონში ბარე ათჯერ დაღვრილიყო უკვე სისხლი (დიახ, დიახ, ნამდვილი სისხლი), გამოაფენდა ფართო ასპარეზზე, სადაც, რამდენიც გენებოთ, იმდენი დადის ცოლის სათხოვად გამზადებული მარტოხელა ჭაბუკი. იმდენი მაინც შეძლო, არ გაუშვა ის გოგო, უფრო სწორად, ერთი წლით დააყოვნა, აიძულა, დააჯერა (რანაირად მოახერხა, არ ვიცი, იქნებ ცრემლიც კი მოიღინა; კი, ცრემლსაც მოიმარჯვებდა, ტირილის უნარი რომ ჰქონოდა) — ეს ერთი წელი პანსიონში გაატარეო. ამასობაში თავად წვალბოდა, თავს იმტვრევდა, როგორმე იმ საფრთხეს რომ გადარჩენოდა — სხვა შტატების კოლეჯთა პროსპექტებით შემოჩენილ იმ ასაკში შესულ პროვინციელ იურისტს. დიახ, სწორედ იმ ჭაღარამიძალეულ იურისტს, რომელსაც იმდენი ემარჯვა, თავისი სახიფათო რაყიფი — ოჰაიოელი ავტომექანიკოსი ჩამოეშორებინა. ოღონდ იურისტს სხვა ვერავინ ჩამოიშორებდა თავად იმ კაცის — სასოწარკვეთილებამდე მისული მამის გარდა, ხოდა იმან კიდევ ერთადერთი ხერხი იცოდა და მეტი არაფერი — ფულის გამოყენება. ადვილად წარმოვიდგენ ხოლმე ამ ამბავს: ფლემ სნოუპსი, რომელიც იძულებულია მთელ წელიწადს გაფაციცებული იყოს, ყოველ კაცს თვალი ადევნოს, ყოველ საპნის ვაჭარს თუ მეწვრილმანეს, ჩვენს ქალაქში აგერ გუშინდელ ჩამოსულს, და თან გაწვალდეს და დაიტანჯოს იმის მომეცადინე, როგორმე იმდენ ფულს ვესესხო, რომ მერე მასზე ვიყო დამოკიდებული.

ველოდი კიდევ ამ ამბავს, რალა თქმა უნდა. წინასწარვე მქონდა ყოველივე გაანგარიშებული, ვოცნებობდი — ამას და ამას ვიყიდი, ასე და ასე დავხარჯავ იმ ფულს, რომლითაც ფლემს დავაღალატებ-მეთქი. მაგრამ იმან არ ქნა ეს ამბავი. გამაცურა იმან. და ერთი პატივიც მომაგო კიდევ: არამცთუ ხელი შემეშალა ჩემი პატიოსანი სახელისთვის ჩირქის მოცხებაში იმით, რომ საცდური ამაცილა, ისიც დაასკვნა, რომ იმ ჩირქის მოცხებამდე მოვალორებდი და რომ ერთი საცდური თავისთავად განარინებდა მეორეს. ასე იყო თუ ისე, ქრთამი არ შემოუძლევია. ეხლა ისიც ვიცი, რატომაც არ შემომამძლია: ხელი ჩაიქნია ამ ამბავზე. მე იმის თქმა მინდა, ბოლოს და ბოლოს მიხვდა-მეთქი, რომ ის გოგო, ჯეფერსონში მისი დატოვება რომც მოეხერხებინა, გაუთხოვარი არაფრის დიდებით არ გაჩერდებოდა, ხოდა მისი გათხოვება და ბილ უორნერის მემკვიდრეობის სამუდამოდ დაკარგვა ხომ ერთი იყო.

იმიტომ რომ იმ ზაფხულს, იმ უკანასკნელ ზაფხულს, ანდა უკეთ რომ ვთქვათ, იმ შემოდგომაზე, როცა სკოლაში მეცადინეობა დაიწყო და ის გოგოც

უკვე პანსიონში შეუდგა ხელახლა სწავლას, მამამისი საკმარისად იყო მოცლილი საიმისოდ, რომ ყოველივე შეეჯამებინა. ხოდა, რაღა თქმა უნდა, იმ გოგოსთვის თვალის ერთი შევლებაც კმაროდა, რომ მიმხვდარიყო ის კაცი (ანდა ვინც უნდა ყოფილიყო სხვა მამაკაცი) — ასე ეს ამბავი დიდხანს ვერ გაგრძელდება, გინდაც რომ ის გოგო — აწ უკვე ქალიშვილი — დამწყვდეული ვიყოლიო. ეხლა ის თავ-ზარდამცემი ამბავი ყოველ წუთს შეიძლებოდა მომხდარიყო. არადა, ვინ იცის, რანაირ შვებას მოჰგვრიდა იმის უბრალო შეგნება, რომ როცა უნდოდა, მაშინ შეეძლო მარტო იმის წუხილს კი არ მორჩენოდა — ფული არ დაგვარგო, საერთოდაც გადაეწურა ყოველგვარი იმედი, იმის არ იყოს, კბილის ექიმის ასისტენტი კარს რომ გამოაღებს და — შემდეგით, იტყვის შენზე შემოჩერებული, ხოდა გვიან რომ არის უკვე, წამოხტომას და გაქცევას ველარ იკადრებ კაცი.

გამიგეთ? დამშვიდებულიყო შეეძლო. მეტი აღარ დასჭირდებოდა ამოდ დაეხარჯა დრო მოიმედეს ან იქნება მონანულსაც, გუნებაში ყველა ხერხის გადამჩხრეკელს და მაინც ყველას უარმყოფელს; რადგან, ვინ იცის, იქნებ სწორედ იმ ზაფხულს, იმის გაწამაწიაში რომ იყო, ჩემთვის ფული როგორ შემოეტყუებინა სესხად, იქნებ იმასაც იმედოვნებდა, ვინმე იმნაირი შემწე ეპოვნა, ვის ოცნებასაც კაცთა მოდგმისთვის მარტვილობა დაერქმეოდა და ვინც ღამით სამ-ზარეულოს სარკმლიდან ტყვიას დაახლიდა ბილ უორნერს. თუმცა მერე ეს აზრიც განიშორა, გადაწყვიტა — გულისხმეთქვა მეყოფაო.

ხოდა სიხარულიც დაიმკვიდრა თავისთვის, მარტო სიმშვიდე კი არა, რადგან იმ მომჯადოებელ მოჩვენებაზე — სიმამრის ქონებაზე საბოლოოდ უარის მთქმელს შეეძლო თავის ოდინდელ იმედს, შურისძიებისთვის თავის ოცნებას დაბრუნებოდა. კი, ეხლა კი იცოდა, რატომაც აჭიანურებდა ამდენ ხანს იმ თავის შურისძიებას, უკანასკნელი ჯაბანივით უფრთხოდა ბილ უორნერიც ეხსენებინა სხვა სახელთა შორის. იმიტომ რომ ამდენი ხანია გუმანით მიხვედრილიყო, რომ მისი შველა ბილს შეეძლო მხოლოდ. და თავისი შურისგების იარაღად ბოლოს და ბოლოს ბილი რომ შეერჩია, თვითონვე მოუსპობდა თავისთავს ყოველგვარ შესაძლებლობას, რომ მერე ბილ უორნერის ქონებიდან ცოტა რაღაცა მაინც დარჩენოდა მემკვიდრეობად.

მაგრამ ეხლა მორჩენილი იყო ეს ამბავი, აღსრულებული და გათავებული. ეხლა თავისუფალი გახლდათ. ერთადერთი ისღა დარჩენოდა, მისძალეობდა, აეძულებინა, ემლიქვნელა, ელრიტინა, ემზაკვრა, — გააჩნია, რა უფრო მალე გაჭრიდა, — რათა ბილ უორნერის აქციათა მეოხებით, აგრეთვე ბილ უორნერის მოშიშარი ხალხის და თავის საკუთარ აქციათა მეოხებით და წვრილ-წვრილ არენდატორთა შემწეობით ბანკი წაერთმია დე სპეინისთვის.

ერთადერთი ისღა დარჩენოდა, უნდა გადაეწყვიტა, რანაირად მისდგომოდა ამ საქმეს, ერთი სიტყვით, ბილ უორნერისთვის როგორ დაევლო თავი. არადა ესეც უეჭველად გადაწყვეტილი ჰქონდა უკვე, ყოველმხრივ აწონილ-დაწონილი ჰქონდა საამისო გეგმა მაშინვე, როცა ჯერაც ვერ ბედავდა ბილ უორნერის სახელი გაევლო გუნებაში. რადგან, ეტყობა, რა რომ ერთხელ გადაწყვიტა და თავისთავი აიძულა საკუთარი ხელით ამოეშანთა თავისი ოდინდელი ფუჭი იმედი ცოლის მემკვიდრეობის მიღებისა, მერე აღარ უყოყმანია. მარტო იმ გოგოსაც შეეძლო უორნერის ფულის მოიმედე კაცის დაღუპვა, ხოდა ამიტომ იყო, აქამდე სახლიდან ფეხს რომ არ ადგმევინებდა მარტო მისი კი არა, დედამისის სურვილის მიუხედავად (იმისი რომ აღარაფერი ვთქვათ, იმ შეპრეტილი მეზობლის, სულმუდამ სხვის საქმეში ცხვირის ჩამყოფელის). მაშინაც სახლში ჰყავდა გა-

მომწყვდეული, როცა თვითონაც კი დარწმუნდა — სულ ტყუილუბრალოდ აცდენს დროს იმ ძველმოდურ „ქალთა პანსიონშიო“. ასე იყო ეს ამბავი მთელ წელიწადს და მერე ნახევარ წელიწადს კიდევ, საშობაო არდადეგებამდე; ხოდა მერე ანაზ-დად, წინასწარ სიტყვის უთქმელად, კაცმა არ იცის, რანაირად — გაუშვა გოგო, ჯეფერსონიდან გამგზავრების და კოლეჯში შესვლის ნება მისცა. კი, ორმოცდაათ მილზე მეტი არ ყოფილა იქამდე, მაგრამ ორმოცდაათი ხომ იყო მაინც!

რატომო, ბრძანებთ? ცხადზე უცხადესია, რატომაც. რისთვის აკეთებდა, რაც დღემდე გაეკეთებინა? იმისთვის, რომ გაცემულზე მეტად ღირებულ რაღაცას ღებულობდა სანაცვლოდ. ისე რომ ძნელი წარმოსადგენი არ უნდა იყოს ეს ამბავი: ცოლს მიმართა, პირისპირ როცა დარჩნენ (თქმა არ უნდა, ზოგჯერ კი ელაპარაკებოდნენ ხოლმე ერთიმეორეს), ანდა, უფრო სწორად, ოთხნი რომ დარჩნენ, მაშინ, რადგან ორი მოწმე წინათაში ელოდებოდა, კალმისტარს როდის აიდებდა ის ქალი: მოაწერე ხელი ამ საბუთს, რომლის ძალითაც მამაშენის ანდერძით მიღებული მემკვიდრეობის ნახევარი მე უნდა დამრჩეს, სულერთია, ცოლ-ქმარი ვიქნებით საიმდროოდ თუ არა, ხოდა მაშინ ლინდას გავუშვებ ჯეფერსონიდან სასწავლად. კარგი, ბატონო, ვთქვათ, იმ საბუთის დახვევაც შეიძლება, გაუქმება, გაპროტესტება. თუმცა იმ ქალმა არ იცოდა ეს ამბავი. მაგრამ რომც არ დაეჭვებულებო — საბუთს ძალა ექნებაო, იმ წუთას ის მემკვიდრეობა ხელთ რომ ჰქონოდა, უარს ეტყოდა განა ასეთი ამბისთვის იმ ნახევრის მიცემაზე?

აი, ეს გახლდათ ის „როგორ“. ეხლა მხოლოდ „როდის“ რჩებოდა გასარკვევი. ზამთარი ჯერ არ გასულიყო, ლინდა უკვე კოლეჯში გახლდათ, ის კაცი კიდევ ისევ ისე მიმოდის ქალაქში მშვიდი და აუმიღვრეველი, პლანტატორის შავი ფერის ფართოფარფლიან შლაპასა და ერთიბეწო ჰალსტუხში გამოწყობილი, დღეში ერთხელ მაინც გამოჩნდებოდა ხოლმე მოედანზე, თანაც ქალაქის საათივით ზუსტი იყო. ხოდა ასე იყო ეს ამბავი მთელ ზამთარს და გაზაფხულსაც, გუშინდელ დილამდე.

ნამდვილად. ადგა და გაემგზავრა. ამ ამბის წარმოდგენაც მოგიწევთ, რადგან ამჯერად იმ წინათაში მოწმეებიც არ მსხდარან: ისევ ის გრძელი, ეხლა უკვე ზაფხულის ბუღში გახვეული მოკენჭილი თემშარა (მაშინ მოუკირწყლავი იყო გზა, ის კაცი პირველად რომ ჩამოვიდა თვრამეტი წლის წინათ), უორნერის დუქნისკენ მიმავალი. რაკი ჩქარობდა, ეხლა ავტომობილით გაემგზავრა, — „როგორ“ და „როდის“ დაემთხვენ ბოლოს და ბოლოს ერთიმეორეს. თანაც უჩუმრად გაემგზავრა, ნაქირავები ავტომობილით. მე იმის თქმა მინდა, ჩვენი ქალაქის მკვიდრს არ ეკუთვნოდა-მეთქი ის ავტომობილი. თუმცა გავლენიან კაცს ეხლა თითქმის ყველას ჰყავდა ავტომობილი ჯეფერსონშიც და მთელ ოლქშიც, სწოუპსს ავტომობილი არ ჰყოლია. თანაც იმიტომ კი არა, ძვირი რომ ჯდებოდა მისი ყიდვა, უფრო იმიტომ, რომ, არამცთუ გავლენიანი არ ყოფილა ჯეფერსონში ის კაცი, ჯერჯერობით არც კი ოცნებობდა ამ ამბავზე: საკუთარ სიცოცხლესავით დაიცავდა იმ საიდუმლოს, რამდენის გადახდა შეეძლო საყიდელში.

ოღონდ ეხლა ისე ჩქარობდა, ავტომობილის დაქირავება მოუხდა, და იმდენად მოწადინებული იყო საიდუმლოდ შეენახა საქმე, საკუთარი ავტომობილიც რომ ჰყოლოდა, მაინც იქირავებდა და დაიხარჯებოდა; იმდენად საიდუმლოდ, რომ ფოსტის ავტობუსით გამგზავრებაც ვერ გაბედა, თუმცა მაშინ დოლარის

მეტი არ დაუჯდებოდა; იმდენად საიდუმლოდ, თავის კლიენტთაგანაც ვერავის გამოართვა მანქანა, რომელიც, კაცმა რომ თქვას, მას ეკუთვნოდა, რადგან მისი ფულით იყო ნაყიდი, მრავლის უმრავლესთაგან ერთ-ერთი თამასუქით გამორთმეული ფულით. ნაცვლად ამისა, ავტომობილი იქირავა (ჩვენ ის არ ვიცოდით, როგორი ავტომობილი იქირავა და სად იქირავა, ოღონდ იოკნაპატოფური ნომერი არ ჰქონია იმ მანქანას) და უკანასკნელად გაემგზავრა უორნერის გზაჯვარედინისკენ, იმ გზას გაუყვა, რომლითაც თვრამეტი წლის წინ ჯორებშებმული ფურგონით ჩამოსულიყო ქალაქს. მთელი მისი ქონება იყო იმ ფურგონში: მისი ცოლი და უკანონოდ შობილი გოგო, მისის უორნერის მიერ ბოძებული მცირეოდენი ავეჯი, რეტლიფის მიერ ხელმოწერილი ნასყიდობის ქალაქი ჯეფერსონში მდგარი რესტორნის ნასეგარზე და რამდენიმე დოლარი, იმ ფულის ნაშთი, ჰენრი არმსტიდი (აწ უკვე სამუდამოდ გამომწყვდეული ჯექსონის საგიჟეთში) და მისი ცოლი ათ წელიწადს რომ უყრიდნენ თავს, — ეს გადაუხადეს რეტლიფმა და არმსტიდმა ფრანგის მამულში, სადაც იმ კაცს მიწაში ჩაეფლა ოცდახუთი ვერცხლის დოლარი, რათა ისინი წასწყდომოდნენ ბაღის თხრისას.

უკანასკნელად მიემგზავრებოდა იქითკენ მისი სიცოცხლის იმ თვრამეტი წლის მომცველი რკალის განმასრულებელი, რადგან ფრანგისხევიც, უორნერის გზაჯვარედინიც და დუქანიც ერთადერთი, შესაძლოა სწორედ ის ერთადერთი ადგილი იყო, სადაც თავის მოსწრებაში აღარასოდეს დაბრუნდებოდა, იმიტომ რომ, გაუმარჯვდებოდა იმ საქმეში თუ ხელი მოეცარებოდა, სულერთია, აღარ იზამდა, ვერ გაბედავდა იქ დაბრუნებას. და, ვინ იცის, იქნებ მაშინვე ფიქრობდა — აფსუს, დუქანში რომ უნდა მივადგე ბილ უორნერს, რა გულდასაწყვეტია, უორნერების სახლს რომ ვერ მივაკითხავ, ამ დილაადრიანად იქ მისის უორნერის და ზანგი მზარეულის მეტი არავინ იქნებაო. არადა, საუბედუროდ, დუქანს უნდა მისდგომოდა, მოწმეთა თანდასწრებით ხელმოწერილი ქალაქის ნაგლეჯი მიეჩეჩებინა და უძრავად მდგარს გაეტეხა, დაეძლია ის ბებერი ყაჩაღი. რადგან ქალებს არც ფანტაზია აინტერესებთ, არც მორალი, არც ცოდვა, არც მისაგებელი, მათ ფაქტები აინტერესებთ მხოლოდ, უცილობელი ფაქტები, ურომლებსოდაც არ ეცხოვრებათ ამქვეყნად. რა უბრალო საქმე იქნებოდა, მისის უორნერთან რომ დასჭირვებოდა საქმის დაჭერა! ამაზე ადვილი რა უნდა ყოფილიყო — მანქანას ჭიშკარს მიაყენებდა და ნაქირავებ შოფერს ეტყოდა — აქ მომიცადეთ, ახლავე გამოვალო. მერე გზაწვრილს გაუყვებოდა თავის საგვარეულო კარ-მიდამოში (კარგი, ბატონო, თავისი ცოლის საგვარეულო კარ-მიდამო ვთქვათ; მოსვლითაც ხომ იმიტომ იყო მოსული, საკუთარი ქონება რომ აეფეთქებინა), სახლს შემოივლიდა, ვიდრე მისის უორნერს არ მიაკვლევდა სადმე, და ეტყოდა: დილა მშვიდობისა, დედა, წუხელ საღამომდე არ ვიცოდი, რომ აგერ თვრამეტი წელიწადი ყოფილა, რაც იულა ერთ ჯეფერსონელ ყმაწვილს გადაეკიდა თურმე, სახელად მანფრედ დე სპეინს; ხოდა აქეთ წამოსვლამდე ჩემი ხაბაკით სხვა ბინაზე გადავბარგდი, ოღონდ გაყრის საქმის დაწყება ვერ მოვასწარი ჯერ, მოსამართლეს ეძინა, მის სახლს რომ ჩამოვუარეთ, ისე რომ საქმის აღძვრა ამ საღამოს მომიწევსო. მერე წამოვიდოდა და შოფერს მიმართავდა — მორჩა, მეგობარო, ქალაქში გავბრუნდეთო. ხოდა მერე მიმდგარიყო მისის უორნერი და თვითონვე მოემთავრებინა ეს საქმე, თვითონ გაჩქარებულიყო იმ ბუნაგისკენ, სადაც ბებერი ბილი იყო ჩამჯდარი და, იტყოდით გამოხრული ძვლებიაო, ისე ჰქონდა ირგვლივ შემოყრილი თავისი სიმდიდრე — კავეები, სადავეები, სახნისის ტარები, აყროლებული ხორცის ნაჭრები, ფქვილი, იაფფასიანი

ტკბილეული, ყველი, ბურნუთი, საღეჭი თამბაქო, ბუზის ნაჯდომი კამფეტები, გირავნობის ქაღალდები და ასაღები მოსავლის ხელწერილები. დუქანთან, რაღა თქმა უნდა, ცუდმაგალა ხალხი იქნებოდა ატუზული, ოღონდ ცოტანი იქნებოდნენ ისინი, რადგან ეხლა თესვის ალო დგას და მათაც კი მართებთ ყანაში ყოფნა. ამას უმაღვე მიხვდებოდნენ ისინი, მისის უორნერს რა დაინახავდნენ და დაფრთხებოდნენ, თუმცა ფეხს არ აიჩქარებდნენ მაინცდამაინც.

— დაიკარგეთ აქედან! — დაუცაცხანებდა მისის უორნერი. — ბილთან სიტყვა მაქვს სათქმელი. თუმცა მოიცადეთ, ერთი რომელიმე სახერხში გავარდით და ჯოდის უთხარით — შენი ავტომობილი მჭირდება-თქო, აბა, ცოცხლად! — ხოდა ისინიც — გეახლებით, მისის უორნერო, — უპასუხებდნენ, ოღონდ ამ პასუხს ვეღარც მოჰკრავდა ყურს, უკვე ბილის წინაშე იქნებოდა დარტყბილი. — ადექი ეხლავე. ფლემს მაინც წაუსწრია იულასთვის, ასე ამბობს — წავუსწარიო. გაყრის საქმე არ დაუწყია ჯერ, ჩააკითხე, სანამ მთელი ოლქი არ აყაყანებულა. ფლემს რა უნდა, არ ვიცო, ოღონდ ჩადი და მოაგვარე ეს ამბავი. ვერ მოვითმენ ამას. გვეყოფა, რაც იულას გულისთვის დღე დაგვადგა ამ ოცი წლის წინათ. ეხლა ვეღარ დავაბრუნებ და ჩვენს სახლს ვერ შევარცხვენინებ.

ოღონდ ის იყო, რომ ასე ვერ იზამდა ფლემი. არც ისე იოლი ამბავი გახლდათ. რადგან ფაქტები მამაკაცებსაც აინტერესებთ ხოლმე, განსაკუთრებით — ბილ უორნერისთანა ბერიკაცებს. ხოდა ბილ უორნერს, ცხადია, ისეთი ფაქტები აინტერესებს განსაკუთრებით, როგორიც ფლემს ჰქონდა მოწმეების თანდასწრებით ხელმოწერილი და პიჯაკის ჯიბეში ჩადებული. ისე რომ თავადვე უნდა შესულიყო ფლემი იმ ბუნაგში, თავადვე გაეწვდინა ხელი, იმ მხეცს, ეჭვიც რომ არაფრის ჰქონდა, ფაფარში ჩაფრენოდა, მერე ხმის გაუღებლად მდგარიყო, ვიდრე ის მხეცი იბდღვენდა და იბობოქრებდა, ხოდა მხეცი ცოტათი რა დაშოშმინდებოდა, ფლემის ხმის გაგონებაც შეიქნებოდა შესაძლო: „აგერაა მისი ხელმოწერა. თქვენ თუ ვერ ცნობთ, ის ორი მოწმე ხომ ცნობს მაინც. თქვენ ერთადერთი ის დაგრჩენიათ, მომეხმაროთ დე სპეინისთვის ბანკის წართმევაში, თქვენი აქციები ჩემს სახელზე გადმოწეროთ, ხოდა მე ჩემდა თავად, თუ გნებავთ, ძველი რიცხვით ხელმოწერილ ჩეკს მოგცემთ და, როგორც კი მანფრედ დე სპეინს გავაბუნძულებთ, ამ აქციებს დაგიბრუნებთ, არა და, ასე თუ უფრო მოგეწონებათ, თქვენ თვითონვე მომეცით ხმა, ხოდა ეს ქაღალდი დაიტოვებთ თქვენთვის. თუ გნებავთ, ასანთის ღერს მე დავიჭერ მაგ ქაღალდის ქვეშ, სანამ დაწვავდეთ“.

ეს იყო და ეს. ხოდა რეტლიფი ისევ გამომეცხადა (დიახ, დიახ, ჯეფერსონს კი გაეძლებოდა ურეტლიფოდ, ოღონდ მე არ გამეძლებოდა, ჩვენ არ გაგვეძლებოდა არავის: ვერც მე და ვერც სნოუპსთა მთელი წყეული მოდგმა უიმისოდ ვერ გავძლებდით) — ფაქიზი, ზნეკეთილი, თავისი უჰალსტუხო ლურჯი ხალათით მოსილი და დინჯად თვალმოფახულე.

— დღეს ოთხი საათი იქნებოდა, ბიძია ბილი ჯოდის მანქანით ჩამოვიდა ქალაქში და პირდაპირ ფლემის სახლს მიადგა. ფლემი კიდეც დღეს ქალაქში არ ყოფილა. როგორ გგონიათ, რა ამბავი უნდა ატყდეს ეხლა? — ისევ დააფახულა თვალები ჩემმა მაცქერალმა. — როგორ გგონიათ, რა უნდა ყოფილიყო ის?

— რისას ბრძანებთ?

— იმისას, რაც გუშინ მისის უორნერს მიართვა, — ეტყობა, რაღაცა საია-

საღო უნდა ყოფილიყო, აბა ისე ბიძია ბილს რა ჩამოიყვანდა ქალაქში დილის ოთხ საათზე?

— მისის უორნერსო? — შევეკითხე. — კი მაგრამ ბილს არ მიუტანა?

— არა, ბატონო, — მითხრა რეტლიფმა. — ბილი თვალითაც არ უნახავს. ვიცემე. მე ავიყვანე ფრანგისხევში. როკიფორდში მისის ლედბეტერისთვის საკერავი მანქანა უნდა ამეტანა, ხოდა იმან — ფრანგისხევზე გავიაროთ და ერთი წუთით დამელოდეთ, სანამ მისის უორნერს ერთ სიტყვას ვეტყვიო. წავედი და ის იყო. სახლში ერთი წუთი დაახანა, მეტი არა, მერე გამოვიდა, გზა განვაგრძეთ, საკერავი მანქანა მივუტანეთ, მისის ლედბეტერთან ვისადილეთ და ჩამოვბრუნდით ქალაქში. — ისევ დააფახულა თვალი. — ერთ წუთს იყო სულ. როგორ გგონიათ, ისეთი რა გადასცა ან რა უთხრა მისის უორნერს იმ ერთ წუთში, რომ ბიძია ბილი ღამის პირველ საათზე გამოვარდა ჯეფერსონისკენ?

3 კ. ჩეკლიფი

18

არა, არა, არა, არა. ცდებოდა ნამდვილად. იურისტი გახლავთ, ჩემო ბატონო. იურისტს კიდეც, თუ გვარიანი თავსატეხი არ იქნა, ისეთი საქმისთვის ფიქრიც ეზარება, ხოდა სხვებს თუ გამოუვიდათ იმ საქმის რამე, სულერთია, მაინც არ დაუჯერებს. ისე რომ ის არ ყოფილა საქმე, ის ნაყალბევი ქალაქი, ნაჩქარევად ხელმოწერილი, თუ გინდა მოწმეების მხრივაც დადასტურებული. რაღაცა სხვა ამბავი იყო. რა იყო, ვერაფერს მოგახსენებთ, ოღონდ იმ საღამოს მოედანზე სწოუპსი მომადგა და მითხრა:

— ამ დილას მისის ლედბეტერს საკერავი მანქანა მოუვიდაო, ასე მითხრეს. წამოგყვებოდით იქითობას და აქეთობასაც, იმ მანქანას რომ წაუღებთ, ოღონდ ფრანგისხევში თუ გამატარებთ ერთი წუთით.

ასე გახლდათ ნამდვილად. ვერც მოასწრებ კაცი გაიკვირვო — ყველაფერს რანაირად ტყობილობსო, რადგან, სანამ იმის მოფიქრებაში იქნები, რომ გაიკვირვო — საიდან გაიგოო, უკვე გვიან არის ხოლმე, ამასობაში იმასაც ასწრებს, ისარგებლოს შენი შეყოვნებით. ხოდა მე ასე ვუპასუხე:

— რა მეტქმის, როკიფორდში თუ მიემგზავრები კაცი, ფრანგისხევში რატომ არ უნდა შეუხვიო. ოღონდ მაშინ მემფისს მიმავალმა ბირმინჰამის გზით რატომ არ უნდა იმგზავრო? საქმით არაფერი მესაქმება ფრანგისხევში, თუმცა ისე გავლა კი შეიძლება. — თქვენც ხვდებით ალბათ, ეს იმიტომ ვუთხარი, ის მინდოდა მენახა — ვაჭრობას როგორ დამიწყებს-მეთქი, მაგრამ მაჯობა ჭკუით.

— მართალი ბრძანებაა, — მითხრა, — კაი ექვსი მილის შემოვლა მოგიწევთ. კარგი, თითო მილში დოლარი არ იკმარებს?

— მეტიც იქნება, — მივუგე. — ის რომ მოვინდომოთ, იმ სამ ზედმეტ დოლარს რაც ეკუთვნის, იმდენი გზა გავიაროთ, ხუთშაბათამდისაც ვერ ჩამოვბრუნდებით ქალაქში. ჩვენ ასე ვქნათ: ორი სიგარა იყიდეთ და, თუ თქვენ ერთის მეტს არ მოსწევთ, უფასოდ გაგატარებთ ფრანგისხევში ერთი წუთით, ისე აგიმგზავრებთ.

— ორივეს მოგართმევთ, — მითხრა. მომცა კიდეც. კი, რასაკვირველია, იმ რესტორნის ნახევარი კი ამაცალა იმ კაცმა, მე და გროვერ უინბუშს რომ გვეკუთვნოდა, მაგრამ ვინ იცის, ამ ამბით ვინ იზარალა? ის რესტორანი რომ არ წაერთმია, გავიხედოთ და გროვერი შიგ იმ დაწესებულებას გახსნიდა, ფრანგულ სურათებს რომ უჩვენებენ ხალხს, ხოდა მეც იქ ვიქნებოდი ესლა, სადაც გროვერ უინბუშია — აგურის საწყობში ვიდგებოდი ღამის დარაჯად.

ერთი სიტყვით, ავიყვანე ფრანგისხევში ის კაცი. გზადაგზა მივსაუბრობდით, თუკი საუბარი ეთქმის იმ მონოლოგს, ფლემ სნოუპსთან მუსაიფისას რომ წარმოთქვამ კაცი. ოღონდ გაჩუმებაც არ ეხერხება. სულ იმის იმედი გაქვს — იქნება რამე დავტყუო. თქვენც კარგად მოგეხსენებათ, დუმილი იმითომ არის ოქრო, იშვიათი რომაა, ხალხმა იშვიათად იცის ხოლმე გაყურება. ხოდა ყოველ გზობაზე იმას იფიქრებ კაცი — **ესლა კი ამ საქმის ნაღდ სპეციალისტს მივაკვლიეო.** რაღა თქმა უნდა, ვერც ამ გზობაზე დატყუებ რამეს და ვერც იმ გზობაზე, სპეციალისტიც იმიტომ გახლავთ სწორედ ის კაცი. ოღონდ იმედს მაინც არც როდის არ გადაიწურავ ხოლმე. ხოდა მივდიოდით იმ გზაზე, ვლაპარაკობდით ამ მთისას, იმ მთისას, რასაკვირველია, უფრო ამ მთისას, ვიდრე იმისას, სამ-ოთხ მილს რომ გავივლიდით, ის კაცი ღეჭვას შეაჩერებდა, სარკმელში გააფურთხებდა და იტყოდა — ხო-ო, ან — ასე-ე, ან კიდეც — უყურე შენო, ხოდა მერე, გორა რომ დაგვრჩა გადასასვლელი უორნერის გზაჯვარედინამდე, — დუქნისკენ ნუ, სახლისკენ წავიდეთო, მითხრა.

— რა ბრძანეთ? — მე ვუთხარი. — ბიძია ბილს ესლა სახლში რა უნდა, დილდილობით ყოველთვის დუქანში იცის ყოფნა.

— ვიცი, — მითხრა, — იქით შეუხვით. — ხოდა შევუხვით და ის იყო. დუქნის წინ ჩავლა კი არა, შორიდანაც არ მოგვიკრავს თვალი იმ დუქნისთვის, სახლს მივადექით, ჭიშკარს.

— თქვენ ბრძანეთ — ერთი წუთითო, — მე ვუთხარი. — მეტი თუ გამაჩერეთ აქ, ორი სიგარა კიდეც იქნება თქვენზე.

კარგიო, — მითხრა, გადავიდა და გზაწვრილს გაუყვა სახლისკენ. მე მოტორი გამოვრთე, ვიჯექი და ვფიქრობდი ჩემთვის: **კი მაგრამ რანაირად? მისის უორნერთან მოსულა, ბიძია ბილთან კი არა, მისის უორნერთან.** თანაც სამ დოლარს ზედმეტს მაძლევდა აქ ამოყვანისთვის (თვითონ შემომადგლია-მეთქი, ის მინდა გითხრათ. ესლა კი ვიცი, ათიც შემეძლო გამომერთმია იქ აყვანისთვის).

არა, რანაირად-მეთქი, იმას კი არა, ვინ-მეთქი, — იმას ვფიქრობდი, ვინ უნდა იცოდეს-მეთქი ეს ამბავი, უკეთ რომ ვთქვათ, ვცდილობდი მეფიქრა იმ ხანმოკლე დროის განმავლობაში, რაც საფიქრალად მქონდა დარჩენილი, იმიტომ რომ, რაკი იმ კაცმა — ერთ წუთში მოვათავებო, ასე თქვა, მოასწრებდა კიდეც ერთ წუთში. მაინც ვინ უნდა იყოს-მეთქი? მე არ ვიქნებოდი, ცხადია, იმიტომ რომ რეტლიფს ვედარაფერს გამოდნებოდა ის კაცი. არც იურისტ სტივენსი, არც ლინდა და იულა, ის იმხელა ამბავი რომ ატეხეს, კოლეჯში გამგზავრების ამბავი (შეიძლება ითქვას, უკანასკნელი სნოუპსური სკანდალი იყო ის ამბავი, მთელ ოლქში გახმაურებული), რადგან ესეც მოთავებული საქმე გახლდათ. ყოველ შემთხვევაში ლინდა ოქსფორდის კოლეჯში იყო უკვე; მანფრედ დე სპეინს სათვალავში არ ვაგდებდი, რადგან მისი მხარე არ მეჭირა, თუმცა წინააღმდეგიც არ ვყოფილვარ მისი.

ოღონდ მოსაზრებით ვერაფრის მოსაზრება ვერ მოვასწარი. ერთ წუთზე ცოტათი მეტმა, ოღონდ ორ წუთზე ნაკლებმა გაიარა, ვიდრე ის კაცი სახლიდან გამოვიდოდა თავისი შავი შლაპითა და ბანტად განასკვული პალსტუხითურთ, კვლავაც გაუწყნარებლად მღეჭელი (არა მგონია, სახლში შესულს ღეჭვა შეეწყვიტოს ან შლაპა მოეხადოს), მანქანას მოადგა, გადააბურჭყა და ჩაჯდა. მე კიდევ მოტორი ავამუშავე და ვუთხარი:

— ორ წუთზე ცოტათი ნაკლები დრო გავიდა, კარგი, ბატონო, ერთი სიგარის მეტი არ მერგება თქვენგან.

— კარგიო, — მომიგო, მე პირველი სიჩქარე ჩავრთე, ოღონდ კონუსისთვის ფეხი არ ამიშვია, ისე ვუთხარი:

— მისის უორნერი სახლში თუ არ დაგიხვდათ, ალბათ დუქანთან გინდათ ჩაიაროთ და ბიძია ბილს დაუბაროთ — ბარათი ქუდების საკიდზე დავუტოვეო?

ის კიდევ ერთი-ორ წამს ისევე იღეჭებოდა, მერე ნაღეჭი თამბაქო პირში დააგორგალა, სარკმლისკენ გადაიხარა, ერთხელაც გააფურთხა და მოკალათდა ისევ. ხოდა გავუყევით, როკიფორდში ავედით, იქ მისის ლედბეტერს საკერავი მანქანა გადავეცი, იმან სადილად დაგვპატიჟა, ვისადილეთ და უკან გამოვბრუნდით, ხოდა ამ დილას ოთხ საათზე ბიძია ბილი ფლემის სახლს მოადგა ჯოდის მანქანით, ზანგი შოფერი რომ უჯდა საჭეს, და კი ვიცი, რამაც წამოახტუნა ასე უთენია, — მისის უორნერის საქმე გახლდათ სულ.

ისიც ვიცი, რომ ბიძია ბილი ნავახშმევს მაშინვე წვება დასაძინებლად, წლის ამ დროს ჯერაც დაღამებული რომ არაა, ხოდა მერე ლამის პირველ ან ორ საათზე იღვიძებს. კი, მზარეული ქალი კაი ხანია მიაჩვია იმ ამბავს, წამოხტეს და საუზმე მოუმზადოს ხოლმე; ოღონდ ბიძია ბილს ის ამბავი რას ეყოფა, ერთი ზანგის ქალი რომ ქვაბებს არახუნებდეს სამზარეულოში, ყველამ უნდა გაიღვიძოს, მარტო გაღვიძებაც არ კმარა, უნდა ადგნენ კიდევ, რადგან ბიძია ბილი ხმაურით მიდი-მოდის, კარებს მიიჯახუნებს და — ეს მომიტანეთ, ის მომიტანეთო, ღრიალებს, სანამ მისის უორნერიც არ წამოდგება და არ ჩაიცვამს. მაშინ ბიძია ბილი საუზმეს გეახლებათ, მერე სავარძელში ჩაესვენება ჩიბუხის მოსაწევად, შემდეგ კი ისევ წვება და დილაამდე ძინავს. ოღონდ მისის უორნერი ისე ფხიზლდება, მეტს ველარ იძინებს ხოლმე.

ხოდა ამ ერთხელ იმარჯვა მისის უორნერმა და ის იყო. არ ვიცი, რა უთხრა ან რა გადასცა ფლემმა ისეთი საშინელება რაღაცა, რომ ბიძია ბილი ლამის ორ საათზე გავარდა ქალაქისკენ. ოღონდ მისის უორნერისთვის მთავარი ის იყო, მშვიდად გამოეძინა როგორმე. ისე რომ არც არაფერი უთქვამს და არც უჩვენებია, სანამ მის ქმარს ჩვეულებრივ ორ საათზე არ გამოელვია. ხოდა თუკი ფლემმა ისეთი რაღაცა მიუტანა, რასაც ახსნა-განმარტება არ სჭირდებოდა, მისის უორნერს ადგომაც არ მოუხდებოდა, ისიც იკმარებდა, ის რაღაცა ლამპის გვერდით დაედვა, ხოდა ბიძია ბილმა ასანთი რომ აანთო, ლამპას მოუკიდა და ის რაღაცა დაინახა, იმხელა ამბავი ატეხა, მთელი სახლი და ყველა მეზობელი წამოაგდო ფეხზე.

ვერ გეტყვით, რა იყო ის რაღაცა. ოღონდ ქალაქის უბრალო ნაგლეჯი ნამდვილად არ ყოფილა, საიმისოდ გამიზნული, რომ ბიძია ბილი დაეშინებინა და ისეთი რამე გაეკეთებინებინა მისთვის, რასაც მანამდე არ აპირებდა. იმიტომ რომ ბიძია ბილი მფრთხალი კაცი არ გახლავთ და ფლემ სწოუპსსაც მოეხსენება ეს ამბავი. ვილაცუების ამბავი იყო ის ამბავი, ხოდა იმნაირი ვილაცუები, ვისი გულისთვისაც ბიძია ბილი იმას იზამდა, რის გაკეთებასაც არ აპი-

რებდა მანამდე, იულა და ლინდა გახლდნენ, ფლემი კი არა. ბარე ოცი წელიწადი იქნებოდა, რაც ბიძია ბილს გადაწყვეტილი ჰქონდა, რასაც დამართებდა ფლემს, თუკი შედრკებოდა ის რამეზე, თვალი უმტყუნებდა, ან შეყოვნდებოდა მაინც.

ანდა თავად რატომ ეახლებოდა ბიძია ბილს ამ ამბავზე ფლემი? ბანკის ამბავი რომ ყოფილიყო ის ამბავი, ფლემმა წინასწარვე იცოდა, რომ მისის უორნერს უჩვენებდა იმ რაღაცას ან ეტყოდა თუ არა, ბიძია ბილი მაშინვე გავარდებოდა ფრანგისხევიდან ჯეფერსონში, ოღონდ მაშინ ეს ამბავი, ადრე იქნებოდა თუ გვიან, იულასაც გამოიტანებდა. და, თუმცა ბიძია ბილი მფრთხალი კაცი არაა და ფლემ სწოუპსსაც მოეხსენება ეს ამბავი, არც ფლემ სწოუპსი გახლავთ მფრთხალი კაცი და ესეც იცის ყველამ. გულოვანი კაცი რომ გულოვანი კაცია, იმასაც შეეშინდა იმ დუქანში შესვლა, ბილ უორნერთან მიახლება და მისთვის იმის თქმა — შენი ქალიშვილი ისევ ისე იქცევა, აგერ თვრამეტი წელიწადია სხვა კაცს უწვება ლოგინში და მის ქმარს იმის თავიც არა აქვს, ის გადაწყვიტოს, როგორ მოუაროსო.

ჩარლზ მალისონი

19

ეს ყოველივე ცირკის ჩამოსვლას ჰგავდა, ან კიდევ საოლქო ბაზრობას. ანდა არა: ყველა ახლომახლო ოლქის ან თუნდაც შტატის მონადირეთა თავყრილობას ჰგავდა ეს ამბავი, იმიტომ რომ ჩვენ გაკვეთილებიდანაც კი დაგვითხოვეს. ოღონდ ეს ამბავი ბაზრობასა და ნადირობაზე მნიშვნელოვანი გამოდგა, რადგან საქმე სიკვდილით დამთავრდა, თუმცა კი ჩვენ მაშინ არაფერი ვიცოდით, ცხადია.

ყველაფერი იმით დაიწყო, რომ გაკვეთილებიდან დაგვითხოვეს, თუმცა სულ არ ველოდით ამას. გეგონებოდათ დროც, გარემოებანიც, სივრცეც ისეთ რაღაცას იფარავენ თავისთავში, რაც უეჭველად უნდა მოხდეს, ან შესაძლოა მაინც მოხდესო, ხოდა ეხლა ჟამმა დარეკა და ეს ამბავი უნდა მომხდარიყო მისისიპის შტატის ქალაქ ჯეფერსონში, — სცენაც გაემზადებინათ უკვე და დეკორაციებიც დაედგათ.

გაკვეთილებიდან სამშაბათ დილას დაგვითხოვეს. იმ კვირას გზის ინჟინრის ოჯახი ჩამოსახლდა ჯეფერსონში და იმათი ბიჭი მეორე კლასში დასვეს. დედამისმა რომ მოიყვანა, ალბათ უკვე აგად იყო, რადგან იმავე დღეს მოუხდა შინ გაბრუნება; დედამისს შეუთვალეს, მოვიდა ის ქალი და წაიყვანა, ღამით კი მემფისს გაამგზავრეს ბიჭი. ოთხშაბათს მოხდა ეს ამბავი, ხოდა ორშაბათსლა შეგვატყობინეს ჯეფერსონში — იმ ბავშვს პოლიომიელიტი აღმოაჩნდა, სკოლა უნდა დაიხუროსო, შემდეგში რა უნდა გაკეთდეს ან რა არ უნდა გაკეთდეს, ამას მერე გადავწყვეტთო. ასე იყო თუ ისე, აპრილში დაგვითხოვეს მოულოდნელად, როცა აზრადაც არ მოგვივიდოდა ამნაირი რამე. გაგელვიძება აპრილის დილას

და იფიქრებ კაცი — ნეტავი აპრილში არ მატარა სკოლაში, უკეთესი დრო რომელიაო; ხოდა მერე იმას იტყვი გუნებაში — **შემოდგომის გარდა**, როცა გარეთ გრილა, ოღონდ არ აციებულა ჯერ, ხეები წითელ-ყვითლად არის აბრიალებული და შეგიძლია მთელ დღეს ინადიროო; მერე სხვა რამესაც გაივლებ გულში — **ზამთრის გარდა**, საშობაო არდადეგები რომ გათავდება და ზაფხულამდე სასიკეთოს არაფერს უნდა ელოდო; ხოდა ბოლოს დაასკვნი — წელიწადის ყოველი დრო მშვენიერია, ოღონდ კი სკოლაში არ მატარა, ისე რომ, კაცმა რომ თქვას, სკოლა კარგი რამეა, რადგან უსკოლოდ არდადეგებიც ხომ არ იქნებოდაო.

ერთი სიტყვით, დაგვითხოვეს და კაცმა არ იცოდა, რამდენი ხნით ვიყავით დათხოვილი. ესეც მშვენიერი რამე გახლდათ, იმიტომ რომ იმის თქმა კი აღარ გვიხდებოდა — **ორი დღეა დარჩაო**, ან — **ერთი დღე დარჩაო**, — ისე უნდა გაგვეხარებინა გული არდადეგებით დღესაც, ხვალაც და, ვინ იცის, იქნება ზეგაც, ხოდა ვინ იცის — იქნება მაზეგაც. ისე რომ ხუთშაბათს ბავშვებიც კი (რომლებიც, გზის ინჟინრის შვილი რომ არა, სკოლაში უნდა ვყოფილიყავით) მივხვდით უკვე — ბანკის პრეზიდენტის კაბინეტში რაღაცა ამბავი ხდებაო; ჯეფერსონის ძველ ბანკში კი არა, მეორეში, ჯერაც „ახალ ბანკს“ რომ ვუწოდებდით, ანდა „პოლკოვნიკ სარტორისის ბანკს“, თუმცა პოლკოვნიკი კაი შვიდი წლის მკვდარი იყო უკვე და ბანკის პრეზიდენტი მისტერ დე სპეინი გახლდათ; ხოდა რაღაცა საკვირველს ველოდებოდით, რადგან იმ ამბის მოსახდენადაც იყო, დრომ, გარემოებებმა (აღარც ვიცი, რომელი ვთქვა) სცენა რომ გაამზადეს და სკოლა დაცალეს.

არა, არც იმის თქმა იქნებოდა სწორი — სცენა მხოლოდ ბანკი იყო, დრომ, გარემოებებმა, სივრცემ (აღარც ვიცი, რომელი ვთქვა) შუა აპრილში დაცალეს სკოლა, რათა ყოველივე სწორედ იმ ოთხ კედელს შუა მოხდესო. სცენა მთელი ჯეფერსონი გახლდათ, ჯეფერსონის ყველა კედელი, მთელი მიწა, რომელზეც ისინი იდგნენ, მათი გარემომცველი ჰაერი; ჯეფერსონის ყველა კედელი და მთელი არე, სადაც კი ხალხი იძვროდა, სულს ითქვამდა თუ ერთიმეორეს ესიტყვებოდა. ჩვენ სადილად ვისხედით უკვე, გევინ ბიძიაღა გვაკლდა, თუმცა, ჩვეულებრივ, თუკი ქალაქიდან არ იყო გასული სამსახურის საქმეზე, იმან სადილად დაგვიანება არ იცოდა; ხოდა, რა შემოვიდა, უმაღვე ვიგრძენით, სასიკეთო რომ არაფერი მომხდარიყო. მე ყოველთვის როდი ვატყობდი შესახედად, როცა გევინ ბიძიას სასიკეთოდ არ ჰქონდა ხოლმე საქმე, ოღონდ იმიტომ კი არა, თორმეტი წლის რომ გახლდით მხოლოდ, უფრო იმიტომ, რომ სულაც არ იყო საჭირო გევინ ბიძიასთვის შეგეხედათ, რადგან დედაჩემის შემხედვარეც მშვენივრად მიხვდებოდით ყველაფერს, რაკი ტყუბები იყვნენ ისინი. ხოდა დედას როცა ვეკითხებოდი — რა დაგემართა-მეთქი, მეც ვიცოდი, დედამაც და სხვებმაც იცოდნენ, რომ იმას ვეკითხებოდი — გევინ ბიძიას რა დაემართა-მეთქი.

ესეც არ იყოს, შეგვეძლო გულდაჯერებულნი ვყოფილიყავით, რომ მამაჩემი სულერთია ყოველივეს გამოიძევდა. გევინ ბიძია ბოლოს და ბოლოს შემოვიდა, დაჯდა, ხელსახოცი დაიფინა და მიკიბულ-მოკიბული თქვა რაღაცა, ხოდა მამამ შეხედა, მერე ისევ ჭამას შეუდგა და ბოლოს ისევ მიაჩერდა გევინ ბიძიას.

— ხო, — თქვა მერე. — ამბობენ, ბილ უორნერი დღეს უთენია წამოაგდეს ლოგინიდან და ქალაქში ჩამოაბრძანეს, მანფრედ დე სპეინი რომ დაძრასო. საით უნდა დაძრას ნეტავი?

— რა-ა? — გევინ ბიძიამ თქვა.

— რა დაძვრა უნდა იმ კაცს, უკვე ბანკის პრეზიდენტი რომაა? — თქვა მამამ.

— ჩარლი, — უთხრა დედამ.

— იქნება ისე ვერ ვთქვი, როგორც საჭირო იყო, — განაგრძო მამაჩემმა. — ისეთი სიტყვა მჭირდება, რომელიც იმას აღნიშნავს, კაცი რომ უნდა დაძვრან ლოგინიდან...

— ჩარლი! — დედამ უთხრა.

— ... სადაც ისედაც არ იყო მისი ადგილი, ხოდა ფლემს კიდევ ფრანგის-ხევში მოუწია ასვლამ სიმამრთან, იმ სიმამრს რომ ეთქვა სწორედ ის სიტყვა...

— ჩარლზ! — უთხრა დედამ. აი, რანაირი ამბავი გამოგვივიდა. ვითომ ამ ჩვენს ჯეფერსონში კაი თვრამეტ წელიწადს რაღაცა ხდებოდა, ეხლა უკვე სულერთია, კარგი იყო თუ ცუდი ის რაღაცა, რადგან ჩვენეულად იქცა უკვე, იმდენხანს გვესისხლხორცებოდა, რომ ნაიარევიც აღარ გვატყვია, გინდაც ლურსმანი ყოფილიყოს, სამიოდე წლის წინათ ხეს მიჭედებული, მისი შემბლალველი და მისთვის ტკივილის მიმყენებელი. ოღონდ ხეს ხომ სხვა არჩევანი არ ჰქონია: ან პრინციპიალურად უნდა აღშფოთდეს და უგულვებელყოს ის შებლალვა, მომავალი გაზაფხულის ცხოველი წვენი გაიღოს მსხვერპლად, ან კიდევ მორჩილად მიენდოს სიცოცხლესაც და შებლალვასაც; ხოდა დრო გაივლის და ლურსმანიც გაქრება. ესე იგი ხეში ჩარჭობილი კი იქნება ისევ, ოღონდ თვალში ისე აღარავის მოხვდება, ქერქით გადაიფარება; კი, ნუჟრი, კორძი კი დააჩნდება, მაგრამ დრო გაივლის და სხვა ხეები შეუნდობენ ამ ამბავს და მთელი სამყარო შეეგუება იმ ხესაც და იმ კორძსაც, ხოდა მერე, ერთ მშვენიერ დღეს, ხერხი იქნება თუ ნაჯახი, იმ ძველ ლურსმანზე მოუხვდება პირი.

ხოდა ეხლა, თვრამეტი წლის შემდეგ, ის ხერხი შურისგებისა, რომელსაც ჩვენ, რაღა თქმა უნდა, სათნოებისა და სამართლიანობის ხერხს ვუწოდებდით, ლამის შეეხო იმ მიმალულ, ფარულ, თუმცა ქერქით ჯერაც გადაუფარავ ლურსმანს, ჩვენი საზოგადოების ზნეობრივი ხის ტანში ჩამჯდარს; ის ლურსმანი უკურნებელი წყლულის აღმძვრელი გახლდათ, რადგან ცოდვა კი არ ყოფილა მხოლოდ, მომაკვდინებელი ცოდვა იყო, ისეთი რამ, საერთოდაც რომ არ უნდა არსებობდეს, თავად ის ცნებაც კი თავისთავს უნდა აშთობდეს თვითონვე, და მაინც სჩადიან კაცნი იმ ცოდვას, გამუდმებით სჩადიან, ყველგან სჩადიან სულაც დაუსჯელად. ხოდა ის ორნი თვრამეტი წლის განმავლობაში არამცთუ ფეხქვეშ თელავდნენ სათნოებას და ზნეობას, იძულებულსაც ხდიდნენ თავიანთი კალთა გადაეფარებინათ მათთვის მხოლოდ იმიტომ, რომ კვალს არასოდეს ტოვებდნენ: სინამდვილეში ხომ ჯერ არავის წაესწრო მათთვის. ზნეობის შემლახველნი იყვნენ ისინი, ეკონომიკის მხარდაჭერით გულმოცემულნი, რადგან მათი მხილება ბანკის რეპუტაციისა და გადახდისუნარიანობისთვის იქნებოდა სახიფათო.

მთელი ქალაქი ორ ბანაკად გაიყო და ის ბანაკებიც, თავის მხრივ, ასობით დამოუკიდებელ, გამოცალკევებულ ბივუაკად დანაწილდა: ქალები, რომელთაც მისის სნოუპსი იმის გამო სძულდათ, პირველმა რომ მოიგდო ხელში მისტერ დე სპეინი, ხოლო მისტერ დე სპეინი იმის გამო — მათ თავს მისის სნოუპსი რომ ამჯობინა, და კაცები, რომელთაც ეჭვის ჭია იმიტომ ჰკლავდათ, რომ მისტერ დე სპეინის ადგილას სურდათ ყოფნა, ანდა ეზარებოდათ მისტერ დე სპეინი,

რადგან მათზე ახალგაზრდა და გულმაგარი (თვითონ, რაღა თქმა უნდა, — ქუდ-ბედიანიო, ასე ამბობდნენ) იყო ის კაცი; და ორივე სქესის ხალხი, ანდა არა — რაღაც ამაზრზენი საშუალო სქესის ხალხი, რომელსაც იმიტომ სძაგდნენ მისის სნოუპსი და მისტერ დე სპეინი, რომ ამათ ისეთი რამ გამოეგონებინათ, რის ქმნაც იმ ხალხს რაღაც მიზეზის გამო არ შეეძლო; ხოდა ამიტომ იმ დიდმშვენიერებას არამცთუ მომავალში აღარ უნდა ეარსება, წარსულშიც არ უნდა არსებულებო — ამ სქესის ქალებს ის დიდმშვენიერება იმის გამო სძაგდათ, აუცილებლად, შეჭველად უნაყოფო რომ იყო, ხოლო ამ სქესის მამაკაცებს იმიტომ ჰყავდათ მოძულეებული, რომ წკრიალა ფულის ცივი მისანდობლობა სისხლის დაუოკებელი აზავთებისთვის ემჯობინებინათ. ეს ხალხი არამცთუ მფარველობდა ცოდვას, თავადაც სასტიკად იტანჯებოდა, დე სპეინის ბანკის გამო ცოდვილთა დაფარვა რომ უხდებოდა ნებაუნებურად. ორი ბანაკი-მეთქი: ერთნი ამბობდნენ — ეხლა კი უნდა ვამხილოთ ის ცოდვა, ისედაც ნამეტანი დიდხანს გაგრძელდაო — თვრამეტ წელიწადს; სხვანი იტყოდნენ — ეხლა პირზე წადგომა და ამით ჩვენი საკუთარი სიმდაბლის გამოაშკარავება სახიფათო ამბავია, რაკი ეს ამდენი ხანი ჩვენ თვითონვე ვფარავდითო.

არადა იმ ხერხს ძეხვით სულ არ უძებნია ლურსმანი. ჯეფერსონისთვის ხერხი ლურსმანს უკვე მოხვედრილი იყო; ეხლა იმასღა ველოდებოდით, იმ ხის ანატკეჩები (ხის და არა ხერხის, არამც და არამც ხერხის არა: ლურსმანს მოხვედრილი ის სათნო და გაუტეხელი ზნეობრივი იარაღი ნახლეჩებად რომ წასულიყო, ჩვენ ისღა დაგვრჩებოდა, ყველაფერზე ხელი ჩაგვექნია და დავრწმუნებულებოყავით, რომ ბაპტისტურ პრინციპებს დამყარებული მთელი ჩვენი ცხოვრებისეული წყობა თვალთმაქცობა და არარაობაა მხოლოდ) ჩვენს ტყეში რომელ მხარეს მიმოიფანტებო.

ასე იყო ეს ამბავი მთელი იმ დღის განმავლობაში, ვიდრე ის ბერიკაცი, მისტერ უორნერი მისტერ სნოუპსის სახლში იმალებოდა თუ იმყოფებოდა. ჩვენ დანამდვილებით ისიც არ ვიცოდით, მართლა ქალაქში იყო თუ არა, ნახვით ხომ არავის ენახა; რეტლიფმა კი გვაუწყა — თავისი ვაჟიშვილის ავტომობილით ჩამოვიდაო დილის ოთხ საათზე, ოღონდ დაბეჯითებით ამის თქმაც არ იქნებოდა, ერთადერთი ის იყო, რომ რეტლიფი მთელ ღამეს დარაჯობდა სნოუპსის სადარბაზოს. მაგრამ მისტერ უორნერი იქ იყო, კი უნდა ყოფილიყო იქ, აბა მთელ ამხელა ამბავს რა აზრი ექნებოდა? მისტერ დე სპეინის ოქროს შარავანდედმოსილი ბანკიც კვლავინდებურად მშვიდად და საქმიანად მუშაობდა სამ საათამდე, ვიდრე დახურვის დრომ არ მოატანა; და თითქმის მაშინვე კრისტიანის აფთიაქიდან მოსულმა ბიჭმა მიუკაკუნა ბანკის გვერდითს კარს; ხელთ უცვლელი ლანგარი ეჭირა კოკა-კოლას ოთხი ჭიქითურთ — ორი ბუღალტერი ქალიშვილისთვის, მოანგარიშე მის კილბრახუსა და მოლარე მისტერ ჰავისისთვის მორთმეული. ხოდა მაშინვე კვლავინდებურად გამოვიდა მისტერ დე სპეინი, კვლავინდებურად ჩაჯდა თავის მანქანაში და ერთი ფერმისკენ გაემგზავრა, მისი საკუთრება რომ იყო ეხლა თუ ბანკში რომ იყო დაგირავებული; კვლავინდებურად გაემგზავრა: არც აჩქარება ეტყობოდა, არც პანიკა, არაფერს არ დაურღვევია ჩვეულებრივი ფინანსური დღის მსვლელობა. ხოდა მერე, იმავე დღეს, შუადღემდე იყო თუ ნაშუადღევს, ვილაცამ თქვა — თავად მისტერ სნოუპსიც ვნახეო; ისიც ისეთივე ყოფილა, როგორიც ჩვეულებრივ იყო ხოლმე — აუჩქარებელი და მშვიდი, პლანტატორის შავი შლაპით მოსილი, ისევე კვლავინდებურად მიდიოდა თავის იდუმალ და შეუცნობელ საქმეთა აღსასრულებლად.

ხოდა ხუთი საათი შესრულდა უკვე და მაინც მოხდენით არაფერი მომხდარა; მალე სავახშმოდაც წავიდ-წამოვიდოდა თავთავის სახლებში ხალხი და ერთობ გვიან იქნებოდა; ხოდა მე კი მინდოდა კაბინეტში ავსულიყავი გევინ ბიძიას მოსაცდელად, რათა მერე სახლისკენ ერთად გავყოლოდით, ოღონდ მაშინ ჯერ კიბე უნდა ამევლო და მერე ისევ ძირს დავშვებულიყავი; ხოდა იმას ვფიქრობდი — როცა კაცს რაიმეს გაკეთება ეზარება, როგორ ამართლებენ-მეთქი მის სიზარმაცეს ეს სიტყვები — საგაზაფხულო ციებ-ცხელება; მერე ისიც ვიფიქრე — იქნება საგაზაფხულო ციებ-ცხელება გამართლება სულაც არ იყოს, რადგან იქნება მართლა საგაზაფხულო ციებცხელება-მეთქი.

ისე რომ აღარ ავსულვარ, იმ კუთხეში გავჩერდი, სადაც გევინ ბიძიას უნდა გამოევლო, და იქ დავუწყე ლოდინი. ხოდა უცებ მისის სნოუპსი დავინახე. უმაღლესი შეატყობდით, რომ ის-ის იყო კოსმეტიკის კაბინეტიდან გამოსულიყო, ხოდა გამახსენდა, დედაჩემმა რომ თქვა ერთხელ — მისის სნოუპსი ჯეფერსონში ერთადერთი ქალია, კოსმეტიკის კაბინეტში არასოდეს რომ არ დადის, რადგან არც არაფრად სჭირდება იქ სიარული, იმ კაბინეტში ისეთი არაფერია, იმ ქალს თვითონვე არ ამშვენებდესო. ოღონდ ამჯერად სწორედ კოსმეტიკის კაბინეტიდან გამოვიდა მისის სნოუპსი, ერთი წუთით შეჩერდა, მიმოიხედა, მერე შემობრუნდა და ჩემსკენ წამოვიდა, დამინახა, მომეახლა და მითხრა: „გამარჯობა, ჩიკ“, — ხოდა მე ჩემი კეპკა მოვუხადე, ის კიდევ უფრო ახლოს მოვიდა ხელჩანთაგადაკიდებული, როგორც კეთილშობილ მანდილოსნებს აქვთ ხოლმე, ხოდა გახსნა კიდევ ის ხელჩანთა და რაღაცა ამოაძვრინა.

— სწორედ შენ გეძებდი, — მითხრა. — ეს ბიძაშენს მიეცა, სახლში რომ მიხვალ.

— კარგი, მემ, — მივუგე. კონვერტი იყო ის რაღაცა.

— მაღლობელი ვარ, — მითხრა. — რაო, რიდეელის ბიჭის ამბავი მეტი არაფერი უთქვამთ?

— არ ვიცი, მემ, — მივუგე. კონვერტი დაბეჭდილი არ ყოფილა, არც წარწერა ჰქონდა ზედ.

— იმედია დროზე გახიზნეს მემფისში, — მითხრა, მერე — კიდევ მაღლობელი ვარო, — დასძინა და წავიდა, როგორც იცის ხოლმე მუდამ სიარული — ისე კი არა, თითქოს პოინტერი ყოფილიყოს ნაბულის გაკეთების წინ, ლინდასავით, არა, ისე, თითქოს წყალი მიედინებო. ხომ შეეძლო სახლიდანაც დაერეკა გევინ ბიძიასთვის, ხოდა ის იყო პირიც გავაღე იმის საკითხავად — რაღა თქმა უნდა, დედას არ ვუჩვენო-მეთქი? — ოღონდ დროულად გავჩერდი. ან რის მაქნისი იყო ამის კითხვა, დედა ჯერ არც იქნებოდა შინ დაბრუნებული. თან ისიც გამახსენდა: დღეს ოთხშაბათი დღეა, დედა სარტორისებთან იქნება წასული ბაირონის წრის შეკრებაზე, თუმცა დედა კი ამბობდა — კარგა ხანია აღარც არაფერს ვკითხულობთ და აღარც რამეს ვისმენთ, იმიტომ რომ ეხლა ბრიჯს ვთამაშობთო; ოღონდო, დედამ ისიც თქვა, როცა მის ჯენი დღეუ პრე გვეწვევა ხოლმე ჩვენს შეკრებაზე, ყავას და კოკა-კოლას კი აღარ ვჯერდებით, პუნშს და კოქტეილებს გეახლებითო.

ისე რომ არაფერი არ მომხდარა, ხოდა ეხლა ერთობ გვიან იყო უკვე, მზე ჩადიოდა, ჩვენი მსხალი ერთი თვის წინ დაყვავილებულიყო და ჯაფარა შინდის ხეზე სტვენდა ხოლმე ღამლამობით, — საკვირველია სწორედ, სხვაგან რატომ არ

გადაფრინდება და ძილს არ დააცლის კაცს. შინ არავინ დამხვედრია, ოღონდ ალექსანდერი ჩამომჯდარიყო კართანაზე ხელში ბურთის და ტაფელის მჭერელი. — მოდი აქ, — მითხრა, — ბურთს დაგირტყამ ერთი-ორჯერ. — მერე მითხრა: — კარგი, შენ დამირტყი და მე მოვიგერიებ.

სახლში თითქმის ბნელოდა. ვახშმის სუნი მომწვდა, ესე იგი გვიან იყო უკვე, — ალბათ ყველაფერი დასრულდა: მისტერ დე სპეინი თავის ახალ ავტომობილში ჩაჯდა და იმის სანახავად წავიდა, ბამბა რა შემოსავალს მისცემდა; მისის სნოუპსმა კიდევ კოსმეტიკის კაბინეტში თმა დაიხვია თუ სხვაფრივ მოიბრთო, იქნება წვეულება აქვს ამაღამ სახლში და საიმისოდ ემზადებოდა, ისე რომ იქნება ჯერ არც არაფერი დაწყებულიყოს; იქნება მისტერ უორნერიც არ არის ქალაქში, არამცთუ არ ჩამოსულა, იქნება არც უფიქრია ჩამოსვლა, ხოდა ისე გამოდის, რომ რიდელის ბიჭის პოლიომელიტმა გამოგვიწყო ეს არდადეგები და მეტი არაფერი. მაგრამ ამასობაში ისიც შემომესმა, გევინ ბიძია როგორ შემოვიდა და კიბეს როგორ შემოუყვა, ხოდა კიბის თავთან შევეგებე წერილის ხელში მჭერელი. ჯერ მხოლოდ სილუეტს ვხედავდი მისას, კიბეზე რომ ამოდიოდა, ოღონდ მერე, თუმცა კი ბნელოდა, უცებ მისი სახე გავარჩიე და უცებვე ვთქვი:

— არ ივახშმებ, ხომ?

— არა, — მომიგო იმან. — დედას უთხარი.

— აჰა, — ვთქვი და კონვერტი გავუწოდე, და იმანაც ჩამომართვა ბარათი.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

